

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BİLİM DALI**

**MARDİN HALKININ TURİZMİN ETKİLERİNE
YÖNELİK ALGILARI**

DOĞAN ATAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. ÖZGÜR ÖZER**

KONYA-2019

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BİLİM DALI**

**MARDİN HALKININ TURİZMİN ETKİLERİNE
YÖNELİK ALGILARI**

DOĞAN ATAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. ÖZGÜR ÖZER**

KONYA-2019

YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Doğan ATAMAN
	Numarası	16811201017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği/Turizm İşletmeciliği
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Özgür ÖZER
	Tezin Adı	MARDİN HALKININ TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK ALGILARI

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan MARDİN HALKININ TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK ALGILARI başlıklı bu çalışma 29/11/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Özgür ÖZER	
2	Doç. Dr.	Yasin BİLİM	
3	Dr. Öğr. Üy.	Kadir ÖZTAŞ	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Doğan ATAMAN		
	Numarası	16811201017		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı / Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Mardin Halkının Turizmin Etkilerine Yönelik Algıları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Doğan ATAMAN

ÖNSÖZ

Mardin halkının turizmin etkilerine yönelik algılarının belirlenmesine ilişkin olarak yapılan bu araştırma boyunca ilgi ve desteğini esirgemeyen, değerli bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren ve katkılarıyla beni yönlendiren çok değerli ve kıymetli danışmanın Doç. Dr. Özgür ÖZER' e minnet ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca yüksek lisansım boyunca bilgi ve destekleriyle bana katkı sağlayan değerli hocalarım Doç. Dr. Halil AKMEŞE'ye, Doç. Dr. Yasin BİLİM'e, Araş. Gör. Sercan ARAS'a ve daha adını sayamadığım üzerimde emeği olan tüm hocalarıma minnettirim. Dahası, bana destek olan beni motive eden ve her zaman yanımda olduğunu hissettiğim tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, yüksek lisansım boyunca her zaman yanımda olan ve her konuda bana güvenen başta ANNEM olmak üzere Babama ve kardeşlerime teşekkürlerimi sunuyorum.

Doğan ATAMAN

Konya, 2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Doğan ATAMAN		
	Numarası	16811201017		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı/Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Özgür Özer		
Tezin Adı	MARDİN HALKININ TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK ALGILARI			

Dünyanın en hızlı büyüyen ve gelişen sektörlerinden biri olan turizm sektörü, ülkeler için çok önemli bir ekonomik kazanç sağlama aracı olarak görülmektedir. Bir bölgede turizm sektörünün gelişmeye başlamasıyla birlikte hem olumlu hem de olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler meydana gelebilmektedir. Bu etkileri en çok yerel halk hissetmektedir. Bu nedenle turizm faaliyetlerine yönelik yerel halkın tutum ve davranışlarının ölçülmesi önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Tarihi, kültürel ve inanç turizmi yönünden önemli turistik çekiciliklere sahip olan Mardin ili, ulusal ve uluslararası turizm hareketleri yönünden önemli bir turistik destinasyon olarak görülmektedir. Bu çalışmada, Mardin ilindeki yerel halkın turizm gelişimine ve turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla anket yöntemi gerçekleştirilmiştir. Veriler Mardin ilinde yaşayan 509 katılımcıdan toplanmış ve SPSS 23 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek algıları ile turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri arasında korelasyon analizi yapılmıştır. Ayrıca yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek olma düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi amacıyla farklılık analizleri yapılmıştır.

Elde edilen verilerin analizi sonucunda, yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algılarının genel itibarıyla olumlu olduğu ve turizm gelişimine yönelik faaliyetleri desteklediklerini görülmüştür. Ayrıca yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek algısı ile turizmin ekonomik ve çevresel etkilerine yönelik algıları arasında pozitif bir ilişki olduğu ama turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Farklılık analizleri sonucunda ise, cinsiyete, medeni duruma, aylık gelire ve mesleklerine göre turizm gelişimine yönelik verilen desteklerin de anlamlı farklılık görülmediği ancak eğitim durumları ve yaş'a göre anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Turizmin Etkileri, Turizm Gelişimi, Yerel Halk, Mardin

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Doğan ATAMAN		
	Student Number	16811201017		
	Department	Tourism management		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	Doç. Dr. Özgür ÖZER		
Title of the Thesis/Dissertation	PERCEPTIONS OF LOCAL RESIDENTS IN MARDİN REGARDING THE EFFECTS OF TOURISM			

The tourism sector, which is one of the fastest growing and developing sectors in the world, is seen as a very important economic gain tool for countries. As the tourism sector starts to develop in a region, both positive and negative economic, socio-cultural and environmental impacts may occur. These effects are mostly felt by local people. Therefore, measuring the attitudes and behaviors of local people towards tourism activities has become an important research topic. Mardin, which has significant tourist attractions in terms of historical, cultural and faith tourism, is seen as an important tourist destination in terms of national and international tourism movements. In this study, a questionnaire was conducted to determine the perceptions of local people in Mardin on tourism development and economic, socio-cultural and environmental effects of tourism. Data were collected from 509 participants in Mardin province and analyzed with SPSS 23 program. In order to test the hypotheses of the research, correlation analysis was conducted between the perception of support of local people for tourism development and economic, socio-cultural and environmental effects of tourism. In addition, differences were analyzed in order to determine the differences between the level of support of the local people for tourism development and demographic characteristics.

As a result of the obtained analysis, it was seen that the perception of the local people about the economic, socio-cultural and environmental effects of tourism was generally positive and they supported the activities for tourism development. In addition, it was found that there is a positive relationship between the perception of support of the local people for tourism development and their perceptions about the economic and environmental effects of tourism, but there is a negative relationship between the perceptions of the socio-cultural effects of tourism. As a result of the differences analysis, there was no significant difference in the support provided for tourism development according to gender, marital status, monthly income and occupations, but there was a significant difference according to education level and age.

Keywords: Tourism Effects, Tourism Development, Local Residents, Mardin

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM, TURİZM GELİŞİMİ VE TURİZM GELİŞİMİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

1.1. Turizm Kavramı	4
1.2. Turizm Gelişimi Kavramı	6
1.3. Turizm Gelişimine Yönelik Yaklaşımlar	8
1.3.1. Doxey Irridex (Tolerans) Modeli.....	8
1.3.2. Butler Turizm Yaşam Eğrisi (Yaşam Döngü Modeli).....	10
1.3.3. Sosyal Değişim Teorisi.....	13
1.3.4. Topluluğa Bağlılık Modeli	15
1.3.5. Büyüyen Örgüt Teorisi	16
1.3.6. Turizm Gelişimine Yönelik Diğer Yaklaşımlar	16

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ VE YEREL HALKIN TURİZME YÖNELİK ALGILARI

2.1. Turizmin Etkileri.....	19
2.1.1. Turizmin Ekonomik Etkileri	19
2.1.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri.....	20
2.1.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri	23
2.1.2. Turizmin Fiziksel Çevre Üzerine Etkileri	24
2.1.2.1. Turizmin Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri	25
2.1.2.2. Turizmin Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	26
2.1.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri.....	26
2.1.3.1. Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri	28
2.1.3.2. Turizmin Olumlu Sosyo-Kültürel Etkileri	33

2.1.3.3. Turizmin Olumsuz Sosyo-Kültürel etkileri	34
2.2. Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Algıları	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN VE TURİSTİK DEĞERLERİ

3.1. Mardin İlinin Konumu, İklim Özellikleri ve Ulaşım	39
3.2. Mardin İlinin Nüfusu ve Demografik Özellikleri	40
3.3. Mardin İlinin Tarihi.....	41
3.4. Mardin İlinin Turistik Arzını Oluşturan, Tarihi ve Kültürel değerleri.....	43
3.4.1. Kaleler.....	44
3.4.1.1. Mardin Kalesi	44
3.4.2. Medreseler	44
3.4.2.1. Zinciriye Medresesi	44
3.4.2.2. Kasimiye Medresesi.....	45
3.4.3. Kiliseler	45
3.4.3.1. Meryem Ana Kilisesi ve Patrikhanesi	45
3.4.3.2. Kırklar Kilisesi.....	45
3.4.4. Manastırlar.....	46
3.4.4.1. Deyr-ul Zafaran Manastırı	46
3.4.4.2. Mor Gabriel Manastırı	46
3.4.5. Harabeler.....	47
3.4.5.1. Dara Antik Kenti.....	47
3.4.5.2. Gırnavaç Harabeleri	47
3.4.6. Müzeler.....	47
3.4.6.1. Mardin Müzesi.....	47
3.4.7. Camiler	48
3.4.7.1. Mardin Ulu Cami	48
3.4.8. El Sanatları	48
3.5. Mardin İlinin Turistik Talep Kapasitesi	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN HALKININ TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK

ALGILARI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	53
4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	53

4.3. Araştırmanın Yöntemi.....	54
4.3.1. Araştırmanın Hipotezleri.....	54
4.3.2. Evren ve Örneklem Seçimi.....	55
4.3.3. Veri toplama aracı	57
4.3.4. Araştırma verilerinin toplanması	57
4.3.5. Veri Analiz Yöntemi	58
4.4. Araştırmanın Bulguları.....	58
4.4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulguları	59
4.5. Araştırma Verilerinin Analizi	61
4.5.1. Güvenirlilik Analizi.....	61
4.5.2. Faktör Analizi.....	61
4.5.3. Turizmin etkilerine yönelik ifadelerin ortalama ve standart sapma değerleri.....	65
4.5.4. Korelasyon analizi.....	70
4.5.5. Farklılık Analizleri.....	72
4.5.6. Regresyon Analizi.....	78
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA.....	91
EKLER	104

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Butler Turizm Yaşam Eğrisi.....	12
Şekil 1.2. Sosyal Değişim İlişkisi Modeli.....	14

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Doxey Irridex Modeli.....	8
Tablo 3.1. İlçelere Göre Mardin Nüfusu	41
Tablo 3.2. Mardin İlinin Doğal, Tarihi ve Kültürel Çekicilikleri.....	50
Tablo 4.1. Örneklem Büyüklükleri.....	56
Tablo 4.2. Normal Dağılım Analizi.....	59
Tablo 4.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri	60
Tablo 4.4. Güvenirlik Analizi.....	61
Tablo 4.5. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Küresellik Testi analizi	62
Tablo 4.6. İfadelere yönelik faktör analizi sonucu	64
Tablo 4.7. Turizmin etkilerine yönelik ifadelerin ortalama ve standart sapma değerleri.....	68
Tablo 4.8. Korelasyon analizi.....	71
Tablo 4.9. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin istatistikler.....	72
Tablo 4.10. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyinin katılımcıların cinsiyetlerine göre karşılaştırılması	73
Tablo 4.11. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların medeni durumlarına ilişkin istatistikler.....	73
Tablo 4.12. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların medeni durumlarının karşılaştırılması	74
Tablo 4.13. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların eğitim durumlarının karşılaştırılması	76
Tablo 4.14. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların yaşlarına göre karşılaştırılması	77
Tablo 4.15. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların gelir düzeyleri göre karşılaştırılması	77
Tablo 4.16. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların mesleklerine göre karşılaştırılması	78
Tablo 4.17. Regresyon Modeli	79
Tablo 4.18. Regresyon Analizi.....	79
Tablo 4.19. Hipotez Sonuçları.....	80

KISALTMALAR DİZİNİ

KMO. Kaiser-Meyer-Olkin

Kon. Konaklama

Ort. Ortalama

SET. Social Exchange Theory

Sig. Significant

Std. Standart

TALC. The Tourism Area Life Cycle

Tes. Tesis

TÜİK. Türkiye İstatistik Kurumu

Yük. Yüksek

GİRİŞ

Turizm son yıllarda akademik, devlet, endüstri ve halkın ilgisini çeken önemli bir alan haline gelmiştir. Turizmin dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olmasına rağmen, sadece seyahat eden kişi sayısı, kaç kişi istihdam ettiği veya bir destinasyona ne kadar para kazandırdığı ile değil, aynı zamanda insanların yaşamları ve yaşadıkları yerler üzerindeki büyük etkisi nedeniyle de önemlidir.

Turizm, istihdam olanakları, vergi gelirleri, ekonomik çeşitlilik, festivaller, doğal ve kültürel cazibe merkezleri ve açık hava rekreasyonu olanakları gibi yaşam kalitesini artıracak unsurlar sağlayarak olumlu bir ekonomik etki olarak algılanır. Bununla birlikte, turizmin yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkileri olabileceğine dair endişeler de bulunmaktadır. Bunlar kalabalıklaşma, trafik ve otopark sorunları, artan suç ve yaşam maliyeti, turistler ve yerel halk arasındaki anlaşmazlıklar ve yerel halkın yaşam biçimindeki değişiklikler şeklindedir.

Bir destinasyonda turizm gelişiminin sürdürülebilirliği açısından yerel halkın desteği kritik önem taşır. Turizm gelişiminin sürdürülebilirliği için yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algılarının olumlu olması gerekir. Bundan dolayı bir destinasyonda turizm gelişirken beraberinde getirdiği ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilere yönelik yerel halkın algıları önemli bir konu haline gelmektedir.

1980'lerin sonlarından bu yana turizm araştırmacıları yerel halkın turizm gelişimine yönelik tepkilerini anlamaya odaklanmışlardır. Bu ilgiden dolayı, giderek daha fazla şehir ve bölge planlamacıları yerel ekonomiyi güçlendirebilmek için turizmi önemli bir araç olarak görmelerine neden olmuştur. Bir toplumdaki turizm gelişiminin başarısı birçok faktörün sonucudur. Bunlar, hem araştırmacılar hem de turizm uygulayıcıları tarafından tespit edilen yerel halkın tepkileridir. Yerel halkın yaşamları turizm gelişiminden büyük ölçüde etkilenebilirken aynı zamanda turizm gelişimine yönelik algı ve tutumları toplumdaki turistlerin memnuniyetini ve deneyimlerini büyük ölçüde etkilemektedir.

Turizm alan yazınında, yerel halkın turizm gelişimine ve turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi açısından birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan tüm bu araştırmaların sonuçları bazen birbirini desteklemekte bazen de

birbirleriyle çelişkilidir. Yerel halkın turizme yönelik tutumlarının ele alan araştırmaların genelinden ortaya çıkabilen bazı ortak sonuçlar bu konunun anlaşılması ve değerlendirilmesi için yol gösterici olmaktadır.

Bazı araştırmacılara göre, turizmin gelişim düzeyi normal seviyede ise, turizm yerel halk tarafından topluma faydalı olarak algılanmakta, fakat gelişim devam ettikçe yerel halk turizmi daha az olumlu olarak görmektedir. Aşırı gelişim gösteren turizm ile birlikte yerel halkın algısı olumsuz olmaktadır. Pizam (1978), yaptığı araştırmada aşırı gelişim gösteren turizmin yerel halkın tutumları üzerinde olumsuzluğa neden olduğunu açıklamaktadır (Avcıkurt, 2003: 62).

Öte yandan, yerel halkın turizme yönelik tutumlarını araştıran bazı yazarlar turizm sektöründe istihdam edilen ve geçimlerini turizmden sağlayan bireylerin turizme karşı daha olumlu bir davranış içine girdiklerini göstermektedir (Avcıkurt, 2017: 114). İngiltere'nin York şehrinde yerel halkın turizme yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmada, turizme yönelik algıları olumlu olan yerel halkın büyük çoğunluğunun ya kendisi ya da aile bireylerinden biri turizmde çalışan olduğu saptanmıştır (Snaith ve Haley, 1999: 595-603).

Turizm literatüründe, sürdürülebilir bir turizm endüstrisi için daha çok yerel halkın desteği üzerinde durulmaktadır. Turizm endüstrisinden doğan maliyetlerin en aza indirilebilmesi, faydaların arttırılabilmesi ve istenilen gelişim düzeyine ulaşılabilmesi için yerel halkın turizm gelişimine verdiği desteğe yönelik algılarının ölçülmesi gerekmektedir (Çolak, 2017: 1).

Bu araştırma, Türkiye'nin kültür turizminde önemli bir potansiyele sahip olan Mardin ilinde yaşayan yerel halkın turizmin olumlu ve olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algılarının tespit edilerek turizm faaliyetlerine ve turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın Mardin ilinde yaşayan yerel halka yönelik olarak yapılmasının nedeni, Mardin ilinin tarihi ve kültürel turizm potansiyelinin öneminin anlaşılması burada yaşayan yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının belirlenmesi önem kazanmıştır. Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyi ve

turizmin etkilerine yönelik algularının tespit edilmesiyle, bölgede gerçekleştirecek turizm programlarına ve planlamasına katkı sağlayabilmektir.

Mardin ili ve ilçelerinde yaşayan yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algularına yer verilen bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde turizm kavramına, turizm gelişimi kavramına ve turizmin gelişimine yönelik model ve yaklaşımlara yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde turizmin ekonomik etkileri, turizmin sosyo-kültürel etkileri, turizmin çevresel etkileri ve yerel halkın turizme yönelik algularına değinilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Mardin ilinin konumu, tarihi, nüfusu, ulaşımı ve iklim özellikleri ile birlikte ilin doğal, tarihi ve kültürel çekicilikleri, arz kapasitesi ve talep kapasitesine yer verilmiştir.

Araştırmanın son kısmı olan dördüncü bölümünde araştırmanın konusu, önemi ve amacına değinilmiş olup araştırmanın bulgularına yönelik sonuçlar ve bu sonuçların değerlendirilmesiyle yapılan önerilerden oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM, TURİZM GELİŞİMİ VE TURİZM GELİŞİMİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

1.1. Turizm Kavramı

Turizm, insanların sürekli ikamet ettikleri yerlerin dışına yaptıkları seyahat ve gittikleri yerlerdeki geçici konaklamalarından doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili faaliyetlerdir. Tarihin her çağında insanların seyahat ettikleri bilindiğine göre, turizm tarihten beri süre gelen ve günümüzde hala devam eden bir olay niteliğindedir. Tarihte seyahatler daha çok ticari, dini ve askeri amaçla yapılırken, günümüzde sanayinin gelişmesi, kişi başına düşen milli gelirin artması, boş zamanların artması ve refah seviyesinin yükselmesi ile birlikte sosyo-ekonomik bir olay niteliği kazanmıştır (Olalı ve Timur, 1988: 17; Usta, 2014: 2).

İlk zamanlarda turizm olayının oluşmasında toplumsal unsurlar daha ön plandayken, daha sonraki dönemlerde ekonomik ve politik nedenler ön plana çıkmaktadır. Günümüze gelindiğinde toplumların daha çok sanayi sektörüne önem vermesi ve sonucunda meydana gelen hızlı kentleşmeyle birlikte, ekonomik ve teknolojik unsurlar daha çok ön plana çıkarak turizm sektörünün arz ve talebini etkilediği görülmektedir. Artan kentleşmeyle birlikte meydana gelen gürültü ve hava kirliliği, stres ve trafik yoğunluğu gibi sorunlar insanların dinlenme, eğlenme, gezi-görme ve kendilerine boş zaman ayırma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ikamet ettikleri yerlerden geçici süreyle başka yerlere seyahat etmektedir. Turizm olayı adı verilen bu hareket günümüz toplumlarında temel bir ihtiyaç haline gelmiştir (Kozak, vd., 2017: 49; Küçüksarı, 2011: 5).

Seyahate eden insanlar, gittikleri yerlerde birbirinden farklı eğlence, spor, dinlenme, spor, sağlık vb. etkinliklere katılmaktadır. Gidilen yerde bir otelde, tatil köyünde veya pansiyonda konaklamaktadır. Ulusların ve toplulukların birbirleriyle daha çok yakınlaşmasını mümkün kılan modern çağa özgü bir olay olarak nitelendirilen turizm kavramı, insanların sürekli ikamet ettikleri ve çalıştıkları yerlerin dışına seyahat etmeleri ve gittikleri yerdeki turizm işletmecilerinin ürün ve

hizmetlerini kullandıkları geçici konaklamalarından oluşan olaylar ve ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Bulu ve Eraslan, 2007: 4).

Toplumsal, ekonomik, doğal ve politik nedenlere bağlı olarak gelişen, sosyo-kültürel yönleri de olan ve sosyal yapı üzerinde önemli rol oynayan turizm olayı hassas bir yapıya sahip olmaktadır. Turizm olayı ulusal ve aynı zamanda uluslararası düzeyde ulaştığı küresel boyutlarla, yapılacak yatırımlar ve iş hacminin gelişmesine sebep olan, gelir sağlayan, döviz yaratan, istihdam olanaklarını arttıran, sosyo-kültürel yaşamı etkileyen, politik açıdan da önemli toplumsal olayların gelişmesini sağlayan bir araç halini almıştır (Olalı, 1982: 16; Avcıkurt, 2017; 57).

Diğer yandan turizm, seyahat deneyimi sunan faaliyetler, hizmetler ve endüstrilerden oluşan bir bileşen olmakla birlikte, turistlerin, turizmcilerin, ev sahibi hükümetlerin ve yerel toplulukların ilgisini çeken, yerel halkın sosyal çevresiyle etkileşiminden kaynaklanan süreç, faaliyetler ve sonuçlar olarak tanımlanabilir. Ulaşım, konaklama, yeme-içme, alışveriş ve eğlence aktiviteleri için bulunduğu yerden uzaklara seyahat eden bireyler ve gruplara yönelik sunulan hizmetlerdir (Goeldner & Ritchie, 2007). Genellikle turizm sabit bir oranla bir araya getirilen bir mal ve hizmet paketi olarak düşünülebilir. Turizm kendi başına bir sektör değil, aynı ürünleri turistlere ve diğer müşterilere de satan birbirleriyle ilişkili (oteller, tur operatörleri, seyahat acenteleri, havayolları vb.) endüstrilerden oluşmaktadır (Ardahaey, 2011: 206).

Turizm bir büyüme endüstrisi olmakla birlikte döviz kazancına katkıda bulunur, istihdam yaratır ve ekonomik çeşitliliğe yol açmaktadır. Turizm, plajlar ve dağ manzarası gibi doğal 'ücretsiz' varlıklardan yararlanmaktadır ve bu nedenle nispeten düşük giriş maliyetlerine sahiptir. Turizm aynı zamanda sermaye projeleri için içeriden yatırım çekebilme potansiyeline sahip olmakla birlikte turistler için gereken altyapı iyileştirmeleriyle de yerel topluluklara yardımcı olmaktadır. Neredeyse tüm diğer endüstrilerden farklı olarak, tarifeler ve kotalar gibi ticari engellere tabi değildir (Cole, 2008: 273).

Turizm küresel anlamda en hızlı büyüyen ve gelişen endüstrilerden bir tanesidir. Daha çok, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için, turizm sektörü önemli

bir gelir kaynağıdır. Dış ticarete çok az paya sahip olan bu ülkeler, turizm sektörünün çok hızlı bir şekilde gelişmesiyle, çok büyük miktarda döviz elde etme beklentisi içerisine girmekte bundan dolayı turizm sektörü ticari dengeyi sağlamanın yanında kalkınmayı hızlı ve ulaşılabilir bir hedef olarak görmektedirler. Ayrıca, turizm sektörünün, ziyaretçi kabul eden ülkeler için istihdam olanakları yaratması, yerel halkta çevre bilincini oluşturması ile birlikte çevrenin korunması/geliştirilmesi, döviz arttırıcı etkisi ve gelir seviyesini arttırması gibi birçok önemli katkıları olmaktadır (Boz, 2013: 49).

Turizm üçüncü dünya ülkelerinin ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlayan önemli bir potansiyel araç olarak görülmektedir. Turizm ayrıca kültürel değerler, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel rehabilitasyon alanlarındaki stratejiler ile de ilgidir (Okuyucu, 2013; 816).

Turizm yerel halk için bir ekonomik kalkınma aracı olarak algılanmakta ve yerel halka istihdam, yatırım fırsatları, vergi gelirleri, doğal ve kültürel mekânlar, festivaller gibi yaşam kalitesini arttırabilecek imkânlar sağlamaktadır. Bu yüzden turizm yerel halkın yaşam standardını iyileştirmek suretiyle ekonomik kalkınma için önemli bir araç haline gelmiştir. Küresel ölçekte büyük bir sektör olarak kabul edilen turizm, toplam istihdamın yaklaşık % 90'ına katkıda bulunmaktadır (Andereck vd., 2005: 1057). Farklı ampirik çalışmalar, turizmin yerel halkın sosyo-ekonomik koşullarında iyileştirmeyi sağlayan bir araç olarak göstermektedir. Dahası turizm, bazıları kalıcı ve geri döndürülemez olan sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik etkilere sahip olan bir bacasız sanayi görevi görmektedir (Tichaawa & Mhlanga, 2015: 2).

1.2. Turizm Gelişimi Kavramı

Turizm gelişimi, yerel ekonomiyi geliştirmek için önemli bir ekonomik faaliyet alanı olarak görülmektedir. Bu alanda yapılan birçok çalışma turizmin geliştirilmesinin ve tanıtılmasının yeni istihdam, ek vergiler ve gelirler, döviz ödemelerine ve diğer sektörler fayda sağladığını aynı zamanda da toplum alt yapısını geliştirdiğini öne sürmektedir. Yakın zamana kadar, turizm endüstrisinin geliştirilmesi ve tanıtılmasının özellikle daha az gelişmiş ülkelerde olumlu bir ekonomik adım olarak kabul edilmektedir (Ko ve Stewart, 2002: 521).

Butler (1980), turizm gelişimini bir destinasyonun evrimleştiği bir dizi aşama olarak tanımlamaktadır. Bunlar; katılım, gelişme, bütünleşme ve durgunluk aşamalarıdır. Yerel halkın algı ve tutumları kısmen bu aşamalara bağlıdır. Yerel halkın bu algı ve tutumlarının ilk aşamada olumlu olduğu, ancak durgunluğa doğru evrimleştikçe yerel halkın algı ve tutumları olumsuzlaştığı görülmektedir (Lepp, 2007: 878).

Yerel halkın turizm gelişimini desteklemesi kritik önem taşımaktadır. Çünkü turizm gelişiminin başarılı olması ve sürdürülebilirliği açısından büyük ölçüde yerel halkın iyi niyetine bağlıdır. Birçok toplum, sektörün vergi gelirleri, ek gelir kaynakları ve ödemeler dengesine olan katkısı gibi ekonomik faydalardaki kaliteyi artırmak için turizmi teşvik etmektedir. Ancak yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarını inceleyen araştırmacılar, en ciddi etkilerin yalnızca topluma ekonomik değer kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda sosyal açıdan da yaşam kalitelerine etki ettiğini tespit etmişlerdir (Jurowski ve Gürsoy, 2004: 296-297).

Bununla birlikte, turizm sadece yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını değil aynı zamanda genel yaşam kalitelerini de etkilemektedir. Bunun nedeni, bir topluluk hedef haline geldiğinde, yerel halkın yaşam kalitesi de turizmin gelişmesinden etkilenmesidir. Bir topluluktaki yerel halkın yaşam kalitesi, topluluk liderleri için büyük bir endişe kaynağıdır ve turizm gelişiminin genel amacı olan ekonomik, sosyal, kültürel, rekreasyon ve diğer faydalara değinerek yerel halkın yaşam kalitesini arttırmak temel amaç haline gelmiştir. Turizm literatüründe, hükümet planlamacıları ve topluluk geliştiricileri, turizm planlaması ve geliştirmesinde yerel halkın yaşam kalitesi giderek daha fazla dikkate almıştır (Uysal, vd., 2016: 247).

Turizm gelişiminden ortaya çıkan sonuçlar üç kategoriye ayrılabilir. Birincisi ekonomik etkiler; turizmin döviz arttırıcı etkisi, milli gelir üzerindeki etkisi, iç fiyatlar üzerindeki etkisi ve dış ödemeler dengesine etki yapması gibi unsurları içerir. İkincisi, geleneksel sanatlar, kültürlerarası etkileşim, suç oranları ve aile yapısındaki değişimler gibi unsurları içeren sosyo-kültürel etkilerdir. Üçüncüsü olan çevresel etkiler, parklar, yaban hayatını koruma, hava, su, toprak ve gürültü kirliliği ve çevresel yıkıcı faaliyetler gibi unsurları içermektedir (Avcıkurt, 2003: 26; Andereck vd., 2005: 1057).

1.3. Turizm Gelişimine Yönelik Yaklaşımlar

Bir destinasyon bölgesinde yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarını açıklayan birkaç teori ve model bulunmaktadır. Bu model teorilerden ön plana çıkanlar; Doxey'in Irridex (Tolerans) Modeli, Butler'in Turizm Yaşam Seyri Modeli (The Tourism Area Life Cycle, TALC), Topluluğa Bağlılık Modeli (Community Attachment), Büyüyen Örgüt Teorisi (Growth Machine Theory, GMT), ve Sosyal Değişim Teorisi (Social Exchange Theory, SET)' dir. Turizmin gelişiminde rol oynayan bu model teoriler haricinde turizm akademisyenleri tarafından ortaya atılan diğer yaklaşımlarda bulunmaktadır (Çolak, 2017: 7; Dağdeviren, 2015: 59). Bu bölümde ilk olarak Doxey irrindex (tolerans) modeli ele alınacaktır.

1.3.1. Doxey Irridex (Tolerans) Modeli

Teorik modellerin geliştirilmesine yönelik en önemli ve öncü yaklaşımlardan biri Doxey tarafından önerilen Irridex (tolerans) modelidir. Bu model turizmin gelişimine yönelik yerel halkın tepkilerini açıklamaya çalışan dört aşamalı kurumsal bir teoridir. Teori, turizm gelişiminin olumsuz etkilerinin yerel halk üzerinde kızgınlığa yol açabileceğini belirtmektedir. Doxey' e göre bu tür kızgınlıklar yerel halk ile turistler arasındaki uyumsuzluk derecesini ifade etmektedir. Bu model temel olarak turist sayısının artmasına ve turizm destinasyonlarının gelişmesine bağlı olarak yerel halkın algısının hoşnutluktan ilgisizliğe daha sonra kızgınlığa nihayetinde düşmanlığa dönüştüğünü göstermektedir (Cordero, 2007: 37; Herreraa, Sasidharanb, Hernándezza ve Herreraa, 2018: 94).

Tablo 1.1. Doxey Irridex Modeli

Aşamalar	Sosyal İlişkiler	İktidar İlişkileri
Mutluluk (Euphoria)	Bu aşamada yatırımcılar ve ziyaretçiler hoş karşılanmaktadır.	Planlama ve kontroller daha az sıklıktadır. Yerel halkın etki potansiyeli daha büyüktür.
İlgisizlik (Apathy)	Destinasyon bölgesini ziyaret eden turist sayısı artar. Turist sayısının artması yerel halkın turistleri ticari bir obje olarak görmesine neden olur.	Turistler bir kazanç kapısı olarak görülür ve ilişkiler daha resmi olmaya başlar.
Kızgınlık (Annoyance)	Destinasyon bölgesi neredeyse doyum noktasına ulaşır. Yerel halk Turistlerin varlığından endişe duymaya başlar.	Bölgeyi ziyaret eden turist sayısını azaltmak yerine alt yapıyı geliştirerek büyümenin önüne geçilmeye çalışılır.
Düşmanlık (Antagonism)	Düşmanlık açıkça ifade edilir. Yerel halk bütün kötü durumların sebebi turistlerde görmeye başlarlar.	Tüm olumsuzlukların giderilmesi için çalışmaların başlatılması. Bölgeye yönelik kötü algının çeşitli tanıtımlar yapılarak giderilmeye çalışılması.

Kaynak: Beeton, 2006: 40; Çolak, 2017: 10; Nguyen, 2012: 24

Tablo 1’de gösterilen Doxey irridex (tolerans) modelinin mutluluk (Euphoria) denilen ilk aşamasında toplumlar mutludur ve turizmin getirebileceği ekonomik ve sosyal faydaları memnuniyetle karşılamaktadır. Beklenen bu ekonomik ve sosyal faydalar gerçekleştirilmediğinden ve artan sayıda ziyaretçinin rahatsızlığı nedeniyle can sıkıcı duruma geçtikten sonra ilgisizliğe (Apathy) dönüşmektedir (Beeton, 2006: 40).

Turizm büyümesi devam ederken, yerel halk bölgelerindeki turist sayısından dolayı rahatsız olmakta ve genel olarak turizmin varlığından endişe duymaktadırlar. Bu aşama, toplumun turistler tarafından neredeyse doygunluğa ulaştığı Kızgınlık (Annoyance) aşamasıdır (Harrill, 2004: 7).

Son aşama yerel halkın “düşmanlığı” ile gösterilmektedir. Bu aşamada yerel halk turizm faaliyetlerine ve turistlere karşı düşmanlıklarını açıkça ifade ediyorlar. Düşmanlık (Antagonism) aşamasında toplumdaki turizm gelişimi turist hacmine dayalı bir turizm ekonomisi haline gelmiştir. Bu noktadan itibaren hedef, Butler’ın turizm alanı evrim modelinin yaşam döngüsü tarafından açıklandığı gibi, yeniden geliştirme ve yeniden pazarlama yoluyla gerilemeye veya gençleşmeye devam etmektedir (Nguyen, 2012: 25).

Doxey (1975) teorisinin, turizmin gelişmesi ve yerel halkın tepkileri arasındaki ilişkileri ele alan en etkili çalışmalardan biri olarak görülmesine rağmen teorinin bazı sınırlılıkları olduğunu kabul edilmiştir. En önemli sınırlamalardan biri tek yönlü bir model olması ve bir bütün olarak yerel halkı ele almamasıdır. Ayrıca model, yönetim planlarının turist baskılarını azaltmaya yardımcı olabileceğini ve yerel halkın turizm gelişimini yönlendirmede daha fazla yer alabileceği gibi durumları ele almamaktadır (Cordero, 2007: 37).

1.3.2. Butler Turizm Yaşam Eğrisi (Yaşam Döngü Modeli)

Turizmin gelişmesi ve yerel halkın tutumları arasındaki ilişkiyle ilgili teorik modellerin geliştirilmesine yönelik olan model turizm yaşam eğrisi (TALC) modelidir. Bu model 1980 yılında R. W. Butler tarafından ortaya atılmıştır. Yaşam döngü modeli, başlangıçta erişim ve tesis eksikliği nedeniyle bölgenin daha az sayıda turist tarafından ziyaret edileceğini göstermektedir. Bununla birlikte bölge ile ilgili tesisler ve farkındalık arttıkça ziyaretçi sayısının da artacağı belirtilmektedir. Daha sonra pazarlama çalışmalarının hız kazanması, bilgi alışverişinin artması ve daha fazla tesisin sağlanmasıyla birlikte bölgenin hızla büyümesi beklenmektedir. Ancak taşıma kapasitesi seviyesine ulaşıldığında ziyaretçi sayısında azalma olacağı belirtilmektedir (Cordero, 2007: 37; Herreraa, vd., 2018: 94).

Yaşam döngü modeli (Butler, 1980), destinasyon gelişimini incelemek için en yaygın olarak kullanılan modellerden biridir. Model bölge değişikliğine neyin yol açtığı konusunda odak noktası sağlar ve olgunluk aşamasında geleneksel turizmin yoğun rekabetten yoksun olduğu birçok gelişmiş destinasyonda, turizm yaşam döngüsünü yeniden canlandırmak ve uzatmak için farklılaşma ve canlandırma aşamaları sunmaktadır. Butler, S şeklindeki eğriye dayanarak altı aşamayı tanımlar.

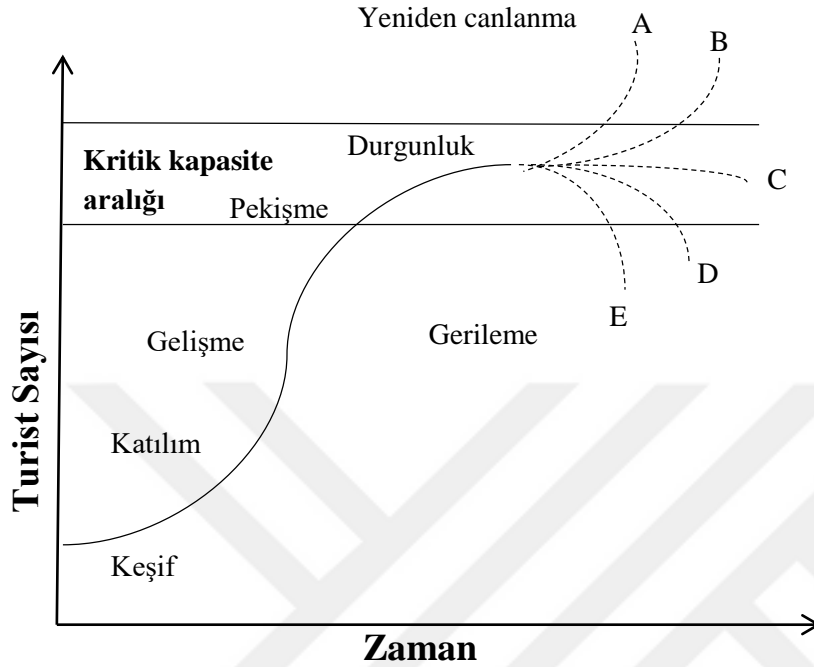
Bunlar; keşif, katılım, gelişme, pekişme, durgunluk ve gerileme/yeniden canlanmadır (Holmes ve Ali-Knight, 2017: 988).

Şekil 1’de de görüldüğü üzere ilk aşama “keşif” aşamasıdır. Bu aşamada turizmin ekonomik faydaları sayesinde yerel halk bölgeyi ilk kez ziyaret eden ve sayısı az olan turistlere karşı olumlu bir tavır içine gitmektedir (Altunel, 2009: 24; Uysal, 2018: 26). İkinci aşama olan “Katılım” aşamasında bölgeye gelen turist sayısında meydana gelen artış ile birlikte yerel halk mal ve hizmet üretimi yaparak turistler ile etkileşim içine girmektedir. Bu aşamada yapılan pazarlama ve tanıtım çalışmalarıyla bölgeye daha çok turistin gelmesi amaçlanmaktadır (Ersoy, 2017: 11; Dağdeviren, 2015: 63).

“Gelişme” aşamasında bölge bir turizm merkezi halini almakta ve devlet bu bölgenin tanıtımına ve gelişimine daha çok önem vermektedir. “Pekişme” aşamasında bölgeye gelen turist sayısının yerel halk sayısını aşması bölge ekonomisinin büyük bir kısmının turizme bağlı hale gelmesine neden olup sosyo-kültürel yapı bu yönde oluşmaktadır. Bu süreçte turistlerin yoğun olması ve ticari faaliyetlerin onlara yönelik olması bölgede turizm dışındaki sektörlerle uğraşan yerel halkın turizme karşı olumsuz bir tavır içine girmesine sebep olmaktadır. Turist sayısının doygunluğa ulaştığı ve taşıma kapasitesinin aşıldığı “durgunluk” aşamasında bölgede çeşitli sosyal, çevresel ve ekonomik sorunlar oluşmaya başlayacaktır. Bu aşamada destinasyon bölgesinin tanınırlığı azalacaktır (Butler, 2006: 24-25; Güneş, 2014: 5-7; Dağdeviren, 2015: 63; Çolak, 2017: 12-13).

Bu aşamadan sonra destinasyon olası iki aşamadan birine girmesi beklenmektedir. “Gerileme” aşamasında bölge yeni turizm destinasyonlarıyla rekabet edemeyecek seviyeye düşer. Bölgeye gelen turist sayısında azalma meydana gelecek ve bu ziyaretler hafta sonu ve gününbirlik ziyaretlere dönüşecek olup bu durumdan destinasyonun turizm açısından imajı kötü etkilenecektir. Durgunluk aşamasından sonraki diğer olası aşama olan “yeniden canlanma” aşamasında destinasyon tekrar imajını kazanabilir ve turist sayısı artabilir. Bölgede yeniden canlanmanın olabilmesi için ya daha önce hiç kullanılmamış kaynakların turizme kazandırılması ya da turistlerin ilgisini bölgeye çevirecek yeni çekiciliklerin oluşturulması gerekmektedir (Butler, 2006: 24-25; Ersoy, 2017: 11; Filiz, 2017: 52-53; Parlak, 2018: 55).

Şekil 1.1. Butler Turizm Yaşam Eğrisi

Kaynak: Butler, 1980; Beeton, 2006

Butler yaşam döngü modelinde, turizmin bir destinasyon bölgesinde gelişimi ile birlikte turistik alan ve yerel halk üzerindeki etkilerinin de giderek hızlı bir şekilde artacağını savunmaktadır. Butler'a göre, belirli bir destinasyon bölgesine gelen ziyaretçi sayısı artıkça, ilk karşılaşmada ziyaretçilere karşı daha olumlu bir davranış içinde olan yerel halk, turizmin uzun vadede sağlayacağı faydalar konusunda giderek daha kuşkucu bir tavır içine girmekte ve ziyaretçilere karşı olan davranışları da bu yönde değişmektedir. Bu nedenle, turizmin bir destinasyon bölgesindeki gelişimi sonucunda bir takım ekonomik kazançlar elde edilmesine rağmen, başlangıçta hiç dikkate alınmayan sosyal ve çevresel maliyetlerin giderek artması, yerel halkın turizme karşı olumsuz bir davranış içine girmesine sebebiyet verebilmektedir (Avcıkurt, 2017: 35). Yerel halkın turizm gelişimine yönelik bakışı sağlanan faydalardan çok, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin algılanmasına göre farklılık göstermektedir (Bilim ve Özer, 2013: 387).

Butler'ın turizm yaşam döngü modelinin ve Doxey'in irridex (tolerans) modelinin yerel halk-turist arasındaki etkileşimi göstermede eksik kalmaktadır. Bu

eksiklikleri gidermek adına ortaya atılan ve turizm araştırmalarında yerel halk ve turistler arasındaki ilişkileri en iyi yansıtan teoriler arasında sosyal değişim (social exchange theory, SET) teorisi gösterilmektedir (Avcıkurt, 2017: 37; Woosnam, Draper, Jiang ve Erul, 2018: 358).

1.3.3. Sosyal Değişim Teorisi

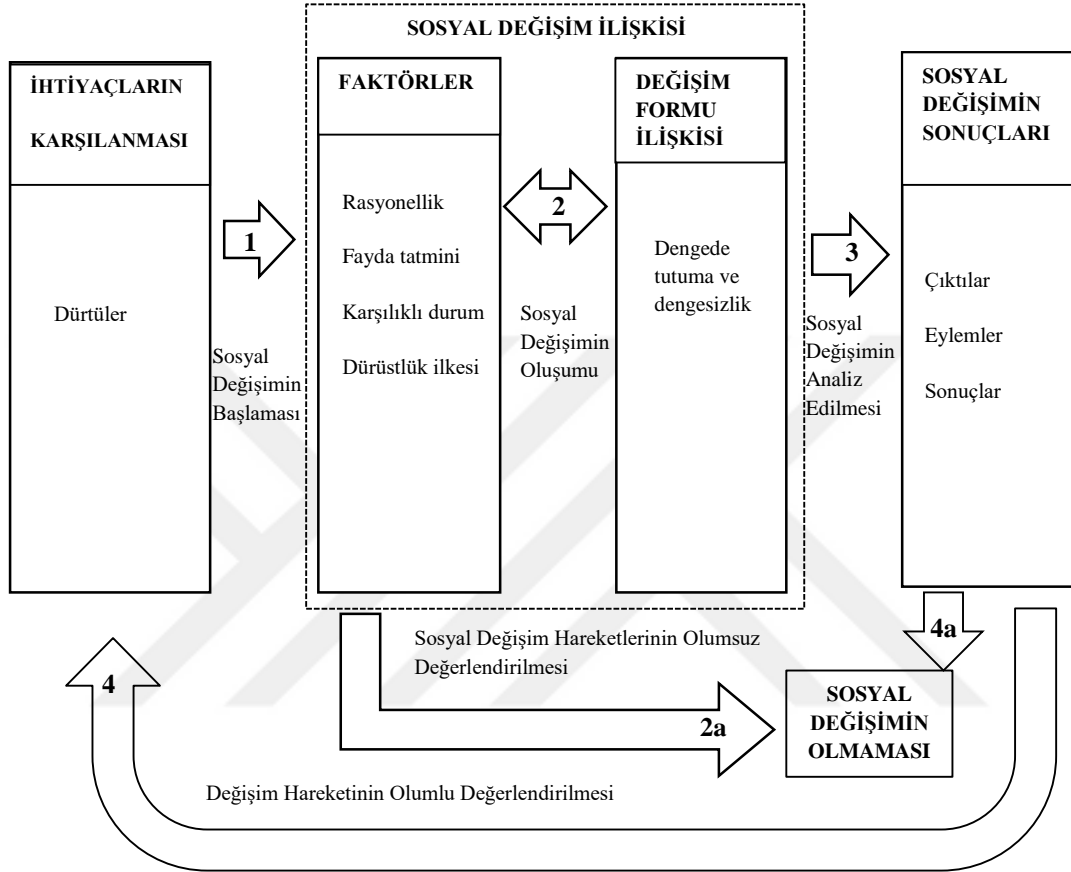
Sosyal değişim teorisi (social exchange theory, SET), yerel halkın turizme yönelik algılarını anlamada teorik bir dayanak ne surmektedir. Bu teori, etkileşim içinde olan bireyler ile gruplar arasındaki kaynak alışverişini anlamakla ilgili olduğu belirtilmektedir. Sosyal değişim teorisi maliyet ve faydaları ele aldığı için yerel halkın tutumlarının hangi faktörlerin etkileyebileceği konusunda bir fikre sahip olabilmek için kullanılacak maliyet ve faydaların irdelenmesiyle mümkün olmaktadır (Hernandez ve Garcia, 1996: 760; Rasoolimanessa, Alib ve Jaafarc, 2018: 2).

Sosyal değişim teorisi, yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarını ve tutumlarını analiz etmek için uygun görülen en etkili teori olarak kabul edilmektedir (Laktova ve Vogt, 2011: 52). Ap (1992), tarafından tanımlandığı gibi, bu “etkileşim durumunda olan bireyler ve gruplar arasındaki kaynak değişimini anlama” ile ilgili genel bir sosyolojik teoridir. Turizm açısından bakıldığında Sosyal değişim teorisi, bireyin turizm sektörüne yönelik tutumunun ve bunun turizm gelişimine yönelik destek seviyesinin toplumdaki sonuçlarını değerlendirmesinden etkileneceğini öngörmektedir. Bir toplulukta turizme sahip olmak için değişimlerin gerçekleşmesi gerekir. Bu değişimlerden ilki yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarını geliştirmek ikincisi ise turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak altyapının oluşturulmasıdır. Bazı topluluk sakinleri faydalardan yararlanırken, bazıları olumsuz yönde etkilenebilir. Sosyal değişim teorisi, insanların bu değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkan maliyet ve faydalara dayanan bir değişimi değerlendirmesini önerir. Bir değişimden fayda sağlayan bir birey için, onu pozitif olarak değerlendirmek muhtemeldir; Maliyetleri algılayan bireylerin ise olumsuz olarak değerlendirmesi olasıdır (Andereck, 2005: 1061; Pham ve kayat, 2011: 126).

Yerel halkın turizme yönelik algılarının anlaşılması ve eleştirilmesi için uygun olduğu kabul edilen Sosyal değişim teorisi, bireysel faydalar ile ekonomik

kalkınmanın algısı arasındaki ilişkiyi açıklayan bir çerçeve sunmaktadır (Teye, Sönmez ve Sirakaya, 2002: 670).

Şekil 1.2 Sosyal Değişim İlişkisi Modeli

Kaynak: Ap, 1992: 670

Sosyal değişim teorisi, esas olarak, yerel halk ve turistler arasındaki değişim sürecine odaklanan, davranış temelli bir teoridir. Ap (1992) tarafından belirtildiği gibi, dört temel aşama vardır: değişimin başlaması, değişimin oluşumu, değişim işleminin analiz edilmesi ve değişim sonuçlarının değerlendirilmesidir (Özel, 2014: 58).

Teorik olarak, turizmi potansiyel olarak gerçekten değerli gören ve maliyetlerin faydaları aşmadığına inanan yerel halk değişimden yana olacak ve sonuç olarak kalkınma çabalarını destekleyecektir. Teorinin kavramsal yapısına dayanarak yerel halkın turizm gelişimine olan tepkileri üzerine yapılan araştırmalarda maliyetlerin ve faydaların algılanması, turizmin desteklenmesi ve turizmin etkileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Jurowski ve Gürsoy, 2004: 297).

1.3.4. Topluluğa Bağlılık Modeli

Topluluğa bağlılık, kavramsal olarak toplumsal katılımın ve entegrasyonun kapsamı, düzeni ve topluma karşı duyarlılık veya etki olarak tanımlanabilir. Bu turizmin sosyal etkilerinin değerlendirilmesinde önemli görünmekle birlikte, turizm araştırması literatüründe fazla dikkat çekmemiştir. Kasarda ve Janowitz (1974), toplumu ekolojik, kurumsal ve normatif boyutlara sahip, kendi yaşam döngüsü içerisinde karmaşık bir sosyal yapı olarak görmektedir (McCool ve Martin, 1994: 30).

Topluluğa bağlılık modeli (community attachment), yerel halk ile turizm etkileri arasındaki ilişkiyi açıklamak için kullanılan bir çerçevedir (Doh, 2006: 127). Yapılan çalışmalar, yerel halkın turizm gelişim perspektifinde homojen olmadığını ortaya koymaktadır. Eğitim, yaş, cinsiyet, gelir, istihdam ve yüksek oranda toplum bağları yerel halkın tutumlarını etkileyen ana faktörler olarak ifade edilmektedir (Erul ve Woosman, 2016: 91).

Turizm, toplumun yaşam kalitesini düşürebilme potansiyeline sahip bir endüstridir. Genel olarak turizm araştırmacıları, yerel halkın toplum bağları ile turizme yönelik algıları arasındaki ilişkilerin olumsuz olabileceğini iddia etmektedir (Erul ve Woosman, 2016: 91). Araştırmacılara göre, bir topluluktaki geleneklere bağlılık düzeyi arttıkça yerel halkın turizme yönelik olumlu algıları da azalmaktadır. Um ve Crampton (1987) çalışmalarında geleneklerine güçlü bir şekilde bağlı olanların turizm gelişimini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır (Harrill, 2004: 9).

Bu temelde, araştırmacılar topluluğa bağlanma kavramını turizm gelişimi ile ilgili olarak tanımlamaya çalışmışlardır. Örneğin, McCool ve Martin (1994), tutum, ikamet süresi ve gelişim düzeyi arasındaki ilişkilerin analiz edilmesi, topluluğun sosyal katılım ve topluluğa entegrasyonun kapsamı ve düzeni olarak tanımlamıştır. Kang ve Choi (2002), topluluğa bağlılık modelini analiz ederek yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarına dayanan bir topluluğa bağlılık ölçeği tasarlayarak, bağlanmanın üç alt boyutunu kimlik, bağımlılık ve sosyal ilişki olarak belirtmektedir (Park, Lee ve Lee, 2017: 162). Kasarda ve Janowitz (1974), topluluğa bağlılık modelini, ikamet süresi, sosyal yapıdaki konum ve yaşam döngüsündeki aşama değişkenler arasında sistemik bir etkileşim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu

değişkenler topluluğa bağlılık modelinin en güçlü belirleyicileri olduğunu savunmaktadır (Beckley, 2003: 105).

1.3.5. Büyüyen Örgüt Teorisi

Büyüyen örgüt teorisi (growth machine theory), ekonomik gelişmeyi teşvik eden ve uzun vadede turizm gelişimini engelleyen değişkenleri belirlemeye çalışmaktadır. Turizm ekonomik kalkınma aracı olarak büyüdükçe toplulukların odak noktası haline gelecektir. Bundan dolayı büyüyen örgüt teorisi, yerel halk ile iktidarın kalkınmaya yönelik tutumları arasındaki farklılıkları anlamada yararlı bir teoridir. Bu teori, gelişim/değişim süreci ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olmak üzere üç etki faktöründen oluşmaktadır. Ekonomik açıdan incelendiğinde sosyal değişim teorisi ile benzer yönleri bulunmaktadır. Buna göre ekonomik olarak fayda gören yerel halk turizm gelişimine ve turistlere yönelik olumlu davranışlar gösterecektir. Ekonomik etkilerden çok çevresel etkiler üzerinde duran araştırmacılar da vardır. İstihdam yaratma ve fayda sağlama turizmin en önemli özellikleri olarak görülsede yerel halkın daha çok geleneklerinin/göreneklerinin ve kültürlerinin öğrenilmesi ve yaşatılması hususunda turizme ilgi göstermektedir (Çolak, 2017: 16; Güneş, 2014: 13; Harrill, 2014: 12).

Büyüyen örgüt teorisi (GMT), batı toplumlarında kent büyümesini açıklayan seçkin bir teoridir. Bir topluluk içinde uzun vadeli büyümeyi teşvik etmek için ekonomik ve politik sektörlerin ortak hedefleri üzerine bir büyüme örgütü inşa edilmiştir. Büyüyen örgüt teorisi şu varsayımlara dayanmaktadır: İlk olarak, tüm çıkar grupları yerel olarak bağımlıdır. Bu bir büyüyen örgüt oluşturmak ve örgütün varlığını sürdürmek için kritik olan tutarlı bir çıkar grubunun ve güçlü sosyal bağlantıların varlığını ifade etmektedir. İkincisi, toprak en önemli zenginlik ve güç kaynağıdır ve büyüme mülke yöneliktir. Arazinin azlığı ve durağanlığı, yerel halkı işbirliği yapmaya ve sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmeye motive etmektedir (Zyang, vd., 2016: 179-180).

1.3.6. Turizm Gelişimine Yönelik Diğer Yaklaşımlar

Ap ve Crompton (1993), çalışmalarında yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarını turizmin gelişim aşamasında değinmişlerdir. Bu çalışmaya göre turizm gelişimi kabullenme, tolerans, pekişme ve geri çekilme olarak dört

döneme ayrılmaktadır. Buna göre destinasyonda turizm büyüdükçe ve doygunluğa ulaştıkça yerel halk üzerindeki etkileri olumsuz olmaktadır.

Hernandez, Cohen ve Garcia (1996), yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarının turizm gelişiminden beklenen fayda ve maliyete bağlı olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu çalışmanın sonucunda Porto Riko'daki yerel halk turizm gelişiminin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin farkında olduklarını ve planlanan turistik destinasyon konusunda oldukça kararsız oldukları ortaya çıkmıştır.

Weaver ve Lawton (2001), turizmin gelişmiş ülkelerin kentsel - kırsal kesimlerindeki önemini kabul eden çalışmada, Avustralya'nın Gold Coast kentinin kentsel - kırsal kesimleri arasında yer alan Tamborine Dağı'ndaki yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarını incelemektedir. Çalışma sonucunda Yerel halkı üç farklı gruba ayırmışlardır: "Destek verenler" bu grubun nüfusun dörtte birini oluşturduğunu ve turistlerle daha fazla temas halinde olup turizm gelişimini destekleyen yerel halktır. "Tarafsızlar" ise nüfusun yarısını oluşturur, ekonomik faydaları kabul eder ve turizmin sosyal etkilerinin bilincindedirler. Geriye kalan sadece turizmin istihdam sağladığını kabul eden "muhalifler" dir. Bunlar mümkün olduğunca turizmden uzak durup, turizme daha çok olumsuz bakan insanlardır.

Andereck ve Vogt (2000), yaptıkları çalışmada yerel halkın turizme yönelik tutumları ile turizm gelişim düzeyine destek arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Sonuçlar, toplulukların, turizm gelişimine yönelik destek ve turizme karşı tutumları açısından, yerel halkın görüşleri farklılık göstermektedir. Genel olarak, yerel halk turizmi olumlu algılar ve çoğu spesifik gelişme türünü desteklemektedir.

Akova (2006), araştırmasında iki farklı dönemde yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarını ele almıştır. Yapılan analizler sonucunda iki dönem arasında yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarında farklılıklar meydana geldiği ve turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarında olumlu bir ilerleme olduğu görülmektedir.

Andereck vd., (2005), araştırmasında sosyal değişim teorisi kullanılarak turizmin topluluklar üzerindeki etkileri konusunda yerel halkın algılarını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda yerel halkın turizmin ekonomik gelişme için önemli

olduğunu ancak bundan doğru bir şekilde yararlanılırsa olumlu etkileri olacağını farkında oldukları ortaya çıkmıştır.

Yoon vd., (2000) tarafından yapılan araştırma sonucunda yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumları turizm gelişimi sırasında meydana gelen fayda ve maliyetlere göre değişkenlik göstermektedir. Turizm gelişimi sırasında faydaların daha çok olduğunu düşünen yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumları pozitif olacaktır. Fakat turizm gelişimi sırasında maliyetlerin daha ağır bastığını düşündüklerinde algı ve tutumları negatif olacaktır. Bu araştırmaya benzer şekilde; Vargas-Sanchez vd., (2009), İspanya'nın Huelva şehrinde yaptıkları araştırmada turizm gelişiminden sağlanan kişisel faydaların artması ile birlikte yerel halkın turizmin etkilerini yönelik algılarının olumlu olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır (Ekici ve Çizel, 2014: 75).

Ekici ve Çizel (2014), çalışmalarında yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarının bölgelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişiklik gösterip göstermediğini araştırmışlardır. Turizmin gelişmesi ile birlikte yerel halka sağlanan faydalar ne kadar artarsa yerel halkın turizm gelişimine yönelik memnuniyet derecesi artacaktır. Turizm gelişimi yüksek olan destinasyonlarda yerel halkın algısı olumlu yönde olurken, düşük olan bölgelerde yerel halkın algıları gelişimi yüksek olan destinasyonların aksine olumsuzdur.

Park vd., (2017), araştırmada yerel halkın gelecek turizm gelişimine yönelik tutumları topluluğa bağlılık modeli temel alınarak incelenmektedir. Çalışma sonucunda yerel halkın turizm gelişimine yönelik olumlu algılara sahip olmaları ve topluluğa bağlılık modeli yardımıyla gelecekteki turizm gelişimine karşı olumlu tutum alma eğiliminde oldukları görülmektedir.

Huang ve Stewart (1996), araştırmalarında turizm gelişiminin yerel halkın birbirleriyle olan ilişkilerini değiştireceğini belirtmektedir. Genel olarak yerel halkın turizm etkilerine yönelik algı ve tutumlarının başarılı bir şekilde gelişmesi önemli bir planlama ve politika konusu olduğu düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ VE YEREL HALKIN TURİZME YÖNELİK

ALGILARI

2.1. Turizmin Etkileri

“Turizm etkisi” turizm literatüründe giderek daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Son yıllarda yapılan çalışmalar yerel halkın, turizm gelişiminin toplum üzerindeki etkilerine ilişkin algısını incelemiş ve önemi daha da artan bir konu olmaya devam etmiştir. Artan ilginin önemli bir nedeni yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının mevcut ve gelecekteki turizm programlarının ve projelerinin başarılı bir şekilde geliştirilmesi ve pazarlanması için önemli bir planlama ve politika değerlendirmesi olmasıdır. Bir diğer nedeni ise, turizm gelişiminin olumlu olduğuna dair düşüncelerin çoğalmasındır (Ap, 1992: 666; Ko ve Stewart, 2002: 520).

Turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğini ve uzun vadeli başarısını korumak için, yerel halk üzerindeki turizm etkilerini anlamak ve değerlendirmek gerekmektedir (Diedrich ve Garcia-Buadsi, 2009: 512). Turizm ile ilgili yerel halkın algı ve tutumlarını etkileyen faktörler sıklıkla ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak üç kategoriye ayrılmaktadır (Lindberg ve Johnson, 1997: 91; Mason, 2003: 30). Olumlu etkiler ”faydalar” olarak tanımlanırken, olumsuz etkiler “maliyet” olarak kabul edilmektedir. Yerel halk turizm gelişimine yönelik algılarını oluştururken bu fayda ve maliyetlere göre hareket etmektedir. Teorik olarak eğer yerel halk mantıksal ve rasyonel değerlendirmeler yaparsa, faydaların maliyetlerden daha ağır basacağından dolayı hem turizm gelişimini destekleyecek hem de turizm planlamasına katılacaklardır. Yerel halkın katılım göstermediği ve desteklemediği bir turizm gelişimi yerel halkın üzerinde çeşitli ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel zararlara yol açacaktır (Çolak ve Tayfun, 2017: 583; Jurowski ve Gürsoy, 2004: 297).

2.1.1. Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizmin etkileri, tarihsel olarak turizm yazınında en çok araştırma yapılan konu olmuştur ve ekonomik etkiler diğer herhangi bir etki türünden daha fazla araştırılmıştır (Mason, 2003: 34). Turizm hareketlerinin döviz arzını artırarak dış

ödemeler dengesine etki yapması, turizmin gelir etkisi ve dağılımı yoluyla ekonomiye hareketlilik getirmesi, milli gelir üzerinde katma değer oluşturması, devlet gelirlerini artırıcı rolü ve iç fiyatlara olan etkisi gibi etkiler belli başlı parasal etkiler olarak sayılmaktadır. İstihdama olan etkisi, diğer sektörler üzerindeki etkisi ve altyapıya etkisi gibi etkiler de reel ekonomik etkiler olarak incelenmektedir (Avcıkurt, 2003: 26).

Yapılan çalışmalar, yerel halkın çoğunluğunun turizmi ekonomik kalkınma stratejisi olarak turizm faaliyetlerine destek verdiklerini ve turizmi ekonomik kalkınma aracı olarak gördüklerini ileri sürmektedir. Turizm faaliyetlerinin devlet ve bireylerin gelirlerini artırdığı, istihdam için yeni fırsatlar yarattığı için yerel halkın turizmin işsizliği azaltma aracı olarak görmesi daha olasıdır. Hemen hemen tüm çalışmalar, ekonomik faydalar ile turizm gelişimine yönelik tutumlar arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmektedir (Ling ve Jabkar, 2011: 267).

2.1.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri

Turizmin ekonomik etkileri olumlu ve olumsuz başlıklar altında ele alınabilir. Ekonomik etkilerle ilgili olarak, aşağıdakilerin genellikle olumlu etkiler olduğu kabul edilmektedir (Mason, 2003: 35; Avcıkurt, 2003: 27-30; Steeannah, 2011: 292).

- **İstihdama etkisi:** Turizm emek yoğun bir sektördür ve bu nedenle büyük bir istihdam kaynağıdır. Pek çok OECD ülkesinde, turizme bağımlı sektörlerin hem mutlak anlamda hem de bir bütün olarak ekonomiyle ilgili olarak istihdamdaki ortalama büyümenin üzerinde kaydettiği en büyük istihdam kaynakları arasında yer almaktadır. İstihdam yaratma, özellikle işsizlik önemli bir sosyo-ekonomik problem olduğunda Türkiye'de ve Akdeniz bölgesindeki diğer birçok gelişmekte olan ülkede turizmin en önemli etkilerinden biri olarak görülmektedir. Kamu ve özel çıkarlar turizm gelişimini önemli bir iş kaynağı olarak görmekte ve sonuç olarak 1980'lerden bu yana turizmi desteklemektedir (Tosun, Timothy ve Öztürk, 2003: 141).

Turizm endüstrisinin birçok sektörle olan yoğun ilişkisinden dolayı doğrudan ve dolaylı olarak istihdam yaratıcı etkisini kesin çizgilerle belirlemek çok zordur. Turizmin istihdam yaratıcı etkisi, destinasyonlarda turizmin gelişmesine ve turizm talebinin çok olmasına bağlı olarak artmaktadır. Bir destinasyonda turizmin

gelişmesiyle beraber turizme yönelik tesislerin çoğalması, turizmin mevsimsellik özelliğinden dolayı işgücüne yönelik talebi de yükseltmektedir (Olalı ve Timur, 1988: 146; Çalışkan, 2003: 74)

Turizmin gelişimi ile birlikte ülke ekonomilerinde ve turizm sektöründe üç tip istihdam meydana gelmektedir. *Doğrudan istihdam*, otel ve restoran gibi turizm tesislerinde, turist tüketiminden kaynaklanan istihdamdır. *Dolaylı istihdam*, turizm ile ilişkisi olan diğer sektörlerin turizmin gelişmesiyle birlikte meydana gelen turizm arzındaki istihdamın bir sonucudur, ancak doğrudan turist harcamalarından kaynaklanmamaktadır. *İstenilen istihdam*, doğrudan veya dolaylı istihdamla sağlanan turizm gelirlerinin yerel halk tarafından harcanmasıyla birlikte oluşan ek istihdamdır (Ardahaey, 2011: 211; İçöz, 2005: 273).

- **Ödemeler dengesine etkisi:** Ödemeler dengesi, turizm ve uluslararası ticarete olan katkısı ile ilgili tüm ekonomik hususlardan en fazla açıklananlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Turizmin ekonomik kalkınmaya olan etkisini destekleyen en zorlayıcı ekonomik etkilerden biridir. Bir ülkenin ödemeler dengesi, o ülkenin vatandaşları ile diğer ülke vatandaşları arasındaki bir süre zarfında (genellikle bir yıl) ekonomik işlemlerin bir kayıdır. Ülkeye giren ve çıkan tüm malların, hediyelerin, kredilerin, dış yardımın ve altının değerini ve aralarındaki bağlantıyı dikkate alır. Turizmin ödemeler dengesi üzerindeki etkileri iki şekilde meydana gelmektedir (Wall ve Mathieson, 2006: 90-91).

- Ülkenin kendi vatandaşları ve yurtdışından gelen ziyaretçiler de dâhil olmak üzere, ülke içinde yaratılan turizmin etkileri
- Uluslararası turizmin etkileri, yani bir ülke vatandaşının başka bir ülkeye ziyaretçi olarak giderek yarattığı etkidir.

Uluslararası turizm nedeniyle sağlanan dövizler, döviz talebini ve arzını etkilemektedir. Bu etki ile beraber ziyaretçi kabul eden ülkede döviz arzını, ziyaretçi gönderen ülkede ise döviz talebini uyarıcı ve artırıcı rol almaktadır. Böylece turizmin ödemeler dengesi üzerine etkisi ortaya çıkmaktadır. Döviz girişi açısından bir ülkenin ihracat yapması ile o ülkeye turistin gelmesi ve döviz çıkışı açısından ithalat yapması ile ülkenin turist göndermesi arasında hiçbir ayırım yapılmamaktadır. Bundan dolayıdır

ki turizm görünmeyen ithalat ve ihracat olarak görülmektedir (Ünlüöner, Tayfun ve Kılıçlar, 2014: 145).

- **Gelir Etkisi:** Turizm özelliği itibariyle birçok sektör ile doğrudan ve dolaylı olarak etkileşim halindedir. Bu da turizm sektörünün birleştirici özelliğini ön plana atmaktadır. Bir destinasyonu ziyaret eden turist sadece yeme-içme ve konaklama için değil; alışveriş, eğlence, müze, sanat, spor etkinlikleri ve tarihi eserleri görmek için de döviz harcaması yapmaktadır. Yapılan bütün bu harcamalar turizm gelirlerini meydana getirmektedir (Kozak, vd., 2017: 114).

Turistik bir destinasyonda meydana gelen gelir turizm sayesinde başka bölgelerde yaşayan insanların gelirlerini etkilemektedir. Destinasyon bölgesini ziyaret eden turistin döviz harcaması sonucunda paranın dolaşıma girmesi tüm ülke ekonomisine katkı yapmaktadır. Turistlerin yaptıkları harcamalar artarak büyümüş olacaktır. Bu duruma da çarpan etkisi denilmektedir. Çarpan etkisi, turistlerin yaptığı harcama sonucunda ne kadar gelir artışı olacağını gösteren katsayıdır (Ersoy, 2017: 39).

- **Bölgelerarası dengeli kalkınmaya etkisi:** Turizmin gelişimi ile birlikte bir ülkede yeni istihdam olanakları oluşması bölgeler arası gelir dağılımına pozitif etki ederek, bölgelerarası dengeli kalkınmaya olanak sağlamaktadır. Bir ülkenin turizm yatırımları daha az gelişmiş olan bölgelerde arttığı zaman, bu turizm yatırımlarının bölgede yarattığı yeni istihdam ile birlikte çalışanların gelirleri artmakla beraber bu bölgenin gelir dağılımında da pozitif etkiler yaratmaktadır (Ünlüöner vd., 2014).

- **Diğer ekonomik sektörlerle etkisi:** Turizm gelirlerinin bir bölge ya da ülke ekonomisi için oluşturduğu pozitif katkılar, turizm ile ilişkili sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde de etkili olmaktadır. Turizmin bir destinasyon bölgesinde gelişmeye başlamasıyla birlikte bölgenin ekonomik yapısında değişimler meydana gelecek ve diğer sektörlerin de üretiminde değişimler meydana getirecektir. Turizm 54 sektör ile ilişki halinde olup bu sektörlerin gelişimine doğrudan ve dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Turizm sektörünün ilişki halinde olduğu bu sektörlerle talep yaratmakta, bu da sektörlerin birbiriyle karşılıklı pozitif ilişkiler içinde olmasına sebep olmaktadır (Çolak, 2017: 27; İçöz, 2005: 298).

- **Yatırımları teşvik etkisi:** Başka ülkelerden turistlerin gelmesi ve önemli miktarlarda harcamalarda bulunması hem devleti hem de girişimcileri turizm gelişiminin yoğun olduğu bölgeye daha çok turist çekmek amacıyla turizm sektörüne yönelik yatırımlar yapmaya itmektedir. Katma değer ve yeni iş imkânlarının sağlanması, bölgeler arası dengesizlikleri ortadan kaldırması ve doğal kaynaklarının doğru bir şekilde değerlendirilmesi turizm yatırımlarının ülke ekonomisine olan etkileri olarak gösterilebilir (Avcıkurt, 2017: 47; Usta, 2014: 84).

2.1.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri

Turizmin ülke ekonomileri üzerinde olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkilere de yol açabilmektedir. Turizmin ülke ekonomileri üzerinde yarattığı olumsuz etkiler genellikle aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Çalışkan, 2003: 77; Mason, 2003: 35).

- **Enflasyon:** Bir ülke ekonomisinde para miktarının, aynı zamanda o ekonomideki mal ve hizmetler miktarına göre daha fazla yükselmesiyle fiyatlar genel düzeyindeki sürekli ve önemli bir artış olarak görülmektedir. Turizmin gelişimi ile birlikte turistik mal ve hizmet fiyatlarında oluşacak bir artış, doğrudan bir enflasyon etkisi yaratacak ve bu fiyat artışları kısa vadede turistik akımlardan dolayı üst düzeye çıkacaktır. Bu hem yöre halkı hem de ülke ekonomisi için kalıcı ya da geçici bir maliyet meydana getirecektir. Turizm sezonun bitmesiyle birlikte fiyatlar eski seviyesine inme eğilimi gösterecektir (İçöz, 2005: 261; Korkmaz ve Güngör, 2015: 599).

- **Fırsat maliyeti:** Turizm literatüründe daha az sıklıkla geçmesine rağmen, turizm gelişimin fırsat maliyetlerini içerdiği yaygın olarak bilinmektedir. Turizmin gelişiminin olduğu destinasyonlara yatırım yapıldığında, başka bir sektöre yatırım yapılacakken aynı kaynakların neler sağlayabileceğini nadiren değerlendirilmektedir. Bu nedenle araştırılması gereken, “başka bir sektöre yatırım yapmak yerine turizme yatırım yapmanın göreceli ekonomik faydaları” fırsat maliyeti olarak tanımlanmaktadır (Ardahaey, 2011: 211).

Fırsat maliyetlerini ölçmek için, turizm sektörü seçilirken, göz ardı edilen maliyetler dikkatlice incelenmeli, belirtilmeli ve değerlendirilmelidir. Bu maliyetleri ölçme ve görmedeki zorluk nedeniyle genellikle unutulur, buda turizmin ekonomik

etkilerinin belki de olduğundan daha faydalı görünmesini sağlamaktadır (Wall ve Mathieson, 2006: 147).

- **Turizme aşırı bağımlılık:** Turizme aşırı bağımlılık, hükümet tarafından en iyi gelişme yöntemi olarak, daha çok gelişmekte olan ülkelerde görülebilmektedir. Zaman içinde, turizme yapılan yatırım, kalkınma için başka sektörlerle yapılmadığı için turizme aşırı bağımlılık ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, ülke, talepte herhangi bir değişikliğin büyük bir ekonomik krize yol açması muhtemel olduğu için turizm gelirine bağımlı hale gelmektedir. Ekonomik krizlerin meydana gelmemesi adına turizm gelişimine yönelik çabaların sürdürülmesi, işgücünün eğitimine önem verilmesi ve ekonomilerin çeşitlendirilmesi ile birlikte ülke ekonomileri turizme bağımlı hale gelmekten kurtulabilir (Mason, 2003: 35).

- **Mevsimsellik:** Turizmin mevsimsellik etkisi daha çok konaklama sektöründe belirgindir. Turizm hareketleri daha çok yılın belirli aylarında çoğalması ve genel olarak yabancı turistler tarafından yapılması özellikle yaz aylarında talebi zorlamaktadır. Kış dönemlerinde neredeyse durma noktasına gelen turizm hareketleri sonucunda kapasite oranı düşmekte ve atıp kapasiteye neden olmaktadır. Bu da turizme yönelik tesislerin yılın belirli aylarında kapanmasına veya çok az bir gelirle çalışmaya zorlamaktadır. Turizm hareketlerinin yoğun olmadığı kış aylarında konaklama sektöründe çalışanlar işten çıkarılacak ve bu da mevsimsel işsizlik sorununu ortaya çıkaracaktır. Bu olumsuzlukların giderilmesi yönelik olarak turizm hareketlerinin on iki yayılması gerekmektedir. Bunu da kış turizmi ve turizm gelişiminin doğru şekilde yapılandırılmasıyla mümkün olabilmektedir (Bahar ve Kozak, 2013: 185).

2.1.2. Turizmin Fiziksel Çevre Üzerine Etkileri

Turizm küresel ekonomideki en hızlı büyüyen sektörlerden biridir. Hem olumlu hem de olumsuz olarak çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkilere sahiptir. Turizm ekonomik kalkınma için önemli bir araç olup eğer uygun bir şekilde planlanmamışsa biyolojik çeşitlilik ve bozulmamış ortamlar üzerinde yıkıcı etkileri olabilir ve aynı zamanda tatlı su kaynakları, ormanlar ve deniz yaşamı gibi doğal kaynakların kötüye kullanılmasıyla sonuçlanabilir. Turizmin çevre üzerinde yaratacağı olumsuz etki, hem kıyı bölgelerdeki turizmin temel kaynağını zedelemekte

hem de turizm dışı diğer faaliyetleri yoğun bir şekilde etkilemektedir. Bu etkilerden kaçınmak için turizmin, çevresel olarak sürdürülebilir, sosyal açıdan yararlı ve ekonomik olarak uygulanabilir bir şekilde planlanması, yönetilmesi ve üstlenilmesi gerekmektedir (GhulamRabbany, vd., 2013: 117). Kim (2002), araştırmasında turizm gelişiminin çevresel etkileri konusunda yerel halkın algılarının hem olumlu hem de olumsuz yönde olduğunu belirtmiştir.

Turizm doğası gereği sürekli değişim içinde olan bir sektördür. Değişimin etkilerinden bazıları kontrol edilebilir, düzenlenebilir veya yönlendirilebilir. Eğer turizm gelişim süreci doğru yönetilirse, turizm, kaynak bütünlüğünün korunduğu veya hatta arttırıldığı yenilenebilir bir endüstri olma potansiyeline sahip olacaktır. Yanlış yönetilirse veya kısa vadeli amaç ve hedeflerle genişlemesine izin verilirse, inşa edildiği kaynakları yok etme yetisine sahip olacaktır (Mbaiwa, 2003: 460).

2.1.2.1. Turizmin Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri

Turizm gelişimi doğru bir şekilde planlandığında ve kontrol edildiğinde çevrenin sürdürülebilirliği sağlanmış olur. Turizmin çevre üzerinde meydana getirdiği olumlu etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Avcıkurt, 2003: 33; Tuna, 2007: 21-26; Kozak, vd., 2017: 140-141; Yoon, vd., 2001: 365).

- Destinasyon bölgesine ait doğal, tarihi ve kültürel mimari özelliklerin korunması,
- Çevre bilincinin ve kalitesinin artması,
- Alt yapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi,
- Yaban hayatını korumaya alması,
- Tarihi mekânların restorasyonuna yönelik çalışmaların yapılma ve eski yapıların yeni kimlikleriyle gün yüzüne çıkarılmasıdır
- Çevrenin korunmasına yönelik faaliyetlerin artış göstermesi
- Turizm gelişimi ile birlikte turistik destinasyonların çevresel görünümüne olan ilginin artması
- Destinasyon bölgesine ait yerel mimari özelliklerin korumaya alınması

Turizm açısından sürdürülebilir bir çevrenin oluşması için doğal, tarihi ve kültürel varlıkların korunması ve aynı zamanda geliştirilerek çekiciliklerinin

artırılması, tükenbilir doğal kaynakların dengeli bir şekilde tüketilmesi ve taşıma kapasitesinin aşılmaması hedeflenmelidir (Tuna, 2007: 28).

2.1.2.2. Turizmin Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Turizmin olumlu çevresel etkilerinin yanında olumsuz çevresel etkilerinin olduğu yönünde görüş bildiren araştırmacılar da vardır. bu araştırmacılara göre turizm gelişimi ile birlikte çevresel kirlilik, doğal yaşamın tahribi ve ekolojik bozulmalar meydana gelmektedir (Andereck, vd., 2005: 1058; Çolak, 2017: 31).

Turizm gelişimi doğal çevre üzerinde olumsuz etkiler oluşturacağı gibi sosyo-kültürel çevre üzerinde de olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bunlara ek olarak, turistik destinasyonlarda hızla artan kentleşmenin beraberinde getirdiği çarpık kentleşme, kentin mimari dokusunun geri dönüşü olmayacak şekilde bozulmasına neden olmaktadır (Tuna, 2007: 24). Genel olarak aşağıdakiler turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkileri olarak kabul edilmektedir (Mason, 2003: 55).

- Turizm gelişimi ile birlikte çöp gibi atıkların artması
- Aşırı kalabalıklaşmanın beraberinde getirdiği trafik sıkışıklığı
- Turizm gelişimi ile birlikte su kaynakları ve plajların kirlenmesi
- Yerel mimariye özgü olmayan otel gibi yapıların oluşturulması
- Yaban hayatı üzerinde hasara yol açması ve rahatsızlıklara neden olması
- Bitki örtüsünün tahrip edilmesi
- Hediyelik eşya üretiminin sağlanması için hayvanların üreme/beslenme düzenlerinin bozulması
- Turizm gelişimi ile birlikte tarım alanlarının turizme açılması

2.1.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizm olgusunun ortaya çıkmasında etkili olan, toplumsal yapıları ve turizmin meydana getirdiği sosyal etkileri inceleyen bilim dalı turizm sosyolojisidir. Turizm sosyolojisi, turistik motivasyonların, rollerin, ilişkilerin, kurumların ve bunların turistler ve onları alan toplumlar üzerindeki etkisinin incelenmesiyle ilgili ortaya çıkan bir uzmanlık alanıdır (Cohen, 1984: 373).

Sosyo-kültürel yapı, kültürel unsurların ve sosyal kurumların zaman içinde tekrarlanarak meydana getirdikleri ve bireylerin karşılıklı etkileşimleri sonucunda oluşan sosyal denge olarak tanımlanabilir. Sosyo-kültürel yapının içerisindeki etkileşimin düzenlenmesi temel normlar tarafından sağlanır. Temel normlar, bireyler arasındaki etkileşimi belirler. Bununla birlikte sosyo-kültürel yapıda bulunan sosyal ilişki ve etkileşimler tahmin edilebilir bir hal alır. Sonuç itibariyle bir örgü meydana gelir ve bu örgü aile, inanç, iktisat, eğitim, siyaset gibi sosyal kurumları olan ve bunların karşılıklı etkileşimi/bütünleşmesi sonucunda da sosyo-kültürel yapı oluşmaktadır (Demircan, 2010: 120).

Birbirinden farklı sosyo-kültürel yapıya sahip olan toplumlar arasında meydana gelebilecek olan etkileşim turizmin varlığından kaynaklanmaktadır. Bu etkileşim toplumların sosyal ve kültürel yapısında bazı değişimlere yol açmaktadır. Sosyo-kültürel etkiler, turizm sektörünün gelişim göstermesi turistlerin varlığı ve turistlerin yerel halk ile olan ilişkisinin bir sonucudur. Bir bölgede turizm sektörünün gelişmesi ve turizm sektörünün varlığı yerel halkın var olan yapısını çeşitlendirerek sosyo-kültürel yapısının değişmesine neden olmaktadır (Güneş, 2014: 27; Erdem, 2017: 22).

Turizm bir bölgedeki yaşam faaliyetlerini çeşitlendirerek, toplulukların farklı kültürleri tanınmasını ve yeni arkadaşlıklar kurulmasını sağlayarak insanların kendilerini ifade edebilmelerini sağlayacak yeni yaşam tarzları oluşturur. Farklı kültürlerin geleneklerini ve değerlerini öğrenmek insanların birbirine karşı olan bakış açılarını değiştirebilir. Diğer insanlar hakkında bilgi sahibi olmak kültürel anlaşmazlıkları en aza indirebilir veya tamamen ortadan kaldırabilir (Çalışkan, 2003: 94).

Turizmin yerel halk üzerinde sosyo-kültürel etkisi olup, turistlerin bir destinasyona gelmesiyle beraber yerel halkın alışkanlıklarını, geleneklerini, sosyal yaşamını, inançlarını ve değerlerini etkilemektedir. Yerel halk ile turistler arasındaki ilişkiler sosyo-kültürel bağlamda iki şekilde gerçekleşmektedir. Yeni sosyal ve kültürel fırsatlarla sonuçlanabilecek etkileşimler gerçekleşebilirken aynı zamanda yerel halkın yaşamlarının farklı anlarda sıkıntı, baskı, tikanıklık vb. hisler üreterek kültürel kimliklerini ve sosyal gerçekliklerini tehdit edebilmektedir (Garcia, 2015: 3).

Turizm sadece ekonomik bir hareket olmayıp, sosyo-kültürel yönleri olan toplum ve sosyal yapı üzerinde de etkin rol oynayan uluslararası bir olaydır. Bu sebeple turizmin etkileri değerlendirilirken sadece ekonomik sonuçlar değil, sosyal ve kültürel yansımaları gibi ekonomik olmayan konuların da irdelenmesi gerekmektedir (Avcıkurt, 2003: 36).

2.1.3.1. Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri

Turizm, birbirinden farklı sosyo-kültürel yapılara sahip olan toplumların birbirleriyle ilişkiler kurmasına ve birbirinden farklı bilgi, gelenek/görenek ve kültür seviyeleri arasında etkileşime neden olmaktadır. Turistler seyahat ettikleri yerlerde güvenlik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek amacıyla yerel halk ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim aynı zamanda turizmin sosyal yapı üzerindeki etkilerini belirleyen toplumsal bir olay olduğunu göstermektedir (Usta, 2014: 6; Avcıkurt, 2003: 42).

Turizmin sosyal yönü açısından önemi, iki şekilde gerçekleşmektedir. Bir yandan, turistler gittikleri destinasyonları her yönden etkilemekte; diğer yandan bu destinasyonlardan kendileri de etkilenmektedirler. Sosyal etkiler, turistik destinasyonlar üzerine yapılan araştırmaların giderek daha önemli odağı haline gelmiştir çünkü turizmin sosyal etkileri, turizm algılarının neredeyse tümüne değinmektedir (Lawton, 2005: 187).

Turizm aynı zamanda sosyal bir olaydır. Turizmin bu yönü birbirlerinden farklı sosyo-kültürel yapılara sahip olan toplumların birbirleriyle etkileşime girmesinden kaynaklanmaktadır (Olalı, 1982: 13; Kozak, vd., 2017: 17). Sosyal yapıyı araştırabilmenin yolu, çevrenin fiziki şartlarını ve kültürel durumunu, bireylerin sosyal yapıdaki rollerini ve sosyal ilişkilerin meydana geliş şeklini ortaya çıkaran örgütsel yaşam tarzlarının iyi bir şekilde kavramaktan geçmektedir (Demircan, 2010: 121).

Turizmin yerel halk üzerindeki olumlu ve/veya olumsuz sosyal etkilerini araştıran ve belirleyen birçok araştırma bulunmaktadır. Çalışmaların çoğu, yerel halk/turist algı yaklaşımına ve sosyal değişim teorisi 'ne dayanmaktadır.

Sosyal değişim teorisi, yerel halkın turizmin faydalarını maliyetlerinden ağır bastığında turizm etkilerini daha olumlu gördüklerini öne sürmektedir. Diğer taraftan,

turizm maliyetleri faydaları aştığında, yerel halk olumsuz etkiler görmektedir. Bu anlamda, turizm sosyal etkileri, “yerel halkın yaşam kalitesinde ani ve göze çarpan değişiklikler ve bunların turizm endüstrisine uyarlanması şeklinde ortaya çıkan kısa vadeli sonuçları” olarak ifade edilmektedir (Pranic, vd., 2012: 240). Turizmin gidilen ülkedeki destinasyonlarda yerel halk ve turistler üzerinde bıraktığı sosyal etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Usta, 2014: 70).

- Sosyal yapı üzerinde değişikliklere sebep olmaktadır.
- Toplumun değer yargılarında değişimlere neden olmaktadır
- Kültürel çevre üzerinde değişiklikler yaratmaktadır.
- Yerel halkın yaşam tarzını (gelenek /görenek) etkilemektedir.

Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri genel olarak, turizm çeşitliliği, turizm gelişiminin büyüme hacmi, turistler ve yerel halkın nüfus yoğunluğu, mevsimsellik ve yerel halkın sosyo-kültürel yapısına olan bağlılığı gibi faktörlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu etkiler, birey ve aile, toplum, eğitim, hayat standardı ve sosyal sınıflar olarak kabul görmektedir (Ersoy, 2017: 50-51).

2.1.3.1.1. Turizmin Birey ve Aile Üzerindeki Etkileri

Turistik destinasyonlara yapılan ziyaretler sonucunda turistler gittikleri yerlerde yaşayan yerel halktan etkilenmekte ve kendileri de yerel halkı etkilemektedir. Turist kabul eden destinasyonlarda yaşayan yerel halk ve kolektif yapı, hem turistlere olması gereken hizmeti sunup onların ziyaretlerinden memnun bir şekilde ayrılmasını sağlar hem de turistlerin davranışlarını benimsemeye çalışmaktadırlar. Yerel halk ve turistler arasında oluşan bu etkileşimler bireyler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler meydana getirmektedir (Turan, 2018: 349).

Turistlerin davranışları (hal ve tavırlar), destinasyon bölgesinin yoğunluğu, büyüklüğü ve taşıma kapasitesi, yerel halkın algı düzeyi, istihdam durumu, kültürel farklılık ve turizm gelirleri gibi değişkenler turist ile yerel halkın davranışlarında turistik destinasyonun ziyareti sırasında farklılıklar meydana getirmektedir (Ay, 2014: 65). Turizm bireyler üzerindeki etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (GhulamRabbany, vd., 2013: 127).

- Bireylerin birbirine karşı pozitif algı ve tutumlarını geliştirir

- Kùltürler farklılıklar ve geleneklerin öğrenilmesine sebep olur
- Önyargıları yıkarak negatif algı ve tutamların oluşmasını engeller
- Arkadaşlık ilişkilerinin geliştirir
- Başkalarının kùltürlerine karşı gurur, takdir, anlayış, saygı ve hoşgörüyü geliştirir
- Yerel halk ve turistlerin özgüvenini artırır

Dünya çapında kültürel etkileşime neden olan turizm bireyler üzerinde özgür düşüncenin gelişmesini sağlamaktadır. Dahası, insanların algı ve tutumlarını etkileyerek bireysel birikimlerini evrensel değerlerle yenilemelerine imkân sağlamaktadır (Avcıkurt, 2003: 45).

Turizm endüstrisi ayrıca aile yapısı üzerinde de değişimlere neden olmaktadır. Destinasyon bölgesinde turizm endüstrisinin gelişimi arttıkça, o destinasyonda yaşayan bireylerin ve ailelerin sosyal yaşamında değişimler meydana getirecektir. Turistlerle yaşanacak etkileşimler, ailelerin başka kùltürleri tanıma isteğini hızlandıracaktır (Erdem, 2017: 22). Farklı kültürel toplumlar ile etkileşim içine girilmesi, olumsuz algı ve tutumlar ortaya çıkarabileceğinden dolayı turizm geleneksel aile bağlarını ve yapısını etkileyebilmektedir (Güneş, 2014: 289).

Bir destinasyondaki turizm gelişimin aileler üzerindeki etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ulama, 2015: 5-6).

- Turizm gelişimi ile beraber destinasyonlarda yaşayan farklı yörelere ait olan halk bu etkilerden farklı şekillerde etkilenecektir
- Turizm az gelişmiş ülkelerde bireylerin geç yaşta evlenmelerine ve daha çok boşanmaların olmasına sebep olup aile yapısına zarar vermektedir.
- Bireylerin birbirleriyle iyi ilişkiler içine girmesini engellemektedir.
- Turizmin aile üzerindeki etkilerinden en önemlisi kadınların sosyal hayattaki rollerinin değişmesi ve daha aktif rol almalarıdır.

2.1.3.1.2. Turizmin Toplum Üzerindeki Etkileri

Turizmin toplum üzerindeki etkileri ilk başta turizm sektöründe çalışanlar ile bu sektöre ekstra sunan tedarikçiler üzerinde görölmektedir. Turizm işletmeleri turistik hizmetin sağlanması için oluşmuşlardır. Turistik yaşam biçimi destinasyonda bulunan

veya bulunmayan yerli halkı etkilemektedir. Destinasyon bölgesine turistlerin gelmesiyle turistler ve yerel halk karşı karşıya gelmektedir. Bu karşılaşma sonucunda iki tarafın da karşıdakini memnun etme isteğinden dolayı davranışlarında değişiklikler meydana gelmektedir (Demircan, 2010: 126; Hasanlı, 2015: 23).

Turizm farklı yaşam şekillerine yol açarak toplumsal bir akım özelliğine sahip olan toplumsal bir olaydır. Toplum insanların birbirleriyle olan ilişkilerinden oluşan bir yapıdır. Turizmde bu ilişkiler turistler ve yerel halk arasında gerçekleşmektedir. Her iki tarafında birbirinden çeşitli yönlerde etkilendiği ama genel olarak bakıldığında turistlerin gittikleri yerlerin etkisinde kaldığı görülmektedir. Turizmin toplum üzerindeki etkileri kültürel ve ekonomik olmak üzere iki şekilde olmaktadır. Kültürel açıdan bakıldığında turistlerin ilgi gösterdiği yerlerde birçok yeniliği ve gelişmeyi götürürken, o bölgenin geleneksel sosyal ve kültürel yapısında bozulmalara neden olmaktadır. Ekonomik olarak yerel halkın yaşam standardının yükselmesi ve refahının artması ilgi çekici olarak görülse de, artan maliyetler ve yerel halkın davranışlarında bozulmalar meydana gelmesiyle çekicilik yerini suç oranının arttığı bir bölge halini almaktadır (Çolak, 2017: 37; Ersoy, 2017: 55).

2.1.3.1.3. Turizmin Eğitim Üzerindeki Etkileri

Destinasyon bölgesindeki yerel halkın bilgi, beceri ve yabancı dil seviyelerinin yükselmesi için eğitimin yeri oldukça önemlidir. Yerel halk ve turizm endüstrisinde çalışanlar kendilerini turistlere daha iyi ifade edebilmek ve gelenek/göreneklerini, kültürel varlıklarını daha iyi anlatmak için kendilerini geliştirme ihtiyacı duyarlar. Turizm endüstrisine daha çok katkı sağlayacak kalifiyeli eleman yetiştirmek, toplumun turizm getirilerinden en üst düzeyde faydalanması için orta öğretim kurumlarından, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimine imkân sağlayan okullara ve özel turizm otelcilik okullarına kadar farklı düzeylerde eğitim kurumları faaliyete geçmiştir. Turizm gelişimi ile birlikte aile gelirlerinin artmasıyla aileler çocuklarının daha iyi koşullarda eğitim almalarına imkân sağlar. Daha önce yapılan turizmin eğitim üzerine etkilerine yönelik çalışmalar artan eğitim seviyesinin yerel halkın algı ve tutumlarını olumlu etkilediği saptanmıştır (Avcıkurt, 2017: 67; Çolak, 2017: 36; Ersoy, 2017: 57).

2.1.3.1.4. Turizmin Hayat Standardı Üzerine Etkisi

Destinasyon bölgesinde turizm endüstrisinin gelişim göstermesi, bölgedeki yerel halkın dilediği hayat standardına kavuşmasına ivme kazandırmaktadır. Turizmin geliştiği bölgelerde hem halkın gelirlerinin artmasına hem de devlet vergi gelirlerinin artmasına yolu ile toplumsal refahın artması için kamu hizmetlerine yapılan harcamalarda da artışa yol açmaktadır. Bütün bunlar yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmekte ve yerel halka yeni iş olanaklarının yolunu açmaktadır. Turizm yerel halka sağladığı istihdam imkânları ve ekonomik anlamda yarattığı faydalar ile yerel halkın yaşam kalitesinde iyileştirmeler görülmektedir. Aynı zamanda turizm gelişimi ile birlikte bölgedeki çekiciliklerin, eğlence imkânlarının ve hizmet olanaklarının artmasıyla da yerel halkın yaşam standardı yükselmektedir. Turizm farklı insanları tanıma, onlarla arkadaşlık etme, farklı toplumlar hakkında bilgi edinme ve yeni bakış açıları kazanma imkânı sunmaktadır. Farklı sosyo-kültürel uygulamaları deneyimlemek ufku genişletir ve yaşam için farklı yaklaşımları anlamak ve deneyimlemek yerel halkın ve turistlerin memnuniyetini artırır (Demircan, 2010: 128; Filiz, 2017: 23; Çolak, 2017: 36; Ersoy, 2017: 58). Turizmin hayat standardı üzerine etkisi yönelik olarak Türker, Selçuk ve Özyıldırım (2016), Çalışmalarında yerel halkın yaşam kalitesi, sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel açıdan değerlendirilmişlerdir. Sonuç olarak turizm gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

2.1.3.1.5. Turizmin Sosyal Sınıflar Üzerine Etkileri

Turizm içerisinde gerilimi barındırır ve sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği artırır. Turizm endüstrisinin çalışma koşullarına göre yerel halk kışın yatıp yazın çalışmaya bırakılan ücretli/maaşlı satıcılar durumuna sokulur. Turizm genel olarak birçok sosyal sınıfa fayda sağlamasına rağmen turizmin gelişmesi sosyal sınıflar arasında ayrımcılık ve eşitsizliğe sebep olmaktadır. Turistik hizmetlerden yalnızca toplumun gelir seviyesi yüksek kesimlerin yararlanması ve gelir seviyesi düşük kesimlerin bundan yararlanmaması ayrılığa neden olmaktadır. İnsanların seyahat etme eğiliminde gelir seviyesinin ve sosyal sınıf statüsünün etkisi oldukça fazladır. Son yıllarda ekonomik olarak gelir seviyesi yüksek kesimlerin, gelişen turizm ile birlikte

refah seviyesi yükselen sosyal sınıfların kültürel yapılarında, politik tercihlerinde ve seyahat etme alışkanlıklarında artış gözlemlenmektedir (Demircan, 2010: 128).

2.1.3.2. Turizmin Olumlu Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizm destinasyon bölgesindeki yerel halkın, geleneklerini, davranışlarını, yaşam biçimlerini, inançlarını ve değerlerini etkileyen sosyo-kültürel olgular üzerinde etkili olmaktadır. Sosyo-kültürel bağlamda yerel halk ve turistler arasında kültürel fırsatlara dönüşebilecek yeni etkileşimler gerçekleşmektedir. Ya da bunun tam tersine yerel halkın gerçek yaşamındaki kültürel kimliklerini tehdit ederek sıkıntı ve baskı gibi duyguların oluşmasını sağlamaktadır (Garcia, vd., 2015:). Park, vd., (2017), çalışmalarında yerel halkın gelecekteki turizm gelişimine yönelik tutumlarını araştırmışlardır. Sosyal katılım, güvenlik hizmeti, altyapı hizmeti ve çevresel etki yerel halkı olumlu olmaya teşvik etmek için etkili stratejiler olarak ortaya çıkmıştır.

Turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çalışkan, 2003: 108-109; Çolak, 2017: 38; Erdem, 2017: 25; Kim, 2002: 3-4; Çelikkat, 2015: 15).

- Barış için bir güç yaratır
- Turistik tesislerin yerel halka sağladığı faydaların artması
- Kadın hakları konusunda gelişim sağlar
- Yeni toplumsal kurumların oluşmasını sağlar
- Yerel halkın katılımı teşvik eder
- Yeni meslek guruplarının ortaya çıkmasını sağlar
- Aile ve toplum bağlarını güçlendirir
- Topluluklar arasında sosyal etkileşimi hızlandırır
- Yöreye ait geleneksel sanat ürünlerine yönelik faaliyetlerin artmasına

ve canlanmasına neden olur

- Yerel halkın tarihi ve kültürel değerlerine sahip çıkma bilincini artırır
- Farklı kültürleri görmek, tanımak ve yeni arkadaşlıklar edinmek

yabancı dil öğrenme isteğini artırır

- Boş zamanı kullanma alışkanlığını geliştirir

Turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin yanında yukarıda da bahsedildiği üzere olumlu sosyo-kültürel etkilerinin de olduğu görülmektedir. Farklı kültürel özelliklere sahip toplumların birbirleriyle etkileşime girmeleri bilgi alışverişine, yeni arkadaşlıklara ve farklı kültürel yapıları daha yakından tanımaya olanak sağlamaktadır. Kurulan bu yeni arkadaşlıklar dünya barışı için güç yaratacaktır. Farklı kültürleri tanımaya açık toplumlarda yabancılarla ile iletişim kurma isteğini oluşturacak bu da yerel halkı yabancı dil öğrenmeye teşvik edecektir. Daha iyi iletişim kurmaya başlayan yerel halk ve turistler kendi kültürlerini başka kültürler ile zenginleştirme imkânı bulacaktır.

2.1.3.3. Turizmin Olumsuz Sosyo-Kültürel etkileri

Turizmin gelişim gösterdiği bölgede yaşayan yerel halk, yabancı turistlerle etkileşime girerken olduğundan fazla etkilenebilir veya kuracağı iletişimde direnç gösterebilir. Daha çok gelişen turistik destinasyonlarda yerel halkın sosyal yaşamını etkileyecek kadar kapasitenin aşılması çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Daha önce yapılan akademik çalışmalarda turizmin geliştiği bölgelerde, suç oranının arttığı saptanmıştır. Dahası turizmin alkol tüketimini ve uyuşturucu tüketimini artırdığı ve son olarak kötü ahlakın oluşmasına neden olduğu görülmektedir (Filiz, 2017: 27; Çolak, 2017: 39). Yerel halkın turizme yönelik algılarını araştıran Andereck vd. (2005), Yerel halkın kirlilik, trafik, suç oranlarındaki artış ve kalabalıklaşma gibi faktörlerden olumsuz etkilendiklerini belirtmektedirler. Ayrıca turizmin yerel halkın ahlaki yapısında değişmelere neden olduğu ve kültürel kimliğini değiştirdiği yönünde sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri de aşağıdaki gibi sıralanabilir (Haralambopoulos ve Pizam, 1996: 504; Çalışkan, 2003: 109; Çelikkanat, 2015: 15; Almeida-Garcia vd., 2016: 2 ; Çolak, 2017: 38; Erdem, 2017: 25; Filiz, 2017: 28).

- Yerel değerlerin ve yerel kimliğin değişmesine ve kaybolmasına neden olur
- Kültürel öğeler ticari meta haline gelebilir
- Turist kabul eden bölgenin anadili yozlaşır
- Ahlaki bozulmalara sebep olabilir

- Suç oranlarında artış olabilir
- Turistleri taklit olumsuz yönlenmeye neden olabilmektedir
- Yabancı düşmanlığını arttırabilir
- Turizmin turistik talebinde doygunluk ve taşıma kapasitesinin aşılması (trafik, aşırı kalabalıklaşma, karmaşa)
 - Turizm gelişiminin çok olduğu destinasyonlarda yerel kültür, inançlar ve değerler kaybolur (özellikle gençlerin üzerinde olumsuz etki bırakarak giyim, kuşam ve yaşam biçimlerinde değişimler meydana getirir).

Destinasyon bölgesinde etkileşime giren turist ve yerel halkın farklı sosyo-kültürel yapıları sahip olması birbirleriyle uyum içinde olmalarını ve iletişim kurmalarını zorlaştırmaktadır. Turizmin olumsuz etkileri özellikle kapalı toplum yapısına sahip olan bölgelerde ortaya çıkmaktadır. Kapalı toplum yapısına sahip olan bölgelerde yerel halk ve turistler arasında anlaşmazlıklar çıkabilmektedir. Bölgeye dinlenme ve eğlenme amacıyla gelen turistler kendi kültürlerinin gerektirdiği gibi ancak bölge halkın alışkın olmadığı davranışlar sergileyecektir. Bu da kendi kültürüne bağlı olan yerel halk ile turistler arasında çatışmalara neden olabilmektedir. Turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin en aza indirilmesi ve yapılacak olan turizm planlamasının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi ve sürdürülebilirliği adına yerel halkın görüşlerinin alınması ve turizm planlamasına yerel halkın da dâhil edilmesi gerekmektedir.

2.2. Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Algıları

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik algıları geçen on yıl süre zarfında akademik ilgi kazanmış ve sürdürülebilir kalkınma açısından planlama konularının önemi vurgulanmıştır. Bununla birlikte, yerel halkın turizm gelişimine yönelik algısını etkileyen temel teorik temeller, metodolojik yaklaşımlar ve diğer önemli faktörler açısından oldukça değişken olan çok farklı çalışma yapılmıştır (Dyer, Gursoy, Sharma ve Carter, 2007: 409; Robinsona, Newmanb ve Stead, 2019: 2).

Yerel halkın yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik algıların tanımlanması ve tutumlarının belirlenmesi, turizmin geliştirilmesine yönelik yerel yönetimlerin desteğinin yanı sıra destinasyon bölgesinin fırsatlarının belirlenmesinde ya da

çözülmesi gereken algılama düzeylerinin değerlendirilmesinde önemlidir. Turizm etkileri ve yerel halkın turizme yönelik algıları ile ilgili yapılan önemli akademik araştırmalar içinde, sosyal etkilerinin değerlendirilmesi için kavramsal bir temelin geliştirilmesinin başlangıcını oluşturan bazı modeller, turizm etkilerini ve bunların yerel halk ile olan ilişkilerini açıklamaya yardımcı olmak üzere geliştirilmiştir. Bu modellerin bazıları zaman içinde yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarına odaklanırken diğerleri de yerel halkın turizmin etkilerine cevap vermek için bir süreklilik arz eden stratejilere odaklanmıştır (Cordero, 2007: 36).

Yerel halk ve turistler arasındaki kültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak kültürler arası etkileşimi pozitif yönde geliştirmek için yerel halk ve turist etkileşimi literatürde önemli bir konu haline gelmiştir. Bununla beraber yerel halk ve turistler arasındaki kültürel farklılıklar üzerine yapılan çalışmalar daha çok turistlerin yerel halk üzerindeki etkilerine odaklanılmıştır. Turizm planlamasının başarılı ve sürdürülebilirliği yerel halkın algı düzeyine, turizmin gelişim düzeyine ve daha çok turistlerin varlığına bağlı olduğu için kritik bir öneme sahiptir. Dahası Turizm, yerel halkın turistlere karşı olumlu bir tutum sergilemesi ve turizmin gelişim sürecindeki rollerini bilmeleriyle gelişebilir ve büyüyebilir. Literatürde, turizm planlamasının başarısızlığının nedenlerinden biri olarak yerel halkın iletişim eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, turizm literatürü ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel faydaların yerel halkın bir değişim sürecine katılma isteklerini etkileyen temel faktörler olduğunu göstermektedir (Zaidan, 2016: 109-126).

Faulkner ve Tidswell (2010)'a göre bir toplumda turizmi geliştirirken, yerel halkın yaşam kalitesi ve turizm algısı dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur. Ayrıca olumsuz etkilerden kaçınmak için turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin sürekli olarak izlenilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Gullion vd., 2015:185).

Gürsoy, Jurowski ve Uysal (2002), yerel halkın turizm gelişimine yönelik desteğinin belirlenmesine yönelik yaptıkları çalışmada yerel halkın turizm gelişiminden etkilendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmada aşağıdaki faktörler yerel halkın turizm desteğine yönelik etkilerinde değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

- Yakınlık dereceleri
- Ekonomik faktörler
- Kaynakların kullanım derecesi
- Turizm gelişimiyle beraber oluşan maliyet
- Turizm gelişimin yarattığı faydalar

Benzer şekilde Bağrı ve Kala (2016), turizm gelişiminin yerel halkın algı ve tutumları üzerindeki etkilerine yönelik olarak yaptıkları çalışmada yerel halkın ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak turizmin bölgelerindeki etkisini anladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca turizmin algılanan etkilerinin yerel halkın demografik özelliklerine göre farklılık gösterdiği belirtilmektedir.

Öte yandan yerel halkın turizm gelişimine yönelik algıları aşağıdaki gibi üç şekilde önemi ortaya konulmuştur (Çalışkan ve Özer, 2014: 120).

- Bölgede yaşanan sürenin uzunluğu
- Turizme olan bağlılık
- Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu yer ile oturdukları yer arasındaki uzaklık

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik algıları üzerinde yapılan çalışmalarda, turizmin gelişme seviyesi orta düzeyde ise, yerel halk turizmi faydalı olarak görmekte, fakat turizm gelişimi devam ederse yerel halkın algısı daha az olumlu olmaktadır. Turizm gelişimin çok yoğun olması, yerel halk üzerinde olumsuz algı ve tutumlara sebep olacağı belirtilmektedir. Öte yandan yapılan bazı çalışmalar, turizm sektöründe çalışanlar ve geçimini turizmden sağlayan bireylerin turizm gelişimine yönelik algılarının daha olumlu olduğunu göstermektedir (Avcıkurt, 2017: 114).

Bazı yerel sakinler turizmin faydalarını ve fırsatlarını daha erken fark ederken, diğerleri yani faydaları görmeyenler turizmin olumsuz etkilerine yönelik sonuçlarını vurgulamaya daha çok eğilimlidir. Yerel sakinleri kalabalık, gürültü kirliliği, barbarlık ve hatta olumsuz çevresel etkiler gibi etkiler yaşadıklarında, turizm gelişimine karşı çıkma olasılıkları daha fazla olacaktır. Ayrıca, bölge sakinleri faydalardan daha fazla maliyet algıladıklarında, turizm faaliyetleri hakkında olumsuz algıya sahip olma olasılıkları daha fazladır ve bu nedenle turizmin kalkınması ve gelişimi adına yeterli

desteği vermekten kaçınırlar. Yerel sakinlerin bir bütün olarak turizme karşı olumlu tutumları olduğunda, turistlere olumlu bakma eğiliminde olacaklarını ve daha sonra turizmin gelişimini destekleyecekleri belirtilmektedir. Bu desteğin turizmin yerel halka istihdam olanakları gibi faydaları sunması etkili olmaktadır (Moghavvemi, vd., 2017: 244).

Yerel halkın turizm gelişimi hakkındaki algılarının yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Turizm faaliyetlerinin yerel halk üzerindeki sosyo-kültürel ve çevresel etkileri turizmin ekonomik etkileri kadar önemlidir. Bu bağlamda, yerel halkın turizm gelişimine yönelik beklenti ve taleplerini karşılamak, yaşam kalitesini arttırmada ve mutluluklarını sürdürülebilir bir şekilde arttırmada önemli bir rol oynamaktadır (Öztürk, Özer ve alışkan, 2015: 233).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN VE TURİSTİK DEĞERLERİ

3.1. Mardin İlinin Konumu, İklim Özellikleri ve Ulaşım

Mardin ili, Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunup, kültürel bağlamda zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Tarih boyunca Mezopotamya'nın en önemli şehri olan Mardin stratejik bir konumda yer almasının yanı sıra önemli tarihi ve kültürel çekicilikleri bulunmaktadır. Dicle ve Fırat nehri arasında bulunan Mardin, 39.56 – 42.54 doğu boylamları ile 36.55 – 38.51 kuzey enlemleri arasında yer alıp Batman, Diyarbakır, Siirt, Şırnak ve Suriye ile sınırı bulunmaktadır. Tarihte Tur Abdin olarak bilinen (Mardin, Nusaybin, Cizre ve Hasankeyf arası) bölgenin arasında bulunan bir dağın Mezopotamya ovasına bakan yamacına konumlanmıştır (Ayan, 2012: 13; Acar, 2016: 9; Bekleyen ve Dalkılıç, 2014: 29).

Mardin topraklarının %4,8'ini kaplayan dağlar doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Burada bulunan dağlar genellikle çıplaktır ve yükselti yer yer 1000 metreye kadar çıkmaktadır. Topraklarının çoğu kalkerli bir yapıya sahip olduğu için çatlaklar ve yarıklar meydana gelmektedir. Bu çatlak ve yarıklardan dibe çöken sular plato ve ovalarda yüzeye çıkmaktadır. Mardin dağlarının yüksek kesimlerinde meşe ağaçlarına rastlanmaktadır. Ayrıca yer yer sakız ağaçları, dişbudak ve çınar ağaçlarına da görülmektedir. İlin iklimi üzerinde etkili olan dağlar kışların soğuk geçmesine neden olmakta diğer yandan da dağların yaz aylarında kuzeyden gelen serin havayı engellemesi yaz aylarının sıcak ve kurak geçmesine neden olmaktadır. Bu sebepten ötürü ilin iklimi hem karasal iklim hem de Akdeniz ikliminin özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır (Ayan, 2012: 13; Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2019).

Bulunduğu yer, iklimi ve ulaşım imkânları açısından sahip olduğu stratejik konum şehrin burada kurulmasını sağlamış ve tarihte varlığını sürdürmesine imkân tanımıştır. Tarihte birçok millet tarafından tahrip edilmiş ve istilaya uğramış olmasına rağmen sahip olduğu coğrafi özelliklerden dolayı tekrar kurulmuş ve varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir. Bu da bize coğrafi özelliklerin bir şehrin varlığını sürdürmesinde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Mardin ilinin şuan ki

bulunduğu konumda kurulmasının bazı coğrafi özelliklere bağlı olduğu söylenmektedir (Gnal, 2006: 105-106).

- İstilalara karşı savunma yapılmaya uygun bir yerde bulunması
- Bölgenin güney tarafında verimli topraklara sahip Mezopotamya ovanının varlığı
- Bulunduğu yerde insan yaşamının devamına için çok önemli olan suyun bulunması
- Tarihi yol olan ipek yolunun üzerinde olması gibi faktörler etkili olmaktadır.

Mardin ili, tarihten beri önemli ticaret yollarının gzerghında yer almaktadır. Dış ülkelerden getirilen rnler Mardin zerinden Anadolu'daki diğer bölgelere gönderilmektedir. Gelişmiş kara ve hava yolu sayesinde turizmi olumsuz etkileyebilecek herhangi bir problemi bulunmamaktadır. Geçmişten beri süre gelen stratejik konumu ve ipek yolunun üzerinde bulunması sayesinde turizm ekiciliklerinden olan kolay ulaşılabilirlik faktörü kapsamında önemli bir turizm merkezi konumundadır (Atsız ve Kızılırmak, 2017: 31).

3.2. Mardin İlinin Nüfusu ve Demografik zellikleri

Mardin ilinin 2018 yılı nüfus sayımı verilerine göre toplam nüfusu 829.195'tir. Bu nüfus, 417.000 erkek ve 412.195 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,29 erkek, %49,71 kadındır. 2019 yılı itibariyle Mardin ilin 1 merkez ile olmak üzere toplamda 10 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar; Artuklu (merkez ile), Kızıltepe, Midyat, Nusaybin, Derik, Mazıdağı, Dargeçit, Savur, Ömerli ve Yeşilli'dir. Bu ilçelerin nüfusları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (www.nufusu.com).

Tablo 3.1. İlçelere Göre Mardin Nüfusu

Yıl	İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
2018	Kızıltepe	252.656	127.256	125.400	% 30,47
2018	Artuklu	174.731	88.521	86.210	% 21,07
2018	Midyat	113.367	56.850	56.517	% 13,67
2018	Nusaybin	105.856	52.634	53.222	% 12,77
2018	Derik	61.830	30.837	30.993	% 7,46
2018	Mazıdağı	35.757	18.161	17.596	% 4,31
2018	Dargeçit	28.555	14.222	14.333	% 3,44
2018	Savur	27.304	13.654	13.650	% 3,29
2018	Yeşilli	14.906	7.616	7.290	% 1,80
2018	Ömerli	14.233	7.249	6.984	% 1,72

Kaynak: www.nufusu.com

3.3. Mardin İlinin Tarihi

Tarihi yaklaşık olarak M.Ö 5000 yıllarına kadar uzanan, Mezopotamya ovasının kuzey yönünde, verimli toprakların ortasında dağın yamacında konumlanan tarih ve kültür kenti olan Mardin ilinin eşsiz tarihi güzellikleriyle ve mimari dokusuyla tarihe başkaldıran varlıklarıyla bir açık hava müzesi görünümündedir. Mardin'in yerleşim yeri haline gelmesi M.Ö. 3000'lere dayanmaktadır. Mardin'in günümüzdeki mimari kent dokusu, Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı zamanlarına ait olup bunların haricinde Süryanilere ait olan önemli çoğunlukta manastır ve kiliseler bulunmaktadır (Ayan, 2012: 19).

Birçok kaynakta Mardin genellikle "Merdin" olarak geçmektedir. Mardin şehrinde birçok olmasında dolayı buraya kaleler anlamına merdin ismi verilmiştir. Kaleler insanların birbirlerini koruyup kollaması için içerisinde savunma ve gözetleme yerleri bulunmaktadır. Bu Mardin adının kale kavramıyla bu kadar sık anılmasını sağlamıştır. Mardin kesin ve net olmamakla beraber kim tarafından ve hangi tarihte kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, eski yakın doğu tarihine göre Mardin ili subarular tarafından kurulmuştur. M.Ö 4500 yılından sonra şehre, Subarular, Hurriler, Sümerler, Akadlar, Mitanniler, Hititler, Asurlular, İskitler, Babiller, Persler, Makedonyalılar, Abbasiler, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Selçuklular, Artuklular ve Osmanlılar egemenlik kurmuştur. Artuklular şehre egemen olduktan sonra yaptıkları imar çalışmalarıyla şehrin gelişmesine katkıda bulunmuştur (Akmeşe, Aras ve Ataman, 2018: 3601).

Tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapan Mardin şehri, bu uygarlıkların bırakmış oldukları eserler ve zengin kültür ve bilgileriyle günümüze kadar bozulmamış sayılı şehirlerden biridir. Mezopotamya'nın gerçek kimliğinin gözler önüne serildiği ve temsil ettiği kuzey yönündeki en uç yerdir. Geleneksel Mimarisi, etnografik, arkeolojik tarihi yapıları ve görsel varlıklarıyla adeta zamanın durma noktasına getiren Venedik ve Kudüs şehirlerinden sonra bütünüyle tarihi ve kültürel miras olarak kabul edilmiş, dünyanın yaşanır izlenimi veren en iyi üç sit kentinden biridir (Gündüz, 2011: 80).

M.Ö 1300 yılında Asur Krallığına ev sahipliği yapmış olduğu tarihi belgelerden anlaşılan ve M.Ö 3000'lerde bölgede hüküm süren Hurilerden bu yana bir yerleşim yeri olarak bilinen Mardin, 5000 yıllık bir tarihi olan bir şehir konumundadır. Milattan önce yedinci yüzyıldan sonra Medler, İskitler ve Babil krallığına da ev sahipliği yapan Mardin'in bu milletlerin kültürlerinden etkilenmiştir. Sonraki yıllarda Yunan ve Roma zamanlarında da varlığını devam ettiren şehir M.S 640'lı yıllardan sonra kökeni İslam olan milletlerle ve İslam değerleriyle varlığını sürdürmüştür (Günel, 2006: 104-105).

Mardin bütün yönleriyle bölgenin cazibe merkezi olması Artuklular zamanında oluşmuş ve kendini ispatlamıştır. Artuklular dönemi öncesinde bölgenin kültürel ve ticari merkezleri olarak daha çok Nusaybin ve Cizre ön plana çıkarken, bunların arasında bağlantı noktası işlevini gören Mardin, daha çok bölgenin dini görevlerin yapıldığı merkez olarak ikinci planda kalmıştır. Timur döneminde başlayan istilalar ile birlikte kent zarar görmüştür. 14. yy sonlarında Timur'un Mezopotamya seferini anlatan Ermeni tarihçi Mezoğlu Tomas, "O, Mardin'e gelip bu şehri yağma etti ve ateşe tapanların dört köyü olan Sol, Simerşakh, Safari ve Mareğ'i temeldin yok etti. Fakat daha sonra terikatçılar, şeytanın tahrikleriyle Mardin'de tekrar çoğaldılar" demektedir (Noyan, 2005: 2).

Kentsel sit alanı bünyesinde geleneksel konutları ve üretimin olduğu işletmeleri, butik otelleri, sosyal ve dini yapıları bulundurmaktadır. Mardin evleri aile yapısı, sosyal ve dini yapı, ekonomik ve kültürel etkileşimin etkisiyle oluşmuştur. Şehrin içindeki kaleler, evler, çarşılar, sokaklar, dini ve sosyal yapılar kendilerine özgü değerleri yansıtmaktadır (Gündüz, 2011: 92).

3.4. Mardin İlinin Turistik Arzını Oluşturan, Tarihi ve Kültürel değerleri

Mardin tarihten bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu sebepten ötürü Mardin'in tarihi ve kültürel çekicilikleri çeşitlilik göstermektedir. Şehrin sahip olduğu bu tarihi ve kültürel çekicilikler ele alındığında, önemli mimari, etnografik, tarihi, arkeolojik ve görsel varlıklar açısından zengin olduğu söylenebilir (Atsız ve Kızıllırmak, 2017: 31). Bölgenin kültürel varlıklarına gereken önemin verilmemesi, terör, güvenlik, ulaşım, kalifiyeli eleman yetersizliği gibi sorunlardan dolayı Mardin'de turizmin önemi geç anlaşılmıştır (Ulucan ve Kahraman, 2017: 21).

Mardin ilinin bünyesinde barındırdığı doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerden kaynaklanan turizm potansiyelinin güvenlik ve ulaşım gibi nedenlerden dolayı geçmiş yıllarda gereken ilgiyi görmemiştir. Fakat son yıllarda şehri ziyaret eden turist sayısı yıldan yıla artış göstermektedir. Bunun sebebi olarak şehrin tarihi, doğal ve kültürel güzelliklerinin farkına varılmış olup, bölgeye yapılan yatırımların ve tanıtım çalışmalarının artması gösterilmektedir. Son yıllarda güvenlik ve ulaşım sorunlarının az da olsa çözülmüş olması, kültürel çekiciliklerinin araştırılmasına daha önem verilmesi bölgede turizm sektörünün gelişimine katkı sağlamıştır (Aşkın, 2006: 255).

Doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerin yanı sıra bunlara ulaşabilmek için, deniz yolu, hava yolu, demir yolu, kara yolu ulaşım ağları, konaklamaya yardımcı olacak otelleri yiyecek-içecek işletmeleri ve rekreasyon faaliyetlerinin ziyaretçilere ulaştırılmasıyla da bölgede turizmin gelişimi sağlanabilir (Çolak, 2017: 51).

Turistik destinasyonlara yönelik olarak uluslararası seviyede bir ayrışma meydana gelmektedir. Destinasyon bölgesini ziyarete gelen turistlerin baskın olduğu durumlar; manzara, kasaba, etnik grup, yaşam biçimi, tarihsel varlık, eğlence merkezleri, deniz, kum ve güneş olarak sınıflandırılabilir. Buna yönelik olarak Mardin de tarihi varlıkları ve kültürel miras değerleriyle bir turizm potansiyeline sahip olmaktadır. Turistik destinasyonlar; ziyaretçi baskısının romantik veya kolektif bir nesnesi olmasına, tarihi veya modern varlıklar olmalarına ve otantik kabul edilip edilmediğine göre üç dikotomi (ikileşim) dikkate alınarak sınıflandırılabilir. Bu durumda Mardin, sahip olduğu tarihi ve kültürel turizm potansiyeli ile romantik, kolektif, tarihi ve otantik olmasıyla turistik bir objesi olduğu söylenebilir (Toprak, 2015: 203).

Geçmişte ve günümüzde sahip olduğu kültürel turizm potansiyeliyle şimdilerde eski Mardin de denilen şehrin tarihi ve ören yerlerindeki bölge 1974 yılında kültürel sit alanı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığınca koruma altına alınmıştır. 1974 yılından günümüze kadar yapılan tescil işlemleri sonucunda Türkiye'nin en büyük sit alanlarından biri olmuştur (Günel, 2006: 108).

3.4.1. Kaleler

3.4.1.1. Mardin Kalesi

Şehrin çoğunun dayandığı ve ilk yerleşim yerlerinden biri olan Mardin kalesinin diğer ismi kartal yuvasıdır. Kalenin tarihte isimleri şahin kalesi, dağ kalesi, şahika kalesi ve karga kalesi olarak geçmektedir. 10. yy da hamdaniler tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Kâtip çelebi ve Evliya çelebinin eserlerine konu olan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapan kale her dönemde çeşitli istilalara uğramasına rağmen birçok kez restore ve tamir edilerek ayakta kalmıştır. Mardin kalesinin yüksekliği doğu yönünde 1200 m, batı yönünde ise 1180 m'dir. Kalenin genişliği ise 50-150 m arasında değişiklik göstermektedir. Mardin şehrindeki diğer kaleler, Kız kalesi, Erşemet kalesi, Arur kalesi, Dara kalesi, Rabbat kalesi, Dermetinan kalesi, Zarzavan kalesi, Savur kalesi, Rhapsidium kalesi, Merdis-Marin kalesi, Haytam kalesi ve Anzavur kalesidir (Günel, 2006: 162; Ayan, 2012: 19-23; Akmeşe, vd., 2018: 3603).

3.4.2. Medreseler

3.4.2.1. Zinciriye Medresesi

Melik Salih tarafından 1385 yılında yaptırılmıştır. İki katlı, iki avlu, cami ve türbelerden oluşan medrese daha çok avlu dışında kalan yerler ve dilimli kubbeleriyle ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Medresenin rasathane olarak kullanılmasından dolayı yüksekte kurulmuştur. Sultan İsa medresesi olarak bilinen bu medresenin, Camii ve kubbesi, mihrabı harika olup mihrap değişik ve renk renk taşlarla süslenmiştir. Taşlara ışık ile bakıldığında şeffaflığı ön plana çıkmaktadır. Ön cephesinde Astronomi simgesini gösteren bir taş yer almaktadır. Bu da bize o dönemde medresede gök bilimi ile ilgili ders verildiğini göstermektedir. Medrese ayrıca müze olarak da kullanılmaktadır (Babat, 2006: 236; Noyan, 2005: 137).

3.4.2.2. Kasimiye Medresesi

Şehrin güneybatısında Mezopotamya ovasına bakan medrese Mardin'in en görkemli ve en büyük yapılarındandır. Akkoyunlular döneminde hükümdarın oğlu Cihangir Kasım Patışah tarafından yaptırılmıştır. Sadece bir avlusu bulunan medrese iki katlı ve iki teras şeklinde bir cami olup külliye olarak kullanılmaktadır (Mardin çevre durum raporu, 2011: 96; Ayan, 2012: 23).

Mardin'in önemli medreselerinden olan Zinciriye medresesi, Kasimiye medresesi ve Hatuniye medresesi ilk başlarda eğitim amacıyla yaptırılmıştır. Ancak şuan bu amaçlarından uzak kalmışlardır. Hatuniye medresesi, yapılan restorasyon çalışmalarıyla birlikte ziyaretlere açılmıştır. Kasimiye medresesi, aynı şekilde restorasyon çalışmaları yapılmış daha sonra festival, konser, sanat ve sergi alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Zinciriye medresesi, bir dönem askerlik şubesi yapmış, daha sonra Mardin müzesi şimdiki yerine taşınmaya kadar müzeye ev sahipliği yapmıştır (Gündüz, 2011: 164). Mardin şehrindeki diğer önemli medreseler; Şehidiye medresesi, Muzafferiye medresesi, Hüsamiye medresesi, Altun Boğa medresesi, Melik-Mansur medresesi, Şah Sultan Hatun medresesi ve Savur kapı medreseleridir (Ayan, 2012: 24-25).

3.4.3. Kiliseler

3.4.3.1. Meryem Ana Kilisesi ve Patrikhanesi

1860 yılında inşa edilen bu kilise akustik bir ses sistemine sahiptir. Patriğin oturduğu ve vaaz verdiği yerlerde el işçiliği motifleri kullanılmıştır. Patrikhane ise 1895 yılında yaptırılmıştır. 1988 yılında ise kültür bakanlığına devredilip daha sonra restore edilerek 1995 yılında müze olarak kullanılmaya başlanmıştır (Güven, 2006: 263).

3.4.3.2. Kırklar Kilisesi

V. yy da inşa edilen ve Ortodokslara ait olan Kırklar kilisesi Hristiyanların en çok yer aldığı Şar mahallesinde bulunmaktadır. Üç girişli olan kapılarında ince taş işçiliği kullanılmaktadır. Dört yüz yıllık ahşap kapıları, mihrapları ve 1500 yıllık kök boya kullanılan perdeleri kilisenin dikkat çekici özelliklerindedir. İlk başlarda adı Mor Behnam olan kilise 1170 yılında kırk şehitlere ait kemikler buraya getirilmiştir. Bundan dolayı kiliseye kırklar kilisesi denmektedir (Günel, 2006: 28). Yukarıda

bahsedilen iki önemli kilise haricinde Mardin şehrinde bulunan diğer kiliseler ise; Mar Mihayel Kilisesi, Kırmızı Kilise, Mar Yusuf Kilisesi, Mor İliye Kilisesi, Mor Yuhanna Kilisesi, Mar Petrus kilisesi, Mar Hırmıs Kilisesi, Protestan Kilisesi ve Mor Kriyakus Kilisesidir (Mardin çevre durum raporu, 2011: 93; Toprak, 2012: 139).

3.4.4. Manastırlar

3.4.4.1. Deyr-ul Zafaran Manastırı

4. yy da inşa edilen bu manastır Mardin'in 4 km doğusunda olup Mezopotamya ovasına hâkim bir konumdadır. Süryanilerin dini ibadetlerinin merkezi olarak kabul edilmektedir. Üç kattan oluşan bu yapının inşası orta çağda başlamış ve bazı dönemlerde eklentiler yapılarak günümüzdeki halini 18. yy da almıştır. Farklı dönemlerde manastıra çeşitli eklentiler yapılmasına rağmen hepsi bir bütünlük arz etmektedir. Manastırın iç avlusu, dikdörtgen şeklinde ve etrafı eyvanlarla çevrili olup eşsiz bir mimari güzellik taşımaktadır. Deyr-ul Zafaran manastırının en önemli özelliğinden birisi içerisinde 52 Süryani patriğine ait mezarların yer almasıdır. Manastırın bölümleri kendine has özellikler barındırmakta olup ve bunların önemlileri; Mor Hananyo Kilisesi (Kübbeli Klise), Meryam Ana Kilisesi, azizlerin mezarlığı, Mor Petrus Kilisesi, patriklere ve rahiplere ait oda ve divanlar. Manastır tüm bu bölümleriyle muhteşem bir görünüme sahip olmaktadır (Noyan, 2005: 81; Güven, 2006: 262).

3.4.4.2. Mor Gabriel Manastırı

Süryanilere özgü olan bir diğer önemli olan bu manastır bölgedeki en eski ve en antik yapı olarak kabul edilmektedir. Mardin'in Midyat ilçesinin 18 km. doğusunda bulunan bu manastır Deyrulumur manastırı olarak da anılmaktadır. Mor Gabriel'in sanat motifleri ve mozaikleriyle süslediği bu manastır adeta bir sanat müzesi niteliğindedir. İnşasına M.S 397 yılında başlanılan bu eser palamut meşelerinin bulunduğu bir tepenin üzerine konumlanmıştır. Bölgedeki diğer önemli manastırlar; Mor Serkis Manastırı, Mor Evgin Manastırı, Seyde Manastırı, Hammara Manastırı, Mor Dimet Manastırı ve Meryem Ana Manastırı şeklindedir (Güven, 2006: 263; Ayan, 2012: 31; Toprak, 2012: 139).

3.4.5. Harabeler

3.4.5.1. Dara Antik Kenti

Mardin'in 30 km güneydoğusunda bulunan Oğuz köyünde bulunmaktadır. Tarihte Mezopotamya'nın en önemli yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İmparator Anastasius tarafından 505 yılında doğu roma imparatorluğunun sınırlarını Sasanilere karşı korumak amacıyla askeri amaçla kurulan bir garnizon kenttir. Oldukça geniş bir alana yayılan antik kentin çevre 4 km'lik bir surla korunmaktadır. Kentin kuzeyindeki 50 metrelik tepenin üstüne iç kale yapılmıştır. Antik kentin içerisinde halen kilise, tophane, su, saray, çarşı ve zindan gibi kalıntıları görmek mümkündür (Türkiye Kültür Portalı, 2019).

3.4.5.2. Gırnavaz Harabeleri

Mardin'in Nusaybin ilçesinin 4km kuzeyinde bulunan bu harabeler bölgenin en büyük höyüğü olarak kabul edilip stratejik öneme sahiptir. Yüksekliği 25 metre olup çapı 50 metredir. Arkeolojik bir yapı olarak ilk 1918 yılında A.T. Olmstead tarafından yapılan araştırmalar ile bilim dünyasına tanıtılmıştır. Bu bölgede yapılan kazılar 1982-1991 (1985 hariç) yılları arasında Prof. Dr. Hayat Erkanal koordinatörlüğünde sürdürülmüştür (Çorbacı, 2006: 228).

3.4.6. Müzeler

3.4.6.1. Mardin Müzesi

Tarihi Mardin kentinin meydanında bulunan müze iki ayrı binada hizmet vermektedir. 1895 yılında Patrik İgnatios Behnam tarafından yaptırılan müzenin binası "Süryani Katolik Patrikhanesi" olarak inşa edilmiştir. Kültür bakanlığı binayı Süryani Katolik vakfından satın alıp restore ettikten sonra 2000 yılında Mardin müzesi olarak ziyaretçilere açmıştır. Binanın geleneksel mimarisi "Mardin evleri"nin bütün karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Müzenin giriş katında Asurlar, Bizanslar, Artuklular ve Osmanlıya ait eserler sergilenmektedir. Bu katta ayrıca çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak 'Arkeopark Müze Eğitim Salonu' yer almaktadır. Bu eğitim salonunda müze ziyaretçileri, kök boya, ebru, sikke basma ve seramik gibi atölye çalışmalarına katılabilmektedir. Müzenin 2. Katında ise dört kapılı teşhir salonu yer almaktadır. Bu teşhir salonlarında, din, sikke, beslenme, güç ve iktidar, savaş ve sosyal yaşama ait eserler bulunmaktadır. Bu eserler geçmişten günümüze kadar bölgede

hüküm sürmüş olan tüm medeniyetlere ait eserleri göstermektedir (Mardin Müzesi, 2019). Mardin şehir merkezinde ayrıca Sabancı Kent Müzesi de bulunmaktadır (Mardin çevre durum raporu, 2011: 101).

3.4.7. Camiler

3.4.7.1. Mardin Ulu Cami

Mardin'in ulu camii mahallesinde bulunan bu camii Mardin'de bulunan camilerin en eskisidir. Ulu Camii'nin Selçuklular döneminde kurulduğu fakat günümüzdeki halini Artuklular zamanında aldığı düşünülmektedir. İlk zamanlarda Camii'nin iki minare şeklinde yapılmıştır. Günümüze kalan tek minaresi caminin 1176 yılında inşa edildiğini göstermektedir. Artuklu dönemine ait olan ulu Camii'nin Artuklu hükümdarı Necmettin İlgazi tarafından inşa edilmiştir (Türkiye Kültür Portalı, 2019; Ayan, 2012: 25; Babat, 2006: 238). Mardin ilinde bulunan diğer camiler ise şöyledir; Zeynel Abidin Camii, Koçhisar Camii (Kızıltepe), Melik-Mahmut Camii, Latifiye Camii, Şehidiye Camii, Necmettin Camii, Sultan Hamza-İ Kebir Camii, Molla Hari Süleyman Camii ve Reyhaniye Camisidir.

3.4.8. El Sanatları

Mardin tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmasında ötürü el sanatları da gelişmiştir. El sanatları diğer bütün halk sanatları gibi bir bölgenin kültürel kimliğinin en canlı ve anlamlı örnekleridir. Birçok uygarlığın beşiği olan Mardin, bu uygarlıkların kültürlerini de her köşesinde barındırmaktadır. Mardin el sanatlarının geçmişi çok eskilere dayanmakta ve sosyo-kültürel açıdan önemli bir değer taşımaktadır. Mardin el sanatlarının bu kadar gelişmesinin nedeni birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve bunların zengin kültürlerinin birleşmesidir. Mardin el sanatlarını aşağıdaki gibi bölümlere ayırmak mümkündür (Noyan, 2005: 172-173).

1. İşleme sanatı

- İğne işleri (El nakışı)
- Oya, boncuk, mekik ve örgü

2. Taşlı el sanatları

- Camii, kilise, medrese
- Sivil mimari

- Türbe

3. Ağaç İşlemeciliği

- Cevizden işlemeli kanepeler
- Konsol (Gardırop)
- Kafes
- Taht
- Serir
- Sandık
- Peştahta

4. Kuyumculuk sanatı

- Telkâri

5. Bakırcılık sanatı

6. dokumacılık sanatı

- Basmacılık
- Vale diye bilinen dokuma sanatları
- Sof denilen ince yünlü kumaş
- Keçecilik
- Mezyel olarak bilinen başörtüsü

7. Hattatlık

8. Kunduracılık ve pabuç

9. Diğer el sanatları

- Ev yapımı şarapçılık
- Tatlı sucuk, pestil
- Çömlekçilik
- Terzicilik

Bir destinasyonun turistik cazibe merkezi haline gelmesinde deniz, kum ve güneş haricinde bölgenin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerlerin varlığı da

önemli ölçüde fazladır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve hüküm sürmüş her medeniyetin kendine ait eserler bırakmasından dolayı Mardin ilinde tarihi ve kültürel çekiciliklerin sayısı oldukça fazla olmuştur. Buradan hareketle aşağıdaki tabloda Mardin iline ait doğal, tarihi ve kültürel çekicilikler tablo 3.2 'de derlenmiştir.

Tablo 3.2. Mardin İlinin Doğal, Tarihi ve Kültürel Çekicilikleri

Kiliseler	Manastırlar	Medreseler	Kaleler	Mağaralar
Mar Petrus, Pavlus Kilisesi, Mor İliyo Kilisesi, Kırklar Kilisesi, Meryem Ana Kilisesi, Kırmızı Kilise, Protestan Kilisesi, Mor Yakup Kilisesi	Deyrulzafaran Manastırı, Mor Yakup Manastırı, Deyrulumur Manastırı,	Kasımiye Medresesi, Zinciriye Medresesi, Sitti Radviye Medresesi, Altun Boğa Medresesi,	Mardin Kalesi, Kız Kalesi, Erdemeşt Kalesi, Arur Kalesi, Dara Kalesi, Rabbat Kalesi, Dermetinan Kalesi, Zarzavan Kalesi, Savur Kalesi, Aznavur Kalesi	Gümüşova, İplik, Fikiye, Dirakup Derinsu, Dağ Hamidiye, Hanika ve Gümüşsuyu mağarası
Hamamlar	Çarşılar			Akarsular
Emünüddin Hamamı (Maristan), Radviye Hamamı, Yenikapı Hamamı, Ulu Cami Hamamı ve Emir Hamamı	Kayseriye Çarşısı Revaklı Çarşı, Un Çarşısı, Ayakkabıcılar Çarşısı, Kapalı Çarşı, Hasan Cumhuriyet Çarşısı, Marangozlar Çarşısı, Manifaturacılar Çarşısı, Kuyumcular Çarşısı, Gümüşçüler Çarşısı, Tellallar (Sipahi) Çarşısı, Bakırcılar Çarşısı, Nalburiyeciler Çarşısı ve Leblebiciler Çarşısı,			Beyazsu. Gümüş çayı, Çağ çağ suyu, Savur çayı, Sultan Seyhmus deresi, Gurs suyu, Cehennem deresi,

Kaynak: Mardin Çevre Durum Raporu, 2011

Bir destinasyonda turizmin başarılı bir şekilde planlanması ve gelişiminin sağlanması için destinasyondaki arz ve talep arasındaki dengenin birbiriyle ilişkili olması gerekmektedir. Bu ilişkinin en iyi şekilde sağlanabilmesi ziyaretçilerin ihtiyaçlarının ve isteklerinin doğru bir şekilde belirlenmesine bağlıdır (Günel, 2006: 203).

Mardin sahip olduğu tarihi ve kültürel çekicilikleriyle her yıl hem ülke içindeki turistler hem de çeşitli yabancı ülkelerdeki turistler tarafından tercih edilmektedir. Mardin ilinde ziyaretçilerin konaklayabileceği toplam 53 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin 11 tanesi turizm yatırım belgeli 20 tanesi turizm işletme belgeli ve 22 tanesi turizm belediye belgelidir. Bu konaklama tesislerinin toplam oda sayısı 2830 ve yatak kapasiteleri ise 5799'dur (Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2019). Konaklama tesisleri tarihi ve kültürel varlıkların daha çok yoğun olduğu Mardin merkez ve Midyat ilçesinde yoğunlaşmıştır. Doluluk oranların % 95'lere ulaştığı ve turizm potansiyeli bu kadar yüksek bir destinasyonun sahip olduğu tesis sayısının ve yatak kapasitesinin az olduğu düşünülmektedir. Konaklama tesislerinin sayısı ve kalitesinin artırılmasıyla bölgede turistlerin konaklama imkânını artırabilir.

Bir destinasyonda turizmin daha fazla gelişme göstermesi arz ve talep dengesine bağlı olarak değişmektedir. Arz ile talep dengesi arasındaki öneminden dolayı seyahat işletmeleri turizmin beraberinde getirdiği diğer olanaklar ve hizmetleri sağlayan en önemli işletmelerdir (Günel, 2006: 196). Türkiye'de seyahat acentelerinin sınıflandırılması seyahat acenteleri yönetmeliği 'ne göre düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğine göre acentaları, A, B ve C gurubu olmak üzere üç'e ayrılmaktadır. A grubundaki acenteler, acentalık faaliyetlerinin tümünü gerçekleştirme hakkına sahip olup en geniş kapsamlı olarak faaliyetleri yerine getirebilen acentelerdir. B grubundaki acenteler, kara, deniz ve hava ulaşımına ilişkin uluslararası bilet ve rezervasyon işlemlerini gerçekleştirirler. Ayrıca A grubundaki acentelerin düzenledikleri turların biletlerini de satmaktadırlar. C grubundaki acenteler, sadece ülke içindeki faaliyetlerle ilgilenmektedirler. Bundan dolayı A ve B grubundaki acentelere göre faaliyet alanları daha sınırlı olmaktadır (İçöz, 1998: 63-65). Acente sayılarına bakıldığında Mardin ili ve ilçelerinde toplamda 17 adet seyahat acentesi bulunmaktadır (Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2019).

3.5. Mardin İlinin Turistik Talep Kapasitesi

Belirli bir zaman diliminde ve fiyat seviyesinde, turistik mal ve hizmet satın almak isteyenlerin sayısına turizm talebi denilmektedir. Bu kavramdan bahsedebilmek için tüketilecek olan mal ve hizmetin ne zaman tüketileceğinin net olarak belirlenmesi

ve bu mal ve hizmet tüketecek olan kişilerin hem boş zamana hem de belli bir gelire sahip olması gerekmektedir (İçöz, 2005: 102).

Tarihten bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapan Mardin'in sahip olduğu tarihi ve kültürel varlıklar destinasyona yönelik ilgiyi arttırması gerekmektedir. Ancak, ilin kültürel varlıklarına gereken önemin verilmemesi, turizme yönelik yatırımların çok az olması, güvenlik ve özellikle terör olayları nedeniyle yeterli ilgiyi görmemiştir. Tablo 8'den de anlaşılacağı üzere Mardin iline gelen turist sayısında ve geceleme sayısında yıldan yıla artış meydana gelmektedir. Sadece 2015 ve 2016 yıllarında yaşanan büyük düşüşün asıl sebebi o yıllarda bölgede yaşanan terör olaylarının artış göstermesinden ötürü yapılacak olan ziyaretler olumsuz etkilenmiştir. Bölgede yaşanan terör olaylarının bir nebze olsun durulmasıyla birlikte bölge tekrar turistlerin ilgi odağı haline gelmiş ve gelen turist sayısında olumlu yönde artış meydana gelmiştir. Dolayısıyla 2019 yılının ilk altı ayının verileri incelendiğinde Mardin'de konaklayan yerli turist sayısı 248.421, yabancı turist sayısı 17.622 olmak üzere toplamda 266.043'e ulaşılmıştır (Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN HALKININ TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK

ALGILARI

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve yöntemine dair bilgilere yer verilmektedir. Araştırma sırasında elde edilen bulgular ve bu bulguların analizleri aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Turizm gelişiminin başarılı olması ve sürdürülebilirliği açısından yerel halkın desteğine büyük oranda ihtiyaç vardır. Bu nedenle bir destinasyonda turizm gelişiminin başarılı olması ve sürdürülebilmesi için yerel halkın turizm gelişime yönelik algı ve tutumlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bir destinasyonda turizm gelişirken beraberinde getirdiği ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilere yönelik yerel halkın algıları önemli bir konu haline gelmiştir.

Bu çalışma ile Türkiye'nin kültür turizminde önemli bir potansiyele sahip olan Mardin ilinde turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın algıları tespit edilerek, turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyini ölçmek amaçlanmaktadır. Araştırmanın Mardin ilinde yaşayan yerel halk üzerinde gerçekleştirilmesinin nedeni, Mardin ilinin tarihi ve kültürel turizm potansiyelinin önemini anlaşılması, bölgede yaşayan yerel halkın turizm gelişimine ve turizm etkilerine yönelik algılarının tespit edilmesi ile bölgenin mevcut ve potansiyel turizm varlıklarının daha etkin ve verimli kullanılması aynı zamanda rekabet avantajı sağlaması için, bölgenin turizm varlıklarına yönelik gerçekleştirilecek turizm planlamasına ve faaliyetlerine katkı sağlamaktır. Araştırma Mardin ilinin mevcut kullanılabilir turistik arz kapasitesinin ve potansiyel turistik arz kapasitesinin daha etkin ve verimli düzeyde değerlendirilmesi ve bölgedeki turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği yönünden önemlidir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Mardin ilinde yaşayan yerel halkın turizmin etkilerinin algılarının belirlenmesini kapsayan bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümde turizm alanına yönelik literatür taraması yer almaktadır. Araştırmanın

Üçüncü bölümünde, Mardin iline dair bilgilere değinilmiş olup ayrıca ilin turizm potansiyeline yönelik bilgiler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın yöntem, bulgular ve analizler kısmından oluşan dördüncü bölüm ise araştırmanın uygulama kısmını oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinin kullanılması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Anket tekniği ile elde edilen veriler, istenilen verilere tam olarak ulaşamadığı için yüzeysel kalmaktadır. Araştırmanın diğer sınırlılığı Mardin ili ve ilçelerinin birbirine olan uzaklığından dolayı zaman ve maliyet kısıtlarının oluşmasıdır. Mardin ilinde yaşayan yerel halkın farklı dilleri konuşması ve anketin dilinin sadece Türkçe olması araştırmanın bir diğer sınırlılığını ortaya koymaktadır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Mardin halkının turizmin etkilerine yönelik algılarını tespit etmeye yönelik olan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden kolayda örnekleme tekniği kullanılmış ve verilerin toplanması anket tekniği yardımıyla elde edilmiştir. Anket formu, Gürsoy, vd., 2002; Çalışkan, 2003; Jurowski ve Gürsoy, 2004 Çolak, 2017; tarafından geliştirilen ölçek maddelerinden esinlenerek araştırmanın amacına yönelik olarak oluşturulmuştur. Oluşturulan anketler uygulamaya konulmadan önce 30 kişiyle yüz yüze görüşülerek anlaşılmayan ifadeler düzeltilmiştir. Son haline getirilen anketler daha sonra yerel halk ile yüzü yüze görüşülerek hedef kitleye uygulanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın hipotezleri, evren ve örneklem seçimi, veri toplama aracı, araştırmanın verilerinin toplanması ve verilerin analiz yöntemi yer almaktadır.

4.3.1. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma kapsamında oluşturulan model ve belirlenen hipotezler aşağıda gösterilmiştir.

H₁: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ile turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ile turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları ile turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Yerel halkın demografik özelliklerine göre turizm gelişimine yönelik verdiği destek algıları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H7.1: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H7.2: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek medeni duruma göre farklılık göstermektedir.

H7.3: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.

H7.4: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

H7.5: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek gelir durumuna göre farklılık göstermektedir.

H7.6: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H8: Turizmin etkileri ile yerel halkın mutluluğu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.3.2. Evren ve Örneklem Seçimi

Evren, araştırma sırasında toplanan verilerin analizi ile ortaya çıkan sonuçların kabul gördüğü ve yorumlanacağı grup olarak tanımlanabilir. Örneklem ise, evrenin özelliklerini belirlemek ve bu özellikleri tahmin etmek amacıyla onu temsil edecek uygun örnekleri seçmeye yönelik süreci ve bu süreçte yapılan bütün işlemler olarak

tanımlanabilir (Büyüköztürk, vd., 2018: 82-83). Araştırmanın evrenini, Mardin ilinde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2018 yılı Mardin ilinin toplam nüfusu 829.195'tir (TUİK, 2019). Yapılacak olan araştırmalara yardımcı olunması adına $\alpha=0.05$ için ± 0.03 , ± 0.05 ve ± 0.10 örnekleme hataları için farklı evren büyüklüklerinden alınması gereken örneklem büyüklükleri hesaplanarak aşağıda tablo 4.1'de gösterilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 49-50)

Tablo 4.1. Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyüklüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Sekaran, 2003: 294

Örneklem yöntemi olarak tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemi seçilmiştir. Bu yöntemle göre, evrendeki bütün birimler örnekleme alınması olasılığı eşittir. Başka bir deyişle, bütün bireylerin birbirinden bağımsız olarak seçilme olasılıkları aynıdır. Bununla birlikte, bu örnekleme yönteminin temsilliği sağlamada diğer örnekleme türlerinden daha güçlü olduğu kabul edilmektedir. Bu örnekleme yönteminin uygulanabilmesi için öncelikle evren büyüklüğünün bilinmesi gerekmektedir. Daha sonrasında belirlenen örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya kadar listeden birim seçilmesi gerekmektedir (Büyüköztürk, vd., 2018: 82-83). Buradan hareketle, Tablo 4.1'e bakıldığında araştırmanın örneklem sayısına göre $\alpha=0.05$ örnekleme hatası için 384 kişiden veri toplanması gerektiği görülmektedir.

4.3.3. Veri toplama aracı

Araştırmanın analizleri için gerekli olan veriler anket tekniği yardımıyla elde edilmiştir. Toplanan verilerin daha güvenilir olması açısından anket Mardin ilinde yaşayan yerel halk ile yüz yüze görüşülerek ve doldurulmuştur. Anket verilerinin toplanması için seçilen kolayda örnekleme yöntemi katılımcılara ulaşmanın en kolay yolu olduğu ve en uygun maliyet ve en uygun sürede yapılmasına imkân tanımaktadır. Bu yöntem ile ankete cevap veren tüm katılımcılar örneğe dâhil edilmektedir.

4.3.4. Araştırma verilerinin toplanması

Araştırma için kullanılan veriler uyarlanan anket formunun yüz yüze görüşülerek uygulamaya tabi tutulması adına 2019 yılının Ocak ve Mayıs ayları arasında toplanmıştır. Mardin ilinde yaşayan yerel halkta toplamda 520 anket uygulanmıştır. Doldurulan bu anketlerin 11 tanesi hatalı olduğundan analiz dışına tutulmuş olup kalan 509 anket analizlere tabi tutulmuştur.

Anket formu turizmin ekonomik etkileri, sosyo-kültürel etkileri, çevresel etkileri ve yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyi olmak üzere dört farklı ölçek ve bunlara demografik özelliklerin eklenmesiyle oluşturulmuştur. Uygulamaya konulan anket toplamda 48 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların içinde yerel halkın yaşam kalitesiyle ilgili olan 10 soru yerel halk tarafından tam olarak anlaşılmadığı için, faktör analizi sırasında tek faktör altında birleşmeyip farklı faktörlerin altına dağılmaları ve analiz yapılırken bu soruların analizde sıkıntıya yol açtığı için analiz dışında tutulmuştur. Dolayısıyla turizmin olumlu ekonomik etkilerine yönelik 9 soru, turizmin olumsuz ekonomik etkilerine yönelik 3 soru, turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik 4 soru, turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine yönelik 8 soru yer almaktadır. Ayrıca turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik 5 soru, turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik 4 soru ve turizm gelişimine yönelik destek düzeyi 5 soru olmak üzere toplamda 38 sorudan oluşan anket ile analizler gerçekleştirilmiştir. Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algılarını belirlemek için derlenen ankette 5'li Likert tipi ölçek (1= kesinlikle katılmıyorum, 2= kısmen katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4=kısmen katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum) kullanılmıştır. Kullanılan anket formu ek.1' de yer almaktadır.

4.3.5. Veri Analiz Yöntemi

Anket tekniği kullanılarak elde edilen veriler SPSS 23 paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Bu kapsamda SPSS paket 23 programına eklenen verilere öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla normallik analizi yapılmıştır. Daha sonra demografik özelliklere ilişkin verilere frekans analizi uygulanmıştır. Araştırmada kullanılacak verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğinin tespit edilmesine yönelik güvenilirlik analizi yapılmış ardından verilerin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi açısından KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Barlett Küresellik testine bakılmıştır. Ayrıca turizmin yerel halk üzerindeki etkilerine yönelik olan sorulara katılım düzeylerinin ortalama ve standart sapmaları belirlenmiş olup, araştırma için belirlenen hipotezler test etmek için korelasyon analizi ve regresyon analizi yapılmıştır.

4.4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada kullanılacak verilerin analizine geçmeden önce bu verilerin normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesine yönelik olarak kolmogorov-Smirnov analizi yapılmıştır. Yapılan bu analiz sonucunda verilerin normal bir dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları tablo 4.2’de gösterilmektedir.

Pallant (2016)’a göre araştırmada kullanılan değişkenlerin sig. (anlamlılık) değerlerinin ,05’ten büyük olması verilerin normal dağılım gösterdiği ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtilmektedir (Pallant, 2016: 63). Aşağıda tablo 4.2’de görüldüğü üzere sig. değerlerinin ,05’in altında olması verilerin normal dağılım göstermediğini bu da araştırmayı parametrik olmayan testlere yönlendirmektedir. Araştırmada 5’li likert tipi ölçeğinin kullanılması buna sebep olarak gösterilebilir (Coşkun, vd., 2015: 155; Erdem, 2017: 69).

Tablo 4.2. Normal Dağılım Analizi

Faktörler	Kolmogorov-Smirnov			Skewness (Çarpıklık)		Kurtosis (Basıklık)	
	İst.	df	Sig.	İst.	Std. hata	İst.	Std. hata
Yerel halkın turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları	,119	509	,000	-,479	,108	-,461	,216
Yerel halkın turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları	,116	509	,000	,489	,108	-,766	,216
Yerel halkın turizmin olumlu ekonomik etkilerine yönelik algıları	,071	509	,000	-,149	,108	-,695	,216
Yerel halkın turizmin olumsuz ekonomik etkilerine yönelik algıları	,099	509	,000	-,078	,108	-,437	,216
Yerel halkın turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik algıları	,097	509	,000	-,537	,108	-,283	,216
Yerel halkın turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik algıları	,094	509	,000	,246	,108	-,948	,216
Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek algısı	,214	509	,000	-1,451	,108	-1,408	,216

Normallik konusunda bilgi sağlanabilmesi adına verilerin Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerlerine bakılarak da normallik test edilebilir. Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerlerinin ± 1.5 arasında olması araştırmada kullanılacak verilerin analizinde parametrik testlerin uygulanabileceği belirtilmektedir. Yukarıda tablo 4.2’de görüldüğü üzere Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri ± 1.5 arasında olması araştırmada parametrik testlerin kullanılabilmesini göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

4.4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulguları

Araştırma sırasında elde edilen bulgular ışığında ankete katılan yerel halkın demografik özelliklerine ilişkin verileri aşağıda tablo 4.3’te yer almaktadır. Yapılan frekans analizi sonucunda cinsiyetleri açısından ankete katılan 509 katılımcının %38,7’si kadın ve %61,3’ü erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde %66’sı bekâr ve %34’ü evli bireylerden oluşmaktadır.

Katılımcıların meslekleri incelendiğinde, %3,7’si ev hanımı, %10,6’sı işsiz, %22,4’ü ücretli çalışan, %4,9’u kendi hesabına çalışan, %3,7’si işveren ve %1,6’sı emeklidir. En çok katılım ise %27,3 ile öğrencilerden oluşmaktadır. Daha sonra ise

%21,4 ile kamu personelleri gelmektedir. Katılımcıların %4,3'ü ise diğer meslek gruplarını oluşturmaktadır.

Tablo 4.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%
Kadın	197	38,7
Erkek	312	61,3
Toplam	509	100
Medeni Durum	N	%
Bekâr	336	66
Evli	173	34
Toplam	509	100
Yaş	N	%
18-25	204	40,1
26-35	220	43,2
36-45	51	10,0
46-55	24	4,7
56-65	7	1,4
66+	3	0,6
Toplam	509	100
Ne iş yapıyorsunuz?	N	%
Ev hanımı	19	3,7
İşsiz	54	10,6
Ücretli çalışan	114	22,4
Kendi hesabına çalışan	25	4,9
Emekli	8	1,6
Öğrenci	139	27,3
Kamu personeli	109	21,4
İşveren	19	3,7
Diğer	22	4,3
Toplam	509	100
Eğitim Durumu	N	%
Okula gitmedim	5	1,0
İlkokul	15	2,9
Ortaokul	24	4,7
Lise	86	16,9
Ön Lisans	85	16,7
Lisans	254	49,9
Yük. Lisans-Doktora	40	7,9
Toplam	509	100
Aylık gelir	N	%
0-1500	203	39,7
1501-3000	179	35,2
3001-4500	67	13,2
4501-6000	36	7,1
6000+	24	4,7
Toplam	509	100

Katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında en yüksek oranın %43,2 ile 26-35 yaş aralığı oluşturmaktadır. Daha sonra sırasıyla %40,1 ile 18-25 yaş, %10 ile 36-45 yaş, %4,7 ile 46-55 yaş, %1,4 ile 56-65 yaş ve %0,6 ile 66 ve üstü yaş grupları gelmektedir. Tablo 4.3 incelendiğinde ankete en çok katılım %83,3 ile 18-25 ve 26-35 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bu da katılımcıların daha çok gençlerden oluştuğunu göstermektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında en yüksek oranın %49,9 ile lisans mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Ardından sırasıyla %16,9 ile lise mezunları, %16,7 ile ön lisans mezunları, %7,9 yüksek lisans-doktora mezunları, %4,7 ortaokul mezunları, %2,9 ilkokul mezunları ve %1,0 okula gitmeyen eğitimsiz bireylerden oluşmaktadır. Tablo 4.3 incelendiğinde katılımcıların %74,5'inin ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora mezunlarından oluştuğu bu da katılımcıların çoğunluğunun eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların aylık ortalama gelir durumları incelendiğinde, %39,7'sinin 0-1500 ₺, %35,2'sinin 1501-3000 ₺, %13,2'si 3001-4500 ₺, %7,1'i 4501-6000 ₺ ve %4,7'si 6000 ₺ ve üstü geliri sahiptir.

4.5. Araştırma Verilerinin Analizi

4.5.1. Güvenirlilik Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenirliliği ve geçerliliğinin tespit edilmesine yönelik olarak söz konusu ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Aşağıdaki tablo 4.4'te ölçeğin güvenirlilik analizi gösterilmektedir.

Tablo 4.4. Güvenirlilik Analizi

Cronbach's Alpha	Soru sayısı
,839	38

Tablo 4.4'te görüldüğü üzere Cronbach's Alpha katsayısı ,839 olduğu görülmektedir. Güvenirlilik analizi sonucunda $\alpha \geq 0,80$ olması ölçeğin oldukça yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (Kayış, 2008: 403-419).

4.5.2. Faktör Analizi

Araştırmada kullanılan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığının test edilmesi açısından Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik testi yapılmıştır.

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı 0 ile 1 arasında değişmektedir. KMO testinin kabul edilebilir alt sınır 0,50'dir. Ancak bu değer 1 değerine ne çok yaklaşması veri setinin faktör analizi için o kadar uygun olduğunu göstermektedir. Araştırmada kullanılan ölçeğe uygulanan analiz sonucunda KMO değeri ,897 olarak çıkması ölçeğin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Barlett Küresellik testi ise ölçek ifadeleri arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğunu göstermektedir. Analiz sonucunda Barlett test sonucunun ,000 ($p < ,05$) olması ölçeğin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik testi sonuçları tablo 4.5'te gösterilmektedir.

Tablo 4.5. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Küresellik Testi analizi

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi örnekleme yeterliliği		,897
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare Değeri	8887,862
	Df	666
	Anlamlılık	,000

Araştırmanın ölçeğinde bulunan 38 ifadeye faktör analizi uygulanmış bunun sonucunda sekiz faktörlü ölçek ortaya çıkmıştır. Sekizinci Faktör altına iki sorunun gelmesinden dolayı faktör sayısı yedi' ye sabitlenerek, ifadelere varimax döndürme tekniği kullanılarak açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. İfadelere ait faktör yüklerinin tamamının 0,45'ten büyük olduğu görülmüştür. Bu nedenle anketten çıkarılması gereken ifade olmadığına karar verilmiştir. Faktör analizi sonucunda yedi farklı alt boyut elde edilmiştir. Alt boyutların, turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri, turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri, turizmin olumlu ekonomik etkileri, turizmin olumsuz ekonomik etkileri, turizmin olumlu çevresel etkileri, turizmin olumsuz çevresel etkileri ve yerel halkın turizme yönelik destek algısına yönelik boyutlardan oluştuğu görülmektedir.

Açıklanan toplam varyans değeri %59 olduğu ve bu değer sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar için yeterli düzeyde olduğu kabul görmektedir (Çolak, 2017: 77). Sekiz maddeden oluşan ve toplam varyans'ın %23,667'sini açıklayan

birinci faktör turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri olarak, toplam varyans'ın %13,835'ini açıklayan ve on maddeden oluşan ikinci faktör turizmin olumsuz ekonomik etkileri olarak, toplam varyans'ın %6,228'ini açıklayan ve dört maddeden oluşan üçüncü faktör yerel halkın turizme yönelik destek algısı olarak ve toplam varyans'ın %4,436'sını ve açıklayan ve dört maddeden oluşan dördüncü faktör turizmin olumsuz çevresel etkileri olarak adlandırılmıştır. Toplam varyans'ın %3,914'ünü açıklayan ve beş maddeden oluşan beşinci faktör turizmin olumlu çevresel etkileri olarak, Toplam varyans'ın %3,315'ini açıklayan ve dört maddeden oluşan altıncı faktör turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri olarak ve toplam varyans'ın %3, 'ı açıklayan ve üç maddeden oluşan yedinci faktör turizmin olumsuz ekonomik etkileri olarak adlandırılmıştır. Alt boyutlara ilişkin Cronbach's alpha değerleri genel olarak ,75'in üzerinde olup oldukça güvenilir değerler elde edilmiştir. Ancak yedinci faktör olan turizmin olumsuz ekonomik etkileri ,404 olarak ve düşük güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Yedi alt boyuttan oluşan faktörlere ait eigen value değeri, mean, std. deviation değerleri ve bu faktörlere ait ifadelerin faktör yükleri tablo 4.6'da gösterilmektedir.

Faktörleri oluşturan değişkenlere baktığımızda birinci faktör olan turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine en yüksek katkıyı ,835 ile “Turizm ahlak dışı davranışların artmasına neden olmaktadır.” İfadesi sağlamaktadır. İkinci faktör olan turizmin olumlu ekonomik etkilerine en yüksek katkıyı ,730 ile “Mardin ekonomisi turizm sayesinde çeşitlenmiş ve güçlenmiştir.” İfadesi oluşturmaktadır. “Mardin'de turizmin daha da geliştirilmesi gereklidir.” İfadesi ,860 ile üçüncü faktör olan yerel halkın turizme yönelik destek algısı olarak adlandırılan faktöre en yüksek katkıyı sağlamıştır. Faktör analizi sonucunda oluşan dördüncü faktör olan turizmin olumsuz çevresel etkilerine en yüksek katkıyı ,817 ile “Otel ve diğer turistik tesislerin inşası doğal çevreye zarar vermektedir.” İfadesi, beşinci faktör olan turizmin olumlu çevresel etkilerine en yüksek katkıyı ,744 ile “Turizm sayesinde daha fazla sayıda park ve yeşil alan düzenlemesi yapılmaktadır.” İfadesi vermektedir. Oluşan alt boyutların altıncısı olan turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine en yüksek katkıyı ,856 ile “Turizm kadınların aile içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.” İfadesi ve son faktörümüz olan turizmin olumsuz ekonomik etkilerine en yüksek katkıyı ,570 ile

“Turizm fiyatların artmasına neden olmaktadır.” İfadesi sağlamaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda alt boyutların altında oluşan tüm ifadelere yönelik faktör yükleri aşağıdaki tablo 4.6’da gösterilmektedir.

Tablo 4.6. İfadelere yönelik faktör analizi sonucu

Faktörler	Faktör Yükleri	Öz Değeri	Varyans Yüzdesi	Güvenirlilik Katsayısı	Ortalama	Standart Sapma
1. Faktör: Turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri						
Turizm ahlak dışı davranışların artmasına neden olmaktadır.	,835	8,757	23,667	,910	2,31	1,101
Turizm alkol ve uyuşturucu madde kullanımının artmasına yol açmaktadır.	,815					
Turizm cinsel serbestliğin artmasına yol açmıştır.	,812					
Turizm kumar gibi kötü ahlakın artmasına neden olmaktadır.	,808					
Turizm yerel halkın mahremiyetine ve özel yaşamına zarar vermektedir.	,767					
Turizm aile yapısı ve sosyal bağlara zarar vermektedir.	,738					
Turizm Mardin ilinde suç oranlarının artmasına yol açmaktadır.	,644					
Turizm geleneksel yaşam tarzının bozulmasına neden olmaktadır.	,619					
2. Faktör: Turizmin olumlu ekonomik etkileri						
Mardin ekonomisi turizm sayesinde çeşitlenmiş ve güçlenmiştir.	,730	5,119	13,835	,831	3,22	,880
Mardin ilindeki işletmelerin çoğu gelirini turizmden sağlamaktadır.	,698					
Turizm sayesinde Mardin ilinde daha çok yatırım yapılmaktadır.	,655					
Turizm sektörü iş garantisi ve sürekliliği sağlamaktadır	,650					
Turizm sayesinde Mardin ilinde yaşayan insanların geliri artmıştır.	,588					
Turizm yerel ürünler için pazar imkânı oluşturmaktadır.	,587					
Turizm sektöründe çalışmak arzu edilir bir durumdur	,541					
Mardin ekonomisi turizme dayanmaktadır.	,526					
Mardin ilinde alışveriş imkânları turizm sayesinde artmıştır	,517					
3. Faktör: yerel halkın Turizme yönelik destek algısı						
Mardin’de turizmin daha da geliştirilmesi gereklidir.	,860	2,304	6,228	,873	4,18	1,024
Mardin’e daha çok turist gelmesini desteklerim	,844					
Mardin’e daha çok turistik tesis yapılmalıdır.	,756					
Turizm gelecekte de bölgeye çok şey kazandıracak bir sektördür	,719					

4. Faktör: Turizmin olumsuz çevresel etkileri						
Otel ve diğer turistik tesislerin inşası doğal çevreye zarar vermektedir.	,817					
Turizm yapılaşmanın gereksiz ve kontrolsüz şekilde artmasına neden olmaktadır.	,815					
Turizm faaliyetleri ve turistik tesisler doğayı olumsuz etkilemektedir.	,749					
Turizm hayvan ve bitkilerin doğal hayatının ve ortamının bozulmasına neden olmaktadır.	,625	1,641	4,436	,841	2,64	1,181
5. Faktör: Turizmin olumlu çevresel etkileri						
Turizm sayesinde daha fazla sayıda park ve yeşil alan düzenlenmesi yapılmaktadır	,744					
Turizm sayesinde yollar, parklar, kentin temizliği, elektrik, telefon, güvenlik gibi hizmetler daha iyi olmuştur.	,735					
Turizm doğal çevrenin korunmasına ve güzelleşmesine katkı sağlamaktadır.	,503	1,448	3,914	,773	3,60	,984
Turizm geleneksel mimarinin ve tarihi binaların korunmasına katkı sağlamaktadır.	,492					
Turizm yerel halkta çevre bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.	,474					
6. Faktör: Turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri						
Turizm kadınların aile içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.	,856					
Turizm kadınların toplum içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.	,766	1,338	3,615	,785	3,50	1,018
Turizm yerel kültürün korunup geliştirilmesine katkı sunmaktadır.	,538					
Turizm insanların birbirini daha iyi anlamasına katkı sağlamaktadır.	,465					
7. Faktör: Turizmin olumsuz ekonomik etkileri						
Turizm fiyatların artmasına neden olmaktadır.	,570					
En düşük ücretler turizm sektöründe verilmektedir.	,565					
Turizm yerel insanlardan ziyade dışarıdan gelenlere iş imkânı sağlamaktadır.	,522	1,245	3,365	,404	3,01	,894

4.5.3. Turizmin etkilerine yönelik ifadelerin ortalama ve standart sapma değerleri

Aşağıdaki tablo 4.7’de katılımcıların turizmin etkilerine yönelik ölçek ifadelerinin ortalama ve standart sapma değerleri gösterilmektedir. Buna göre turizmin olumlu ekonomik etkileri arasında katılım düzeyi en yüksek olan turizm yerel ürünler için pazar imkânı oluşturmaktadır (3,78) ifadesi yer almaktadır. Daha sonra gelen ifadeler sırasıyla turizm sayesinde Mardin ilinde yaşayan insanların geliri artmıştır (3,55) ile, turizm sektöründe çalışmak arzu edilir bir durumdur (3,44) ile, Mardin ekonomisi turizm sayesinde çeşitlenmiş ve güçlenmiştir (3,43) ile, turizm sayesinde Mardin ilinde daha çok yatırım yapılmaktadır (3,29) ile, Mardin ilinde alışveriş

imkânları turizm sayesinde artmıştır (3,21) ile turizm sektörü iş garantisi ve sürekliliği sağlamaktadır (2,97) ile, Mardin ilindeki işletmelerin çoğu gelirini turizmden sağlamaktadır (2,84) ile ve katılım düzeyi en düşük olan Mardin ekonomisi turizme dayanmaktadır (2,50) ifadesi yer almaktadır. Mardin ilindeki halkın turizmin olumlu etkilerine yönelik ifadelerine katılım düzeyleri genellikle “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ile “katılıyorum” arasında geçmektedir. Bunun nedeni Mardin ilinde turizmin çeşitli nedenlerden dolayı henüz yeterince gelişim göstermediği ve yerel halkın olumlu ekonomik etkilerin sağlayacağı faydalardan henüz tam olarak yararlanamadığıdır. Turizmin olumsuz ekonomik etkilerine yönelik ifadelerle bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan turizm fiyatların artmasına neden olmaktadır (3,57), daha sonra turizm yerel insanlardan ziyade dışarıdan gelenlere iş imkânı sağlamaktadır (2,76) ve en düşük ücretler turizm sektöründe verilmektedir (2,71) gelmektedir. “Turizm yerel insanlardan ziyade dışarıdan gelenlere iş imkânı sağlamaktadır” ve “en düşük ücretler turizm sektöründe verilmektedir” ifadelerine yönelik katılımcılar “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve “kısmen katılmıyorum” arasında görüş belirtmektedirler.

Katılımcıların turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik katılım düzeyi en yüksek olan turizm insanların birbirini daha iyi anlamasına katkı sağlamaktadır (3,86) ifadesi yer almaktadır. Ardından turizm yerel kültürün korunup geliştirilmesine katkı sunmaktadır (3,74), turizm kadınların toplum içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır (3,26) ve turizm kadınların aile içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır (3,17) ifadesi gelmektedir. Turizmin yerel halk üzerindeki sosyo-kültürel etkilerine katılımcılar genellikle olumlu yönde görüş bildirmişlerdir. Yerel halk turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine katılmadığını belirtmektedir. Turizm cinsel serbestliğin artmasına yol açmaktadır (2,51), turizm geleneksel yaşam tarzının bozulmasına neden olmaktadır (2,46), turizm alkol ve uyuşturucu madde kullanımının artmasına yol açmaktadır (2,45), turizm ahlak dışı davranışların artmasına neden olmaktadır (2,41), turizm kumar gibi kötü ahlakın artmasına neden olmaktadır (2,31), turizm yerel halkın mahremiyetine ve özel yaşamına zarar vermektedir (2,19), turizm aile yapısı ve sosyal bağlara zarar vermektedir (2,18), turizm Mardin ilinde suç

oranlarının artmasına yol açmaktadır (2,05) ile turizmin bu olumsuz sosyo-kültürel etkileri meydana getirmediğini belirtmişlerdir.

Ankete katılan yerel halkın turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik ifadelerin katılım düzeylerine bakıldığında, turizmin geleneksel mimarinin ve tarihi binaların korunmasına (3,91), doğal çevrenin korunmasına ve güzelleşmesine (3,82) ve yerel halkta çevre bilincinin oluşmasına katkı sağladığını (3,62), düşünmektedir. Turizm sayesinde yollar, parklar, kentin temizliği, elektrik, telefon, güvenlik gibi hizmetler daha iyi olduğunu (3,38), ve daha fazla sayıda park ve yeşil alan düzenlemesi yapıldığını (3,30) belirtmişlerdir. Yerel halk turizmin olumlu çevresel etkilerine katıldıkları sonucu çıkarılabilir. Turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik ifadelerin katılım düzeylerine bakıldığında ankete katılan yerel halk otel ve diğer turistik tesislerin inşası doğal çevreye zarar vermediğini (2,89), turizm yapılaşmanın gereksiz ve kontrolsüz şekilde artmasına neden olmadığını (2,65), turizm faaliyetleri ve turistik tesisler doğayı olumsuz etkilemediğini (2,64), ve turizm hayvan ve bitkilerin doğal hayatının ve ortamının bozulmasına neden olmadığını (2,39), düşünmektedir. Burada üzerinde durulması gereken husus turizmin Mardin ilinde henüz yeterince gelişmediği ve turizm faaliyetlerinin sınırlı olmasıdır. Bölgede turizm faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte çevresel açıdan meydana gelebilecek olumsuzluklar ile birlikte yerel halkın görüşlerinde değişiklik oluşturması muhtemeldir.

Son olarak yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek ifadelerinin katılım düzeylerinde Mardin’de turizmin daha da geliştirilmesi gerektiğini ve Mardin’e daha çok turist gelmesini desteklediğini (4,32), Mardin’e daha çok turistik tesis yapılmasını (4,07) ve turizmin gelecekte de bölgeye çok şey kazandıracak bir sektör olduğu (4,03) yönünde görüş belirtmişlerdir. Oluşan bu sonuçlara göre Mardin ilindeki yerel halk bölgede turizmin gelişmesini ve bölgeye daha çok turist gelmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Mardin’e daha çok turistik tesis yapılmasını istediklerini ve turizm gelişiminin gelecekte Mardin’e çok şey katacağını düşünmektedirler.

Tablo 4.7. Turizmin etkilerine yönelik ifadelerin ortalama ve standart sapma değerleri

	Ölçek Maddeleri	Ort.	Std. Sapma
Turizmin olumlu ekonomik etkileri			
S1	Turizm sayesinde Mardin ilinde yaşıyan insanların geliri artmıştır.	3,55	1,371
S2	Mardin ilindeki işletmelerin çoğu gelirini turizmden sağlamaktadır.	2,84	1,348
S3	Turizm sektörü iş garantisi ve sürekliliği sağlamaktadır	2,97	1,353
S4	Mardin ekonomisi turizm sayesinde çeşitlenmiş ve güçlenmiştir.	3,43	1,359
S5	Turizm yerel ürünler için pazar imkânı oluşturmaktadır.	3,78	1,302
S6	Turizm sayesinde Mardin ilinde daha çok yatırım yapılmaktadır.	3,29	1,348
S7	Turizm sektöründe çalışmak arzu edilir bir durumdur	3,44	1,281
S11	Mardin ekonomisi turizme dayanmaktadır.	2,50	1,380
S12	Mardin ilinde alışveriş imkânları turizm sayesinde artmıştır	3,21	1,401
Turizmin olumsuz ekonomik etkileri			
S8	Turizm fiyatların artmasına neden olmaktadır.	3,57	1,331
S9	En düşük ücretler turizm sektöründe verilmektedir.	2,71	1,304
S10	Turizm yerel insanlardan ziyade dışarıdan gelenlere iş imkânı sağlamaktadır.	2,76	1,346
Turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri			
S13	Turizm insanların birbirini daha iyi anlamasına katkı sağlamaktadır.	3,86	1,271
S14	Turizm yerel kültürün korunup geliştirilmesine katkı sunmaktadır.	3,74	1,338
S15	Turizm kadınların aile içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.	3,17	1,308
S16	Turizm kadınların toplum içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.	3,26	1,320
Turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri			
S17	Turizm geleneksel yaşam tarzının bozulmasına neden olmaktadır.	2,46	1,412
S18	Turizm aile yapısı ve sosyal bağlara zarar vermektedir.	2,18	1,342
S19	Turizm yerel halkın mahremiyetine ve özel yaşamına zarar vermektedir.	2,19	1,358

S20	Turizm ahlak dışı davranışların artmasına neden olmaktadır.	2,41	1,480
S21	Turizm alkol ve uyuşturucu madde kullanımının artmasına yol açmaktadır.	2,45	1,463
S22	Turizm cinsel serbestliğin artmasına yol açmıştır.	2,51	1,477
S23	Turizm kumar gibi kötü ahlakın artmasına neden olmaktadır.	2,31	1,422
S24	Turizm Mardin ilinde suç oranlarının artmasına yol açmaktadır.	2,05	1,288
Turizmin olumlu çevresel etkileri			
S25	Turizm yerel halkta çevre bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.	3,62	1,290
S26	Turizm geleneksel mimarinin ve tarihi binaların korunmasına katkı sağlamaktadır.	3,91	1,320
S27	Turizm doğal çevrenin korunmasına ve güzelleşmesine katkı sağlamaktadır.	3,82	1,333
S32	Turizm sayesinde daha fazla sayıda park ve yeşil alan düzenlemesi yapılmaktadır	3,30	1,402
S33	Turizm sayesinde yollar, parklar, kentin temizliği, elektrik, telefon, güvenlik gibi hizmetler daha iyi olmuştur.	3,38	1,448
Turizmin olumsuz çevresel etkileri			
S28	Turizm hayvan ve bitkilerin doğal hayatının ve ortamının bozulmasına neden olmaktadır.	2,39	1,442
S29	Otel ve diğer turistik tesislerin inşası doğal çevreye zarar vermektedir.	2,89	1,490
S30	Turizm yapılaşmanın gereksiz ve kontrolsüz şekilde artmasına neden olmaktadır.	2,65	1,401
S31	Turizm faaliyetleri ve turistik tesisler doğayı olumsuz etkilemektedir.	2,64	1,409
Turizm gelişimine yönelik destek			
S35	Turizm gelecekte de bölgeye çok şey kazandıracak bir sektördür	4,03	1,228
S36	Mardin’de turizmin daha da geliştirilmesi gereklidir.	4,32	1,135
S37	Mardin’e daha çok turist gelmesini desteklerim	4,32	1,167
S38	Mardin’e daha çok turistik tesis yapılmalıdır.	4,07	1,278

4.5.4. Korelasyon analizi

Korelasyon analizi, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden yapılan analizdir. Hesaplanan korelasyon katsayısı ± 1 aralığında bir değer alır. Katsayının pozitif bir değer olması bir değişken artış gösterdiği zaman diğer değişkenin de artış gösterdiğini, negatif olması halinde bir değişkende artış görüldüğünde diğer değişkende azalma oluştuğunu göstermektedir (Büyüköztürk, vd., 2018: 192).

Korelasyon katsayısının ± 1 olması değişkenler arasında mükemmel bir ilişkinin olduğunu, katsayının 0 olması ise değişkenler arasında hiç ilişki olmadığını gösterir. Pozitif ($0 < r < 1$) korelasyon, bir değişkenin değeri arttıkça, diğer değişkenin değerinin artma eğiliminde olduğunu gösterir. Korelasyon değeri 1'e ne kadar yakınsa, değişkenler arasındaki ilişki o kadar güçlüdür. Korelasyon değeri 0'a ne kadar yakınsa değişkenler arası ilişki o kadar zayıf olmaktadır. Negatif ($-1 < r < 0$) korelasyon, bir değişkenin değeri arttıkça diğer değişkenin değerinin azalma eğiliminde olduğu bir ilişkiyi gösterir. Korelasyon değeri -1'e ne kadar yakınsa, o kadar güçlü olur. Korelasyon değeri 0'a yaklaştıkça aralarındaki ilişki zayıf olmaktadır. Korelasyon katsayısı $r < 0.30$ 'dan ise değişkenler arasındaki ilişkinin zayıf, $0.30 < r < 0.70$ aralığında ise orta düzeyde ve $r > 0.70$ ise ilişkinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Korelasyon değerinin yorumlanmasında katsayı dışında istatistiksel anlamlılık değerine de bakılmaktadır. (Büyüköztürk, vd., 2018: 192; George ve Mallery, 2016: 139-140).

Tablo 4.8. Korelasyon analizi

Faktörler		1	2	3	4
Yerel halkın Turizmin ekonomik etkilerine yönelik algısı (1)	Pearson correlation	1	,158**	,356**	,354**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000
Yerel halkın Turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algısı (2)	Pearson correlation		1	,374**	-,060**
	Sig. (2-tailed)			,000	,173
Yerel halkın Turizmin çevresel etkilerine yönelik algısı (3)	Pearson correlation			1	,299**
	Sig. (2-tailed)				,000
Yerel halkın Turizm gelişimine yönelik verdiği destek algısı (4)	Pearson correlation				1
	Sig. (2-tailed)				

** Korelasyon 0,01 seviyesinde anlamlıdır. (2-tailed), (N=509).

Turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları, turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları, turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları ve yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği destek algıları arasında ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları yukarıdaki tablo 4.8’de sunulmaktadır. Buna göre yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği destek algısı ile turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları arasında pozitif ($r = ,354$) ve orta düzeyde bir ilişki vardır ve bu ilişki istatistiksel olarak ($p = ,000$) anlamlıdır. Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği destek algısı ile turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında negatif ($r = -,060$) ve zayıf bir ilişki vardır ve bu ilişki istatistiksel olarak ($p = ,173$) anlamlı değildir. Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği destek algısı ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında pozitif ($r = ,299$) ve zayıf bir ilişki vardır ve bu ilişki istatistiksel olarak ($p = ,000$) anlamlıdır. Elde edilen veriler ışığında araştırmanın birinci, ikinci ve üçüncü hipotezleri kabul edilmiştir.

Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları ile turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında pozitif ($r = ,158$) ve zayıf bir ilişki vardır ve bu değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak ($p = ,000$) anlamlıdır. Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları ile turizmin çevresel etkilerine yönelik

algıları arasında pozitif ($r= ,356$) ve orta düzeyde bir ilişki vardır ve bu ilişki ($p= ,000$) düzeyinde anlamlıdır. Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında pozitif ($r= ,374$) ve orta düzeyde bir ilişki vardır ve bu ilişki istatistiksel olarak ($p=,000$) anlamlıdır. Bu bulgular doğrultusunda araştırmanın dördüncü, beşinci ve altıncı hipotezleri kabul edilmiştir.

4.5.5. Farklılık Analizleri

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği destek algısının cinsiyete ve medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesine yönelik istatistiksel olarak ,05 anlamlılık düzeyinde bağımsız t testi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, kadın katılımcıların ($N=197$) turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyinin ortalaması 4,11 ve erkek katılımcıların ($N=312$) turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyinin ortalaması 4,23 olarak bulunmuştur. Aşağıdaki tablo 4.9’da analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 4.9. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin istatistikler

	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata
Turizm gelişimine yönelik destek	Kadın	197	4,11	1,000	,712
	Erkek	312	4,23	1,039	,588

Elde edilen sonuçlara göre erkek katılımcıların turizm gelişimine yönelik desteklerinin daha fazla olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak bu fazlalığın ($p=,214$) anlamsız olduğu saptanmıştır. Bu analiz sonucunda yedinci hipotezin ilk alt hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.10. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyinin katılımcıların cinsiyetlerine göre karşılaştırılması

Turizm gelişimine yönelik destek	Levene varyans eşitlik testi		Ortalamaların eşitliği için t testi			
	F	Sig.	t	df	Sig.(2-tailed)	Ort. farkı
Eşit varyans varsayımı	,005	,945	-1,243	507	,214	-,115
Eşit olmayan varyans varsayımı			-,1254	428,716	,211	-,115

Yerel halkın turizm gelişimine destek olma düzeyinin katılımcıların medeni durumlarına göre karşılaştırılması tablo 4.11’de gösterilmektedir. Bu göre, bekâr katılımcıların (N=336) turizm gelişimine destek olma düzeylerinin ortalaması 4,20, evli katılımcıların (N=173) turizm gelişimine destek olma düzeylerinin ortalaması 4,15 olarak bulunmuştur.

Tablo 4.11. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların medeni durumlarına ilişkin istatistikler

	Medeni Durum	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata
Turizm gelişimine yönelik destek	Bekar	336	4,20	1,029	,056
	Evli	173	4,15	1,019	,077

Analiz sonuçlarına göre, bekâr katılımcıların turizm gelişimine yönelik destek olma düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu fazlalığın ($p = ,617$) istatistiksel olarak anlamsız olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre yedinci hipotezin ikinci alt hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.12. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların medeni durumlarının karşılaştırılması

Turizm gelişimine yönelik destek	Levene varyans eşitlik testi		Ortalamaların eşitliği için t testi			
	F	Sig.	t	df	Sig.(2-tailed)	Ort. farkı
Eşit varyans varsayımı	,441	,507	,501	507	,617	,048
Eşit olmayan varyans varsayımı			,502	350,467	,616	,048

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeylerinin eğitim düzeyine, yaşa, gelir durumuna ve mesleklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik istatistiksel olarak ,05 anlamlılık düzeyinde tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Tek yönlü varyans analizinin yapılması için öncelikle varyansların homojenliklerine bakılması gerekmektedir. Yapılan homojenlik testi sonucuna göre ($p_{\text{eğitim}} = ,000$; $p_{\text{yaş}} = ,607$; $p_{\text{meslek}} = ,051$; $p_{\text{gelir}} = ,043$) $p = 0,05$ anlamlılık düzeyinde eğitim ve gelir değişkenleri homojen değilken, yaş ve meslek değişkenleri homojendir.

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyinin eğitim durumuna göre bakıldığında en fazla desteği ön lisans mezunları (4,35) en az desteği ise okula gitmemiş (2,20) bireylerin verdiği tespit edilmiştir. Elde edilen varyans analizi sonucuna göre bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı ($p = ,000$) olduğu görülmüştür. Bu verilere göre yedinci hipotezin üçüncü alt hipotezi kabul edilmiştir.

Varyansın homojen ($p_{\text{eğitim}} = ,000$) olmamasından dolayı bu anlamlı ilişkinin hangi eğitim düzeyleri arasında olduğuna bakmak için Games-Howell testi yapılmıştır. Games-Howell testine göre, okula gitmedim ile ortaokul, lise, ön lisans, lisans ve yüksek lisans-doktora mezunları arasında anlamlı bir ilişki vardır; aralarındaki bu ilişkiden yola çıkarak ortalamalarına göre eğitim durumu ön lisans (4,35) olanların turizm gelişimine yönelik destek düzeyi diğer eğitim durumlarına göre daha yüksektir.

İlkokul mezunları ile lise, ön lisans ve lisans mezunları arasında anlamlı bir ilişki vardır; aralarındaki bu ilişkiye göre ortalamalarına bakıldığında eğitim durumu ön lisans (4,35) olanların turizm gelişimine yönelik destek düzeyi diğer eğitim durumlarına göre daha yüksektir. Lise mezunları ile okula gitmeyen bireyler ve ilkokul mezunları arasında anlamlı bir ilişki vardır; bu anlamlı ilişkiye göre ortalamalarına bakıldığında eğitim durumu lise (4,23) olanların turizm gelişimine yönelik destek düzeyi diğer eğitim durumlarına göre daha yüksektir. Ön lisans mezunları ile okula gitmedim ve ilkokul arasında anlamlı bir ilişki vardır; aralarındaki bu ilişkiden yola çıkarak ortalamalarına göre eğitim durumu ön lisans (4,35) olanların turizm gelişimine yönelik destek düzeyi diğer eğitim durumlarına göre daha yüksektir.

Benzer şekilde lisans mezunlarının da okula gitmeyen bireyler ve ilkokul mezunları arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Aralarında ilişki olan bu eğitim durumlarının ortalamalarına bakıldığında eğitim durumu lisans olanların (4,30) turizm gelişimine yönelik destek düzeyi diğer iki eğitim durumuna göre daha yüksektir. Son olarak yüksek lisans-doktora mezunları ile okula gitmeyen bireyler arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu ilişkiye göre eğitim durumu yüksek lisans-doktora (3,83) olanların turizm gelişimine yönelik destek düzeyi okula gitmeyen (2,20) bireylere göre daha yüksektir. Elde edilen bu sonuçlara ilişkin veriler tablo 4.13'te gösterilmektedir.

Tablo 4.13. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların eğitim durumlarının karşılaştırılması

	Eğitim düzeyleri	N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Turizm gelişimine yönelik destek	Okula gitmedim	5	2,20	,273	8,627	,000
	İlkokul	15	3,15	1,14		
	Ortaokul	24	3,84	1,28		
	Lise	86	4,23	,901		
	Ön lisans	84	4,35	1,08		
	Lisans	254	4,30	,863		
	Yük. Lisans-Doktora	40	3,83	1,34		

Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların yaşlarına göre karşılaştırılması tablo 4.14'te yer almaktadır. Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyinin katılımcıların yaşlarına göre bakıldığında en düşük desteği 56-65 (2,50) yaş aralığı verirken en yüksek desteği 46-55 (4,39) yaş aralığının verdiği görülmüştür. Elde edilen varyans analizi sonucuna göre bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı ($p=,000$) olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda yedinci hipotezin dördüncü alt hipotezi kabul edilmiştir.

Varyansın homojenliğinden ($p_{yaş}= ,607$) ötürü aralarındaki anlamlı ilişkiye bakmak için Tukey HSD testi yapılmıştır. Tukey HSD testi sonuçlarına göre, 56-65 yaş aralığının 18-25 yaş aralığı, 26-35 yaş aralığı, 36-45 yaş aralığı ve 46-55 yaş aralığı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aralarında ilişki bulunan bu yaş aralıklarının ortalamalarına bakıldığında yaş aralığı 46-55 olanların turizm gelişimine yönelik destek düzeyleri diğer yaş aralıklarına göre daha yüksektir.

Tablo 4.14. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların yaşlarına göre karşılaştırılması

	Yaş	N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Turizm gelişimine yönelik destek	18-25	204	4,19	1,007	5,758	,000
	26-35	220	4,28	,999		
	36-45	51	4,02	1,040		
	46-55	24	4,39	,883		
	56-65	7	2,50	1,163		
	65+	3	2,83	,288		

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyinin katılımcıların gelir düzeylerine göre bakıldığında en yüksek desteği 1501-3000 aralığındaki gelire sahip bireylerin verdiği en düşük desteği ise geliri 6000+ olan bireylerin verdiği görülmüştür. Tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucuna göre bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı ($p=,361$) olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen bu veriler ışığında yedinci hipotezin beşinci alt hipotezi reddedilmiştir. Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği desteğin aylık gelir durumlarına göre karşılaştırması tablo 4.15'te gösterilmektedir.

Tablo 4.15. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların gelir düzeyleri göre karşılaştırılması

	Gelir Düzeyleri	N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Turizm gelişimine yönelik destek	0-1500	203	4,19	1,040	1,089	,361
	1501-3000	179	4,25	,917		
	3001-4500	67	4,17	1,014		
	4501-6000	35	4,09	1,199		
	6000+	24	3,81	1,355		

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri destek düzeyinin katılımcıların mesleklerine göre bakıldığında en yüksek desteği kamu personellerinin (4,29) ve kendi hesabına çalışanların (4,29), en düşük desteği ise ev hanımlarının verdiği görülmüştür. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucuna göre bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı ($p=,561$) olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında yedinci hipotezin altıncı alt hipotezi reddedilmiştir. Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdiği desteğin mesleklerine göre karşılaştırması tablo 4.16'da gösterilmektedir

Tablo 4.16. Turizm gelişimine yönelik destek düzeyi ile katılımcıların mesleklerine göre karşılaştırılması

	Meslek	N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Turizm gelişimine yönelik destek	Ev hanımı	19	3,75	1,261	,848	,561
	İşsiz	54	4,11	1,129		
	Ücretli çalışan	114	4,14	1,108		
	Kendi hesabına çalışan	25	4,29	1,079		
	Emekli	8	3,84	1,224		
	Öğrenci	139	4,23	,896		
	Kamu personeli	109	4,29	,997		
	İşveren	19	4,21	1,048		
	Diğer	22	4,13	,844		

4.5.6. Regresyon Analizi

Regresyon analizi, bir veya birden çok bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesine yönelik yapılan analizdir. Değişkenler arasında ilişki varsa bu ilişkinin gücünü ve bu ilişkinin pozitif veya negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. (Ay, 2014: 109).

Tablo 4.17. Regresyon Modeli

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Hata
1	,282	,079	,074	1,372

Bağımlı değişken: Mardin’de yaşadığım için mutluyum

Turizm gelişimi ile birlikte oluşan ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin yerel halkın mutluluğuna etkisini test etmek için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tablo 4.18’de sunulmaktadır

Tablo 4.18 Regresyon Analizi

	Beta	t	Sig.
Turizmin ekonomik etkileri	0,391	4,475	,000
Turizmin sosyo-kültürel etkileri	-0,083	-925	,355
Turizmin çevresel etkileri	0,301	3,030	,003
CONSTANT	1,969	5,544	,000

F= 14,528

P= ,000

Analiz sonucuna göre; regresyon modeli istatistiksel olarak (F=14,528 P=,000) anlamlıdır. Regresyon modelinin bağımsız değişkenleri bağımlı değişken olan Mardin’de yaşadığım için mutluyum değişkenini %74 açıkladığını ve bunun da çok iyi bir oran olduğunu göstermektedir. Turizmin ekonomik etkileri (b= ,391, p=,000), turizmin sosyo-kültürel etkileri (b= -,083, p= ,355) ve turizmin çevresel etkileri (b= 0,301, p= ,003) bağımlı değişkeni açıklamaktadır. Turizmin ekonomik etkileri ve çevresel etkileri yerel halkın mutluluğunu üzerinde olumlu etkiye sahipken turizmin sosyo-kültürel etkileri olumsuz etkiye sahiptir. Elde edilen bu sonuçlar ışığında sekizinci hipotez kabul edilmiştir.

Aşağıdaki tablo 4.19’da araştırmaya sırasında test edilen tüm hipotezlerin sonuçları gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre hipotezlerden dört tanesi reddedilmiş olup dokuz tanesi kabul edilmiştir.

Tablo 4.19. Hipotez Sonuçları

Hipotezler	Kabul	Red
H1: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ile turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
H2: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ile turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
H3: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
H4: Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları ile turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
H5: Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
H6: Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları ile turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	
H7.1: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek cinsiyete göre farklılık göstermektedir.		✓
H7.2: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek medeni duruma göre farklılık göstermektedir.		✓
H7.3: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.	✓	
H7.4: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek yaşlarına göre farklılık göstermektedir.	✓	
H7.5: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek gelir durumuna göre farklılık göstermektedir.		✓
H7.6: Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek mesleklerine göre farklılık göstermektedir.		✓
H8: Turizmin etkileri ile yerel halkın mutluluğu arasında anlamlı bir ilişki vardır.	✓	

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyanın en hızlı büyüyen ve gelişen sektörlerinden biri olan turizm sektörü, ülkeler için çok önemli bir ekonomik kazanç sağlama aracı olarak görülmektedir. Bu denli gelişim gösteren turizm endüstrisi destinasyonlar üzerinde ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilere yol açabilmektedir. Turizm gelişiminin beraberinde getirdiği ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan olumlu veya olumsuz etkiler olabilmektedir. Olumlu etkilerin daha fazla ön plana çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için yerel halkın da turizm planlamasına yönelik görüşlerinin alınması ve planlamaya yerel halkın da dâhil edilmesi gerekmektedir. Yerel halkın turizm planlamasına yönelik algı ve tutumlarının olumlu olması bölgede gerçekleştirilecek turizm faaliyetlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesine yardımcı olacaktır. Ancak yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik algı ve tutumlarının olumsuz olması turizm planlamasının başarılı bir şekilde yürütülmesinin önünde engel oluşturacaktır.

Yerel halkın turizm faaliyetlerini benimsemesi ve bu faaliyetleri desteklemesi turizmin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Turizm faaliyetlerine yönelik algı ve tutumları olumlu olan yerel halkın turistlere yönelik de olumlu bir bakış açısına sahip olabilmektedir. Destinasyon bölgesinde yaşayan yerel halk ile turistlerin karşılıklı olumlu ilişkiler içinde olmaları, turistlerin destinasyon bölgesini tekrar ziyaret etmesini sağlayacak ve böylelikle turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği artacaktır.

Bu çalışmada, Mardin halkının turizmin etkilerine yönelik algıları araştırılmıştır. Turizmin yerel halk üzerindeki etkileri ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak ele alınıp, ek olarak yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek algıları da ölçülmüştür. Yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algıları ve turizm gelişimine yönelik algıları arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Bundan sonra yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için farklılık analizlerinden bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Çalışmada ayrıca turizm ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin yerel halkın mutluluğuna etkisi tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular sonucunda Mardin halkının turizmin olumlu ekonomik etkilerine yönelik algılarının ortalamaları incelendiğinde, katılım düzeyi en yüksek olan ifadenin (3,78) ile “turizm yerel ürünler için pazar imkânı oluşturmaktadır” olup en düşük ifadenin ise (2,50) ile “Mardin ekonomisi turizme dayanmaktadır” olduğu görülmüştür. Turizmin olumsuz ekonomik etkilerine yönelik ifadelere bakıldığında katılımın düzeyi en yüksek olan ifadenin “turizm fiyatların artmasına neden olmaktadır (3,57)” olduğu en düşük ifadenin ise “en düşük ücretler turizm sektöründe verilmektedir (2,71)” ifadesi olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu bulgulara göre yerel halk turizmin ekonomik etkilerini az da olsa hissettiklerini ve turizme karşı olumlu bir davranış içine girdikleri görülmüştür. Mardin’de turizmin henüz yeteri kadar gelişmediğinden ve bölgede tarım sektörünün gelişmiş olmasından dolayı katılımcılar “Mardin ekonomisi turizme dayanmaktadır” ifadesine katılmadıklarını yönünde görüş belirtmişler. Araştırmanın bu sonucuna benzer şekilde Çolak, (2017) araştırmasında Muğla Menteşe ilçesindeki yerel halkın turizmin ekonomik etkilerini hissettiklerini ancak bunu yoğun olarak yaşamadıklarını belirtmiştir.

Katılımcıların turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik katılım düzeyi en yüksek olan ifadenin “turizm insanların birbirini daha iyi anlamasına katkı sağlamaktadır (3,86)” olduğu en düşük ise “turizm kadınların aile içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır (3,17)” ifadesi yer almaktadır. Turizmin yerel halk üzerindeki sosyo-kültürel etkilerine katılımcılar genellikle olumlu yönde görüş bildirmişlerdir. Yerel halk turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine genellikle katılmadıklarını belirtmektedir. Buradan çıkan sonuca göre yerel halkın turizmin aslında insanlar arasındaki ilişkiyi arttırdığı, sosyal yaşamlarına olumlu etki ettiğini, ahlak dışı davranışları arttırmadığını, aile yapısına ve sosyal bağlara zarar vermediğini ve en önemlisi de geleneksel yaşam tarzlarını bozmadığını belirterek sosyo-kültürel etkilerinden rahatsızlık hissetmediklerini söyleyebiliriz. İlgili literatür incelendiğinde, Haralambopoulos ve Pizam’ın (1996) araştırmalarında bu sonuçlardan farklı olarak turizmin alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığını arttırdığını, kumar gibi kötü ahlakı arttırdığını, cinsel serbestliği yol açtığını ve suç oranlarını arttırdığını belirtmişlerdir. Mardin ilinde farklı sonuçlar çıkmasının sebebi gelişme aşamasında olan turizmin henüz sosyo-kültürel etkilerinin ortaya çıkmadığından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Turizm faaliyetlerin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkacak olan sosyo-kültürel etkiler yerel halkın tutumlarını değiştirmesi olasıdır.

Ankete katılan yerel halkın turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik ifadelerin katılım düzeylerine bakıldığında, katılım düzeyi en yüksek ifadenin “turizmin geleneksel mimarının ve tarihi binaların korunmasına katkı sağlamaktadır (3,91)” olduğu en düşük ise “turizm sayesinde daha fazla sayıda park ve yeşil alan düzenlenmesi yapılmaktadır (3,30)” ifadesinin olduğu saptanmıştır. Buna göre yerel halkın turizm gelişimi ile birlikte oluşan olumlu çevresel etkilere katıldıkları sonucu çıkarılabilir. Turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik ifadelerin katılım düzeylerine bakıldığında ankete katılan yerel halk “otel ve diğer turistik tesislerin inşası doğal çevreye zarar vermediğini (2,89)” ve “turizm hayvan ve bitkilerin doğal hayatının ve ortamının bozulmasına neden olmadığını (2,39)” düşünmektedir. İlgili yazın çalışmaları incelendiğinde, Andereck, vd., (2005) ve Garcia vd., (2015) araştırmalarında turizmin yoğun olarak yaşanılan yerlerde çevre sorunlarına neden olduğu belirtilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken konunun, turizmin Mardin ilinde; 1980 yılında Butler’ın ortaya attığı turistik yaşam dönemi aşamalarından gelişme aşaması sürecinde olması ve/veya Doxey’in tolerans modelinin mutluluk döneminde yer alması turizmin henüz yeterince gelişmediğini ve turizm faaliyetlerinin sınırlı olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bölgede turizm faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte çevresel açıdan meydana gelebilecek olumsuzlukların yerel halkın görüşlerinde değişiklikler oluşturması muhtemeldir.

Son olarak yerel halkın turizm gelişimine yönelik destek ifadelerin içinde “Mardin’de turizmin daha da geliştirilmesi gerektiğini ve Mardin’e daha çok turistin gelmesini desteklediğini (4,32)” katılım düzeyi en yüksek ifadeler olmuştur. “Mardin’e daha çok turistik tesis yapılmasını (4,07) ve turizmin gelecekte de bölgeye çok şey kazandıracak bir sektör olduğu (4,03)” ifadeleri ise katılımın en düşük olduğu ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bu sonuçlara göre Mardin ilindeki yerel halk bölgede turizmin gelişmesini ve bölgeye daha çok turistin gelmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Mardin’e daha çok turistik tesisin yapılmasını istediklerini ve turizm gelişiminin gelecekte Mardin’e çok şey katacağını düşünmektedirler. Bir destinasyonda sürdürülebilir turizmin oluşmasının önündeki en

büyük engel olan yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik algı ve tutumlarının olumsuz olmasıdır. Buradan çıkan sonuca göre Mardin ili yerel halkının bölgede gerçekleştirilecek turizm faaliyetlerine destek olacaklarını ve bu da sürdürülebilir bir turizmin oluşmasını sağlayacaktır.

Yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algıları ve turizm gelişimine yönelik verdikleri destek algıları değerlendirildiğinde en çok turizm gelişimine verilen desteğin önemsendiği onu da ekonomik etkilerin takip ettiği görülmektedir. Sosyo-kültürel ve çevresel etkiler daha az önemsendiği görülmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında yerel halkın turizmin etkilerine ve turizm gelişimine yönelik algılarının olumlu olduğunu bu da yerel halkın Mardin ilinde turizm gelişimine yönelik yapılacak planlamalara destek olacağını göstermektedir. Bu sonuçlara benzer şekilde Şahin (2017) Artvin’de yaptığı çalışmada yerel halkın turizmin etkilerine ve turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarının olumlu olduğunu ve turizm gelişimine yönelik faaliyetleri desteklediğini belirtmiştir.

Araştırmada turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algıları ve turizm gelişimine yönelik destek algıları arasında ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulguların sonuçlarına göre, turizm gelişimine yönelik destek algısı ile turizmin ekonomik etkileri arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde turizmin çevresel etkileriyle de pozitif ve zayıf bir ilişki vardır. Ancak turizm sosyo-kültürel etkileri ile arasında negatif ve zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Bu veriler ışığında araştırmanın ilk üç hipotezi kabul edilmiştir. Bu ilişkiye göre, turizmin ekonomik ve çevresel etkilerinde artış veya azalış olduğunda yerel halkın turizm gelişimine yönelik desteklerinde de aynı yönde artış veya azalış oluşacaktır. Ancak turizmin sosyo-kültürel etkilerinde artış veya azalışın oluşması yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarında ters yönde artış veya azalış meydana geleceğini söyleyebiliriz.

Turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri arasındaki ilişkiye bakıldığında; Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları ile turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları arasında pozitif ve zayıf bir ilişki, çevresel etkilerine yönelik algıları arasında ise pozitif ve orta düzeyde bir ilişki vardır. Turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları ile turizmin çevresel etkilerine yönelik

algıları arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda araştırmanın dördüncü, beşinci ve altıncı hipotezleri de kabul edilmiştir. Bu sonuçlara göre turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinden herhangi biri artış veya azalış gösterdiğinde diğerlerinde de aynı yönde artış veya azalış olabilecektir.

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik verdikleri desteğin demografik bulgulara göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı yönündeki yedinci hipoteze göre; yedinci hipotezin birinci ve ikinci alt hipotezleri olan cinsiyet ve medeni durum değişkenleri ile turizm gelişimine verilen destek arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu da Mardin ilindeki kadınların, erkeklerin ve bunların evli ya da bekâr olmaları fark etmeksizin bölgedeki turizm gelişimine aynı oranda destek olunacağını göstermektedir. Dolayısıyla yedinci hipotezin birinci ve ikinci alt hipotezleri reddedilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde, Çolak (2017) araştırmasında katılımcıların hem cinsiyetleri hem de medeni durumlarına göre turizm gelişimine verdikleri desteğe yönelik algılarında farklılık olmadığını sonucuna ulaşmıştır.

Yedinci hipotezin üçüncü alt hipotezi olan eğitim düzeyi ile turizm gelişimine verilen destek arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Buna göre, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin turizm gelişimine yönelik verilen desteğin daha çok olduğu tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça insanlar daha bilinçli hale geldiğinden dolayı turizm gelişimine yönelik verdiği destek de bununla paralel olarak artış göstermektedir. Bu nedenle Mardin'deki yerel halkın eğitim seviyesi arttıkça bunların turizm gelişimini daha çok destekledikleri ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu bulgulara göre yedinci hipotezin üçüncü alt hipotezi kabul edilmiştir. Benzer şekilde, Erdem (2017) yaptığı çalışmada turizm gelişimine yönelik verilen desteğin katılımcıların eğitim düzeyleriyle doğru orantılı olduğunu eğitim seviyesi arttıkça desteğin de arttığını belirtmiştir. Alhasanat (2010) yaptığı araştırma sonucunda bunu tam tersi bir sonuç bulmuştur. Buna göre eğitim seviyesi düşük olanların turizm gelişimine yönelik verdikleri desteğin daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Turizm gelişimine yönelik verilen destek ile katılımcıların yaşları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmış bu farklılığa göre de 18-25, 26-35, 36-45 ve 46-55 yaş aralığındakilerin daha çok destek verdiği belirlenmiştir. Buradan çıkan sonuçlara

genç ve orta yaş aralığındaki yerel halkın turizm gelişimini daha çok desteklemektedir. Sonuç olarak yedinci hipotezin dördüncü alt hipotezi kabul edilmiştir. Gu ve Ryan (2008) araştırmasında bunun aksine gençlerin turizm gelişimine daha çok destek verdiklerini ve algılarının olumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların meslekleri ile gelir düzeylerine göre turizm gelişimine verdikleri destek arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Mardin yerel halkının turizm gelişimine yönelik verdikleri desteğe meslekleri ve gelir durumları açısından incelendiğinde, farklı meslek gruplarına ve gelir düzeylerine sahip bireylerin turizm gelişimine verdikleri desteğin hemen hemen aynı olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre, yedinci hipotezin beşinci ve altıncı alt hipotezleri reddedilmiştir. Ancak bunun aksine Erdem (2017) araştırmasında turizm gelişimine yönelik verilen desteğin gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık oluşturduğunu dolayısıyla gelir seviyesi arttıkça turizm gelişimine yönelik verilen desteğin de artacağı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Araştırmanın bir diğer önemli sonuçlarından biri de, yapılan regresyon analizi ile birlikte turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin yerel halkın mutluluğuna etkisi test edilmiştir. Elde edilen bulguların sonuçlarına göre, turizmin ekonomik ve çevresel etkileri yerel halkın mutluluğu üzerinde olumlu etkiye sahipken turizmin sosyo-kültürel etkileri yerel halkın mutluluğu üzerinde olumsuz etkiye sahip olmuştur. Turizm gelişimi bir destinasyonda sadece fayda sağlamakla kalmayıp aynı zamanda maliyetleri de arttırabilir. Bir bölgede turizmin gelişmeye başlamasıyla birlikte önce ekonomik etkiler daha sonra çevresel etkiler yavaş yavaş ortaya çıkar. Bundan dolayıdır ki, Mardin ilinde turizmin yeni gelişmeye başlamasıyla birlikte turizmin ekonomik etkiler ve az da olsa çevresel etkileri görülmeye başlanmıştır. Bu etkileri hisseden yerel halk bu durumdan mutlu olmaktadır. Ancak, zamanla ortaya çıkacak olan turizmin sosyo kültürel etkileri yerel halkın huzurlu ortamın, aile yapılarının ve geleneklerinin bozulması yerel halkın mutlu olmamasına sebep olmaktadır.

Sonuç olarak, Mardin halkının büyük çoğunluğunun turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumları olumlu yönde olmuştur. Yerel halkın turizme yaklaşımı olumsuz olduğunda turizm gelişimi bundan olumsuz olarak etkilenecektir. Bir destinasyonda turizm gelişiminin sürdürülebilir olması çoğunlukla yerel halkın

desteğine bağlıdır. Turizm yerel halka, istihdam yaratmakta, gelir sağlamak ve yaşam kalitelerini arttırmaktadır. Farklı kültürlerin birbirleriyle kaynaşmasını sağlayan turizm, destinasyon bölgesinin kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak Mardin ilinde sürdürülebilir turizmin oluşturulması adına yapılan öneriler aşağıda sıralanmaktadır.

Yerel yönetimler, diğer kurum ve kuruluşlara öneriler;

- ✓ Bu araştırma, turizm yetkililerine ve planlamacılarına yerel halkın neden turizm gelişimini desteklediğine veya niçin karşı çıktıklarını anlamalarında yardımcı olabilir.
- ✓ Turizm gelişimi sadece fayda sağlamakla kalmaz aynı zamanda maliyetleri de arttırabilir. Bu fayda ve maliyetlerin tespit edilerek yerel halkın turizme yönelik algıları geliştirilebilir.
- ✓ Yerel halkın turizme yönelik algılarını belirleyerek turistler ve yerel halk arasındaki anlaşmazlıkları en aza indirmek ve sürdürülebilir turizm planlaması için bir dizi uygulamalar geliştirilebilir.
- ✓ Hükümet, yerel yönetimler ve turizm ile ilgili diğer kurumların ilk başta Mardin ilinin mevcut turizm potansiyelinin değerlendirmesi gerekir. Daha sonra turizm potansiyelinin artırılması adına yerel halk ile birlikte doğru bir planlamanın yapılmalıdır.
- ✓ Yerel yönetimlerin ve turizm ile ilgili diğer kuruluşların yerel halkı turizm faaliyetleri hakkında bilgilendirmeli ve turizm gelişimine yönelik yerel halkın da görüşleri alınmalıdır.
- ✓ Yerel yönetimlerin ve diğer kurumların yerel halka yönelik danışmanlık eğitimlerini ve proje hazırlama eğitimlerini vererek daha fazla istihdam yaratılması ve yerel halkın turizmden daha fazla fayda sağlaması oluşturulabilir.
- ✓ Mardin ilini ziyarete gelen turistler için daha konforlu konaklama mekânları, Mardin yöresine ait yemeklerin sunulduğu ve uluslararası menüye sahip lüks restoranlar yapılmalıdır.

- ✓ Mardin ili ve ilçelerinde turizm gelişimine yönelik faaliyetlerin daha sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için turistik alanların korunmasına yönelik yerinde yapılacak önlemlerde doğru adımlar atılmalıdır.
- ✓ Araştırmada Mardin ilindeki yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin farkında olup turizm gelişimine ve turizmin etkilerine yönelik olumlu bir algıya sahiptir. Turizm gelişimine yönelik yapılacak faaliyetler, yerel halkın menfaatleri göz önüne alınarak olumlu algılarını değiştirmeden yapılmalıdır.
- ✓ Mardin ilinin doğal, tarihi ve kültürel turizm potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir. Yerel yönetimler, belediyeler, üniversite ve diğer kurumlardaki yatırımcılar birlikte Mardin ilinin turistik değerlerini ön plana çıkararak tanıtımını yapmaları gerekir. Ayrıca ilde mevcut durumda fuar, festival ve kongre etkinliklerinin sayısı çok azdır. Bunlara yönelik organizasyonların artırılması ilin tanıtımı ve reklamı açısından önem arz etmektedir.
- ✓ Mardin iline gelen yerli ve yabancı turistlerin gününbirlik ziyaretlerinin önüne geçmek için seyahat acenteleri ve tur operatörlerinin tüm tarihi ve turistik yerlerin gezilmesi için detaylı bir gezi programını yapıp turistlere ilde konaklama ihtiyacı oluşturarak gününbirlik ziyaretlerin önüne geçilebilir.
- ✓ Turizm işletmelerinin ihtiyaç duyduğu kalifiyeli eleman ihtiyacının karşılanması için kentte kurslar düzenlenerek eğitilmeleri sağlanabilir. Ayrıca ilin imaj kaybının önüne geçmek için sadece fiyat konusunda değil, temizlik, hijyen ve kalite konusunda da esnaf özendirilmelidir.
- ✓ Mardin iline daha fazla turist çekebilmek için Süryaniler ile ilgili festival ve dini törenler düzenlenebilir. Özellikle yılbaşı haftasında yapılacak olan bu etkinlikler sayesinde, Süryanilerin eski geleneklerini görmek için yerli ve yabancı turistler yöreye gelebilir. Ayrıca manastır ve kiliselerin kuruluş yıldönümleri, kurucularının doğum/ölüm yıldönümlerinde veya diğer önemli tarihi olayların yıldönümlerinde yapılacak kutlamalar da yurt içinden ve yurt dışından birçok Süryani'nin gelmesi sağlanabilir.
- ✓ İlin ulaşım imkânlarının artırılmasıyla bölgeye daha çok turist gelmesine sebep olabilir. Hava alanının uluslararası uçuşlara hazır hale getirilmesi ve

demir yolunun yolcu taşımacılığına açık hale getirilmesiyle ile ulaşılabilirlik artabilir,

- ✓ Hediyelik eşya ve el sanatları gibi sektörlerin gelişmelerinin sağlanmasıyla Mardin ilinin turizm gelirlerine katkı sağlayacağı ve yerel halkın da istihdama katılımıyla bölgenin kalkınmasında olumlu etki yaratacağı söylenebilir.

Gelecekte yapılacak olan araştırmalara yönelik öneriler;

- ✓ Mardin halkının turizmin etkilerine yönelik algılarını ölçen bu araştırma ile daha sonra yapılacak çalışmalara yardımcı olunacağı yerli ve yabancı araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- ✓ Mardin turizmi henüz yeteri kadar gelişmediği için gelecekte yapılacak çalışmalarda yerel halkın algıları değişebileceğinden gelecekte de yerel halkın algılarının ölçülmesi gerekli olduğu düşünülmektedir. Eğer halk olumsuz düşünce içine girmişse bunun düzeltilmesi için çözümler geliştirilmelidir.
- ✓ Doğal, tarihi ve kültürel turizm potansiyelinin olduğu başka illerde de benzer çalışmalar yapılarak karşılaştırılabilir ve sonuçlar değerlendirilerek ilgili literatüre katkı sağlanabilir.

Türkiye'nin tarihi ve kültürel turizmde önemli bir yere sahip olan Mardin ili destinasyonunun ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet avantajı sağlamasında ve sürdürülebilir bir turizm faaliyetinin etkin olarak sağlanmasında sadece fiziksel yatırımlar ve turizm geliştirme çabaları yeterli değildir. Bir destinasyonda turizmin gelişebilmesi için, turizm faaliyetlerinin yerel halk üzerindeki etkilerine yönelik araştırmaların yapılarak doğru turizm planlama faaliyetlerinin yapılması ve bu planlarda yerel halkın katılımının sağlanması ve görüşünün alınması gerekmektedir. Mardin ilinin mevcut kullanılabilir turistik arz kapasitesinin ve potansiyel turistik arz kapasitesinin daha etkin ve verimli düzeyde değerlendirilmesi ve bölgenin turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği yönünden önemlidir.

Sürdürülebilir bir turizm gelişiminin oluşmasındaki en önemli etken yerel halkın algı ve tutumlarıdır. Yerel halkın algı ve tutumlarının olumlu olması turizm gelişiminin de olumlu bir şekilde yürütülmesine yardımcı olur. Mardin ili

destinasyonundaki yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının genel itibariyle olumlu olduğu ve turizm gelişimini destekledikleri görülmüştür. Elde edilen bulguların sonuçlarına göre, yaşlı insanlara göre gençlerin turizm gelişimini daha çok desteklediği ve eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin de turizm gelişimini daha çok destekledikleri görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (2016). Mardin Tarihi Bibliyografyası. Doktora Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Akyüz, M. (2009). Turistik Ürün Arzının Planlanması. Batman, O. & Türkay, O. (Editörler). 2023 Türkiye Turizm Stratejisi Işığında Turizm Politikaları. Birinci Baskı. İstanbul. Değişim Yayınları, ss, 99-121
- Akmeşe, H., Ataman, D., & Aras, S. (2018). Somut Kültürel Mirasın Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Mardin İli Örneği. *Journal of Social & Humanities Sciences Research*, 5 (29), 3598- 3607
- Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 1(2), 77-109.
- Aktaş, S. (2009). Turistik Talebin Tahminlemesi ve Planlanması. Batman, O. & Türkay, O. (Editörler). 2023 Türkiye Turizm Stratejisi Işığında Turizm Politikaları. Birinci Baskı. İstanbul. Değişim Yayınları, ss, 91-98.
- Alhasanat, S. (2010). Sociocultural Impacts of Tourism on the Local Community at Petra, Jordan. *European Journal of Scientific Research*, 44(3), 374-386.
- Almeida-García, F., Peláez-Fernández, M. Á., Balbuena-Vazquez, A., & Cortes-Macias, R. (2016). Residents' perceptions of tourism development in Benalmádena (Spain). *Tourism Management*, 54, 259-274.
- Altunel, M.C. (2009). Yerel Halkın Turizmin Gelişmesine Verdiği Desteği Etkileyen Faktörlerin Sosyal Değişim Teorisi Açısından İncelenmesi: Alaçatı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., & Vogt, C. A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of tourism research*, 32(4), 1056-1076.
- Andereck, K. L., & Vogt, C. A. (2000). The relationship between residents' attitudes toward tourism and tourism development options. *Journal of Travel research*, 39(1), 27-36.

- Ardahaey, F. T. (2011). Economic impacts of tourism industry. *International Journal of Business and Management*, 6(8), 206.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of tourism Research*, 19(4), 665-690.
- Ap, J., & Crompton, J. L. (1993). Residents' strategies for responding to tourism impacts. *Journal of travel research*, 32(1), 47-50.
- Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi. Turist-Yerel Halk Etkileşimi*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Avcıkurt, C. (2017). *Turizm Sosyolojisi: Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aşkın, S. (2006). Mardin İlinin Ekonomik Kalkınma ve Verimliliğine Turizm Sektörünün Etkisi. *Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*. Adıyaman Üniversitesi Yayınları, (13), 250-265.
- Atsız, O., & Kızılırmak, İ. (2017). Mardin'in Doğal ve Kültürel Çekiciliklerinin Destinasyon Pazarlaması Kapsamında İncelenmesi. *Mukaddime*, 8(1), 25-41.
- Ay, A. (2014). *Yerel Halkın Turizmin Etkileri ile İlgili Algı ve Beklentileri: Edirne İli Üzerine Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayan, A. Ü. (2012). *Mardin folkloru*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Babat, D. (2006). Mardin'in turistik mekânları. *Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*. Adıyaman Üniversitesi Yayınları, (13), 231-248.
- Bahar O. ve Kozak, M. (2013). *Turizm Ekonomisi*. "Turizm Sektörünün Ulusal Ekonomiler Üzerindeki Etkileri". Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Bagri, S. C., & Kala, D. (2016). Residents' attitudes toward tourism development and impacts in Koti-Kanasar, Indroli, Pattur tourism circuit of Uttarakhand state, India. *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 14(1).

- Beckley, T. M. (2003). The relative importance of sociocultural and ecological factors in attachment to place. United States Department of Agriculture Forest Service General Technical Report PNW, 105-126.
- Beeton, S. (2006). Community development through tourism. Landlinks Press.
- Bekleyen, A., Dalkılıç, N., & Özen, N. (2014). Geleneksel Mardin Evi'nin Mekansal ve Isısal Konfor Özellikleri. TÜBAV Bilim Dergisi, 7(4), 28-44.
- Bilim, Y. ve Özer, Ö. (2013). Yerel Halk Gözüyle Konya'da Turizmin Önemi ve Ekonomik, Sosyal, Çevresel Etkileri. 1. KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, 387-395, 14-16 Kasım 2013, Konya.
- Boz, M. (2013).Toplum Temelli Turizm. Ş.A. Tekeltürk ve M. Boz.(Editörler). Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler. Birinci Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık, ss, 49-64
- Bulu, M., & Eraslan, H. (2007). Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü: Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar. Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu, İstanbul: URAK Yayınları,
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources. Canadian Geographer/Le Géographe canadien, 24(1), 5-12.
- Butler, R. W., ed. (2006). The Tourism Area Life Cycle. Vol. 2, Conceptual and Theoretical Issues. Aspects of Tourism AOT. Clevedon: Channel View.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: PegemA Yay.
- Cohen, E. (1984). The sociology of tourism: approaches, issues, and findings. Annual review of sociology, 10(1), 373-392.
- Cole, S. (2008). Living in hope: Tourism and poverty alleviation in Flores. In P. Burns & M. Novelli (Eds.), Tourism development: Growth, myths and inequalities (pp. 272–289). Oxford: CABI.

- Cordero, J. C. M. (2008). Residents' perception of tourism: a critical theoretical and methodological review. *CIENCIA ergo-sum*, 15(1), 35-44.
- Coşkun, R., R. Altunışık, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Çalışkan, U. (2003). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çalışkan, U., & Özer, Ö. (2014). Yerel Halkın Turizme Karşı Tutumu: Kuşadası İlçesinde Karşılaştırmalı Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 15(2), 117-133.
- Çeken, H. (2003). Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi. Ankara: Değişim Yayınları
- Çelikkanat, N., & Güçer, E. (2014). Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Bodrum İlçesi Örneği. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi*, 15, 272-289.
- Çolak, E. (2017). Muğla Halkının Turizm Olgusuna ve Turizm Etkilerine Bakış Açılarını Anlamaya Yönelik Bir Alan Araştırması. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla.
- Çolak, E., & Tayfun, A. (2017). Çamlıhemşin İlçe Merkezinde Yerli Halkın Turizme İlişkin Görüşleri** (Opinions of. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 581, 598.
- Çorbacı, H. (2006). Mardin'in Arkeolojik Değerleri. Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü. *Adıyaman Üniversitesi Yayınları*, (13), 228-230.
- Dağdeviren, A. (2015). Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algılamalarının Yaşam Tarzı Boyutuyla İncelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Demircan, Ş. (2010). Turizmin Sosyo Kültürel Etkileri: Antalya/Muratpaşa İlçesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Diedrich, A., & García-Buades, E. (2009). Local perceptions of tourism as indicators of destination decline. *Tourism Management*, 30(4), 512-521.
- Doh, M. (2006). Change through tourism: Resident perceptions of tourism development. Unpublished Doctoral Dissertation, Texas A&M University, College Station, TX.
- Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B., & Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism management*, 28(2), 409-422.
- Ekici, R., & Çizel, B. (2014). Yerel halkın turizm gelişimi desteğine ilişkin tutumlarının destinasyonların gelişme düzeylerine göre farklılıkları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(3).
- Erdem, A. (2017). Turizm Faaliyetlerinin Yerel Halk Tarafından Nasıl Algılandığının Tespitine Yönelik Bir Çalışma: Kayseri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ersoy, H. (2017). Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Manavgat Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erul, E., & Woosnam, K. M. (2016). Explaining Perceived Impacts of All-Inclusive Resorts through Community Attachment. *Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR)*, 4(2), 83-106.
- Faulkner, B. and Tideswell, C. (2010), "A framework for monitoring community impacts of tourism", *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 5 No. 1, pp. 3-28.
- Filiz, A. (2017). Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumlarının Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Değerlendirilmesi: Mazı Köyü- Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- García, F. A., Vázquez, A. B., & Macías, R. C. (2015). Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40.

- George, D., & Mallery, P. (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step: A simple guide and reference*. Routledge.
- GhulamRabbany, M., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F., & Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, 1(7), 117-130.
- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. B. (2007). *Tourism principles, practices, philosophies*. John Wiley & Sons.
- Gu, H., & Ryan, C. (2008). Place attachment, identity and community impacts of tourism—the case of a Beijing hutong. *Tourism management*, 29(4), 637-647.
- Gullion, C., Hji-Avgoustis, S., Fu, Y. Y., & Lee, S. (2015). Cultural tourism investment and resident quality of life: a case study of Indianapolis, Indiana. *International Journal of Tourism Cities*, 1(3), 184-199.
- Gursoy, D., Jurowski, C., & Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of tourism research*, 29(1), 79-105.
- Günel, V. (2006). *Mardin İlinde Kültürel Çekicilikler ve Turizm Amaçlı Kullanım Olanakları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, E. (2011). *Tarihi Kentin Çevresel Kapasite Yöntemi İle Korunması: Mardin Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güneş, N. (2014). *Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Güven, M. (2006) *Gökkuşluğu kent: Mardin. Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*. Adıyaman Üniversitesi Yayınları, (13), 255-264.
- Haralambopoulos, N., & Pizam, A. (1996). Perceived impacts of tourism: The case of Samos. *Annals of tourism Research*, 23(3), 503-526.

- Harrill, R. (2004). Residents' attitudes toward tourism development: A literature review with implications for tourism planning. *Journal of planning literature*, 18(3), 251-266.
- Hasanlı, İ. (2015). Turizmin Bakü'de yerel halk tarafından algılanması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hernandez, S. A., Cohen, J., & Garcia, H. L. (1996). Residents' attitudes towards an instant resort enclave. *Annals of tourism research*, 23(4), 755-779.
- Herrera, M. R. G., Sasidharan, V., Hernández, J. A. Á., & Herrera, L. D. A. (2018). Quality and sustainability of tourism development in Copper Canyon, Mexico: Perceptions of community stakeholders and visitors. *Tourism management perspectives*, 27, 91-103.
- Holmes, K., & Ali-Knight, J. (2017). The event and festival life cycle—developing a new model for a new context. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 29(3), 986-1004.
- Huang, Y. H., & Stewart, W. P. (1996). Rural tourism development: Shifting basis of community solidarity. *Journal of Travel Research*, 34(4), 26-31.
- <https://www.nufusu.com/> Erişim Tarihi: 05.06.2019.
- İçöz, O. (1998). Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi (Genişletilmiş 2. Bası), Ankara: Turhan Kitabevi.
- İçöz, O. (2005). Turizm Ekonomisi. Ankara: Turhan Kitabevi
- Jurowski, C., & Gursoy, D. (2004). Distance Effects On Residents'attitudes Toward Tourism. *Annals of tourism research*, 31(2), 296-312.
- Kang, S. K., & Choi, S. D. (2002). The measurement of residents' community attachment in tourist destination. *Journal of Tourism Sciences*, 26(1), 103–117.
- Kasarda, J. D., & Janowitz, M. (1974). Community attachment in mass society. *American sociological review*, 328-339.

- Kayış, A. (2008). Güvenirlilik Analizi. İçinde: Kalaycı, Ş. (Ed). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (ss.403-419), Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kim, K. (2002). The effects of tourism impacts upon quality of life of residents in the community (Doctoral dissertation, Virginia Tech).
- Ko, D. W., & Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism management*, 23(5), 521-530.
- Korkmaz, S. & Güngör, Ö. (2015). Festivallerin Katılan Ziyaretçiler Üzerine Etkileri: Alaçatı Ot Festivali Örneği. *Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 6(14).
- Kozak, N., Kozak, M.A., ve Kozak, M. (2017). Genel turizm: ilkeler-kavramlar (Yenilenmiş 19. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Küçüksarı, G. (2011). Turizmin Yerel Ekonomiye Etkisinin Konaklama İşletmeleri Özelinde Analizi: Manavgat Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Lawton, L. J. (2005). Resident perceptions of tourist attractions on the Gold Coast of Australia. *Journal of Travel Research*, 44(2), 188-200.
- Látková, P., & Vogt, C. A. (2012). Residents' attitudes toward existing and future tourism development in rural communities. *Journal of Travel Research*, 51(1), 50-67.
- Lepp, A. (2007). Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism management*, 28(3), 876-885.
- Lindberg, K., Johnson, R.L. (1997) Modeling Resident Attitudes Toward Tourism, *Annals of Tourism Research*, 24 (2): 402-24.
- Ling, L., Jakpar, S., Johari, A., Abdul Rani, N., & Myint, K. (2011). An evaluation on the attitudes of residents in Georgetown towards the impacts of tourism development. *International Journal of Business and Social Science*, 2(1), 264-277.

- Mardin Çevre Durum Raporu, <https://docplayer.biz.tr/2734802-T-c-mardin-valiligi-cevre-ve-sehircilik-il-mudurlugu-mardin-ili-2011-yili-cevre-durum-raporu.html> (Erişim Tarihi: 03.06.2019).
- Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, <https://mardin.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 05.06.2019).
- Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-56482/iklim.html> (Erişim Tarihi: 05.06.2019).
- Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-56533/turizm-tesisleri.html> (Erişim Tarihi: 06.06.2019).
- Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-240956/2019-haziran-ayi-konaklama-istatistikleri.html>. (Erişim Tarihi: 01.09.2019).
- Mardin Müzesi, <http://www.mardinmuzesi.gov.tr/tr/md-841-mardin-muzesi-tarihcesi>
Erişim Tarihi: 01.06.2019.
- Mason, P. (2003). *Tourism Impacts, Planning and Management*. London: Butterworth Heinmann Press.
- Mbaiwa, J. E. (2003). The socio-economic and environmental impacts of tourism development on the Okavango Delta, north-western Botswana. *Journal of arid environments*, 54(2), 447-467.
- McCool, S. F., & Martin, S. R. (1994). Community attachment and attitudes toward tourism development. *Journal of Travel research*, 32(3), 29-34.
- Moghavvemi, S., Woosnam, K. M., Paramanathan, T., Musa, G., & Hamzah, A. (2017). The effect of residents' personality, emotional solidarity, and community commitment on support for tourism development. *Tourism Management*, 63, 242-254.
- Nguyen, H., & Nguyen, T. (2012). The influence of local residents' perceptions on their support towards volunteer tourism: Case study: Sapa, Vietnam.
- Noyan, Sadettin (2005), *Yıldızlara Yakın Şehir Mardin*, Bizim Büro Basımevi: Ankara.

- Okuyucu, A. (2016). *Tourism Development In Turkey: Development Process, Challenges And Patterns.*
- Olalı, H. (1982). *Turizm Politika ve Planlaması.* Bornova-İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- Olalı, H., & Timur, A. (1988). *Turizm ekonomisi.* Ofis Ticaret. İzmir.
- Özel, Ç. H. (2014). *Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutta Ortaya Çıkardığı Etkilerin İncelenmesi: Marmaris Örneği.* Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 42, 56-68.
- Öztürk, A. B., Özer, O., & Çaliskan, U. (2015). The relationship between local residents' perceptions of tourism and their happiness: a case of Kusadasi, Turkey. *Tourism Review*, 70(3), 232-242.
- Pallant, J. (2016). *SPSS Kullanma Kılavuzu SPSS İle Adım Adım Veri Analizi (S. Balcı, ve B. Ahi. Çev.)* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Park, K., Lee, J., & Lee, T. J. (2017). Residents' attitudes toward future tourism development in terms of community well-being and attachment. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(2), 160-172.
- Parlak, U. (2018). *Kırsal Alanlarda Yaşayan Yerel Halkın Kişilik Tipleri ve Turizm Algısı.* Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Karabük.
- Pham, L., & Kayat, K. (2011). Residents' perceptions of tourism impact and their support for tourism development: The case study of Cuc Phuong National Park, Ninh Binh province, Vietnam. *European Journal of Tourism Research*, 4(2), 123-146.
- Pranić, L., Petrić, L., & Cetinić, L. (2012). Host population perceptions of the social impacts of sport tourism events in transition countries: Evidence from Croatia. *International Journal of Event and Festival Management*, 3(3), 236-256.f
- Robinson, D., Newman, S. P., & Stead, S. M. (2019). Community perceptions link environmental decline to reduced support for tourism development in small

- island states: A case study in the Turks and Caicos Islands. *Marine Policy*, 108, 103671.
- Rasoolimanesh, S. M., Ali, F., & Jaafar, M. (2018). Modeling residents' perceptions of tourism development: linear versus non-linear models. *Journal of Destination Marketing & Management*, 10, 1-9.
- Seetanah, B. (2011). Assessing the dynamic economic impact of tourism for island economies. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 291-308.
- Sekaran, U. (2003). *Research methods for business: A skill building approach*. John Wiley & Sons.
- Snaith, T., & Haley, A. (1999). Residents' opinions of tourism development in the historic city of York, England. *Tourism management*, 20(5), 595-603.
- Şahin, G. (2017). Artvin'de Yaşayan Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th edition). Boston: Pearson Education.
- Teye, V., Sirakaya, E., & Sönmez, S. F. (2002). Residents' attitudes toward tourism development. *Annals of tourism research*, 29(3), 668-688.
- Tichaawa, T. M., & Mhlanga, O. (2015). Residents' perceptions towards the impacts of tourism development: The case of Victoria Falls, Zimbabwe. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 4(1), 1-15.
- Toprak, L. (2012). Mardin'in Kalkınmasında Turizmin Lokomotif Sektör Olarak Belirlenmesi Gerekliliği. *Mukaddime*, (5), 121-150.
- Toprak, L. (2015). Mardin'de Halkın Turizm Algısı. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(54).
- Tuna, M. (2007). *Turizm, Çevre ve Toplum* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık

- Turan, B. (2018). Yerel Halkın Turizm Etkilerine Yönelik Algısı İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki: İzmir İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Türker, N., Selçuk, Ş., & Özyıldırım, A. (2016). Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Safranbolu Örneği.
- Türkiye Kültür Portali,
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mardin/gezilecekyer/dara-antik-kenti> (Erişim Tarihi: 01.06.2019).
- Türkiye Kültür Portali,
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mardin/gezilecekyer/ulu-cami104232> (Erişim Tarihi: 02.05.2019).
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2019). Nüfus ve Demografik veriler, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Erişim Tarihi: 03.05.2019).
- Tosun, C., Timothy, D. J., & Öztürk, Y. (2003). Tourism growth, national development and regional inequality in Turkey. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2-3), 133-161.
- Ulama, Ş. (2015). Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri, Sakarya Üniversitesi http://7content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/76949/34993/tgs_03-turizmin_sosyo-k/C3%BClt%C3%BCrel_etkileri.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2019).
- Ulucan, E., & Kahraman, N. (2017). Kültür Kenti Mardin'de Turizm Konaklama Arz ve Talebinin Gelişimi ve Analizi. 18. Ulusal Turizm Kongresi 1 (1), 21-27
- Um, S., & Crompton, J. L. (1987). Measuring resident's attachment levels in a host community. *Journal of Travel Research*, 26(1), 27-29.
- Usta, Ö. (2014). Turizm: Genel ve yapısal yaklaşım (4.Baskı) Ankara: Detay yayıncılık.

- Uysal, K. (2018). Kültürel Mirasın Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı Ve Tutumlarının Belirlenmesi: İznik Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. L. (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244-261.
- Ünlüönen, K., Tayfun, A., & Kılıçlar, A. (2014). Turizm ekonomisi. Nobel.
- Vargas-Sanchez, A., Plaza-Mejia, M.A., Porras-Bueno, N.(2009) Residents' Attitudes Towards Tourism Development in the Spanish Province of Huelva, *Narodnostopanski Arhiv, International Edition*, 31-63.
- Wall, G., & Mathieson, A. (2006). *Tourism: change, impacts, and opportunities*. Pearson Education.
- Weaver, D. B., & Lawton, L. J. (2001). Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of tourism research*, 28(2), 439-458.
- Woosnam, K. M., Draper, J., Jiang, J. K., Aleshinloye, K. D., & Erul, E. (2018). Applying self-perception theory to explain residents' attitudes about tourism development through travel histories. *Tourism Management*, 64, 357-368.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yoon, Y., Gursoy, D., & Chen, J. S. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism management*, 22(4), 363-372.
- Zaidan, E. (2016). The impact of cultural distance on local residents perception of tourism development: The case of Dubai in UAE. *Turizam: međunarodni znanstveno-stručni časopis*, 64(1), 109-126.
- Zhang, X., Ryan, C., & Cave, J. (2016). Residents, their use of a tourist facility and contribution to tourist ambience: Narratives from a film tourism site in Beijing. *Tourism Management*, 52, 416-429.

EKLER

EK 1: Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından, turizm faaliyetlerinin Mardin ilinde yaşayan yerel halk üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla düzenlenmiştir. Elde edilecek bilgiler Mardin ilinin turizmde sürekli bir gelişmenin sağlanması amacıyla yönelik olarak kullanılacaktır. Araştırmamıza yapacağınız katkıdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Doğan ATAMAN

Turizmin etkileri ile ilgili olarak aşağıda verilmiş olan ifadelere katılıp katılmadığınızı ve bunun seviyesini lütfen belirtiniz.

TURİZMİN ETKİLERİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Turizm devlet vergi gelirlerinin artmasına katkı sağlamaktadır.					
2.	Turizm sayesinde Mardin ilinde yaşayan insanların geliri artmıştır.					
3.	Mardin ilindeki işletmelerin çoğu gelirini turizmden sağlamaktadır.					
4.	Turizm sektörü iş garantisi ve sürekliliği sağlamaktadır					
5.	Mardin ekonomisi turizm sayesinde çeşitlenmiş ve güçlenmiştir.					
6.	Turizm yerel ürünler için pazar imkânı oluşturmaktadır.					
7.	Turizm sayesinde Mardin ilinde daha çok yatırım yapılmaktadır.					
8.	Turizm sektöründe çalışmak arzu edilir bir durumdur					
9.	Turizm fiyatların artmasına neden olmaktadır.					
10.	En düşük ücretler turizm sektöründe verilmektedir.					
11.	Turizm yerel insanlardan ziyade dışarıdan gelenlere iş imkânı sağlamaktadır.					

12.	Mardin ekonomisi turizme dayanmaktadır.					
13.	Mardin ilinde alışveriş imkânları turizm sayesinde artmıştır					
14.	Turizm yerel halk ve turistler arasında kültürel etkileşimi sağlamaktadır.					
15.	Turizm insanların birbirini daha iyi anlamasına katkı sağlamaktadır.					
16.	Turizm yerel kültürün korunup geliştirilmesine katkı sunmaktadır.					
17.	Turizm kadınların aile içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.					
18.	Turizm kadınların toplum içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.					
19.	Turizm nedeniyle Mardin ili çok fazla göç almaktadır.					
20.	Göçle gelenler Mardin ilinin kültürel yapısında bozulmalara yol açmaktadır.					
21.	Turizm kültürün yanlış tanıtılmasına yol açmaktadır.					
22.	Turizm yerel kültürün yozlaşmasına ve ticarileşmesine yol açmaktadır.					
23.	Turizm geleneksel yaşam tarzının bozulmasına neden olmaktadır.					
24.	Turizm aile yapısı ve sosyal bağlara zarar vermektedir.					
25.	Turizm yerel halkın mahremiyetine ve özel yaşamına zarar vermektedir.					
26.	Turizm ahlak dışı davranışların artmasına neden olmaktadır.					
27.	Turizm alkol ve uyuşturucu madde kullanımının artmasına yol açmaktadır.					
28.	Turizm cinsel serbestliğin artmasına yol açmıştır.					
29.	Turizm kumar gibi kötü ahlakın artmasına neden olmaktadır.					
30.	Turizm Mardin ilinde suç oranlarının artmasına yol açmaktadır.					
31.	Turizm yerel halkın yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunmaktadır.					
32.	Turizm yerel halkta çevre bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.					
33.	Turizm geleneksel mimarinin ve tarihi binaların korunmasına katkı sağlamaktadır.					

34.	Turizm doğal çevrenin korunmasına ve güzelleşmesine katkı sağlamaktadır.					
35.	Mardin ilindeki parklar/yeşil alanlar turistler nedeniyle aşırı kalabalık olmaktadır.					
36.	Turistler ve turistik tesisler çok gürültü oluşturmaktadır.					
37.	Turizm hayvan ve bitkilerin doğal hayatının ve ortamının bozulmasına neden olmaktadır.					
38.	Otel ve diğer turistik tesislerin inşası doğal çevreye zarar vermektedir.					
39.	Turizm yapılaşmanın gereksiz ve kontrolsüz şekilde artmasına neden olmaktadır.					
40.	Turizm faaliyetleri ve turistik tesisler doğayı olumsuz etkilemektedir.					
41.	Turizm nedeniyle Mardin ilinde daha çok trafik olmaktadır.					
42.	Turizm sayesinde daha fazla sayıda park ve yeşil alan düzenlenmesi yapılmaktadır					
43.	Turizm sayesinde yollar, parklar, kentin temizliği, elektrik, telefon, güvenlik gibi hizmetler daha iyi olmuştur.					
44.	Mardin ilinde yaşadığım için mutluyum.					
45.	Turizm gelecekte de bölgeye çok şey kazandıracak bir sektördür					
46.	Mardin’de turizmin daha da geliştirilmesi gereklidir.					
47.	Mardin’e daha çok turist gelmesini desteklerim					
48.	Mardin’e daha çok turistik tesis yapılmalıdır.					

DEMOGRAFİK SORULAR

Cinsiyet Kadın Erkek

Yaş 18 – 25 26 – 35 36 -45
 46 – 55 55 – 65 65+

Eğitim durumunuz Okula gitmedim İlkokul Ortaokul Lise —
 Ön lisans Üniversite Yük. Lisans-Doktora

Medeni durum Bekâr Evli

Doğum yeriniz neresi Mardin Türkiye (Mardin dışında) Yurt dışı

Ne iş yapıyorsunuz? Ev hanımı İşsiz Ücretli çalışan Kendi hesabına çalışan
 Emekli Öğrenci Kamu personeli İşveren

Diğer (Lütfen belirtiniz)

Aylık geliriniz yaklaşık ne 0 – 1500 1501 – 3000 3001 – 4500
 4501 – 6000 6000+

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	--

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Doğan ATAMAN

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 29.06.1994

Medeni Hali: Bekâr

Email: dgnatmn.2147@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

2006-2010	Lise	Mezopotamya Lisesi
2012-2016	Lisans	Akdeniz Üniversitesi
2017- ?	Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi

İŞ DENEYİMLERİ

2012-2013	Rixos Tekirova (Antalya/ Tekirova) F&B Servis görevlisi
2013-2014	Rixos Sungate (Antalya/ Kemer) F&B Servis görevlisi
2014-2015	Rixos Premium (Antalya/ Belek) F&B Servis görevlisi